

”KANSAN ASIALLA”

**Argumentaatioanalyysi Perussuomalaisten vuosien 2003, 2007 & 2011
eduskuntavaaliohjelmien kansa-retoriikasta**

Emmi Pakarinen
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

”KANSAN ASIALLA”

Argumentaatioanalyysi Perussuomalaisten vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaliohjelmien kansa-retoriikasta

Emmi Pakarinen

Valtio-oppi

Pro gradu –tutkielma

Ohjaaja: Marja Keränen

82 sivua

Yhteiskuntatieteiden ja

filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2015

Tässä tutkimuksessa tutkimusteemaksi on valittu Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissaan esittämät kansan määrittelyt ja niiden ilmeneminen ja vertaileminen puolueen eri eduskuntavaalien kesken. Tutkimuksessa on kolme ensisijaista tutkimuskysymystä: millaisia merkityksiä puolue antaa valituille kansa-teemoille eduskuntavaaliohjelmissaan, millaista poliittista toimijuutta tämän kautta luodaan ja millaisia muutoksia kolmen eri eduskuntavaaliohjelman kansatematiikassa esiintyy.

Tutkimuksen analyysimenetelmänä on argumentaatioanalyysi eli kolmiportainen lukutapa, jossa aineistoa analysoidaan inklusion ja eksklusion, suomalaisuuden konstruktion ja tilan politiikan tematiikan näkökulmasta.

Tutkimuksen aineiston muodostaa Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmat vuosilta 2003, 2007 ja 2011. Aineisto on valikoitunut sen kronologisuuden ja Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaalimenestyksen pohjalta. Vaali vaaleilta kasvanut vaalimenestys asettaa mielenkiintoa myös puolueen aiempia vaaliohjelmiä kohtaan. Tutkimuksen aineiston ja nationalismiteoriallisen näkökulman avulla tutkimuksessa rakennetaan vertailua sille, millaisia rooleja ja malleja kansatematiikalle annetaan Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa ja vertaillaan niitä eri eduskuntavaaliohjelmien välillä.

Perussuomalaisten kolme eri eduskuntavaaliohjelmaa ovat tyyllillisesti keskenään eroavia. Retoriikassa korostui kansan ja eliitin vastakkainasettelu ja tyytymättömyys vallitsevaan tilanteeseen ja päättäjiin on vaaliohjelmien luonnehtijana. Vuoden 2007 vaaliohjelma eroaa muusta aineistosta merkittävästi. Ohjelma esittää suoraa kritiikkiä esimerkiksi muita puolueita kohtaan, mutta määrällisesti vastakkainasettelun retoriikka ja kansaa konstruoiva retoriikka ovat suhteessa muita ohjelmia huomattavasti vähäisempiä. Kyseinen ohjelma on muita faktuaalisempi.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että puolueen kasvaessa myös vaaliohjelmat muuttuvat. Perussuomalaiset on kasvattanut kannatustaan tutkimukseni aineiston sisällyttämän ajanjakson aikana ja vuoden 2015 eduskuntavaalien tuloksen valossa vakiinnuttanut ainakin toistaiseksi paikkansa Suomen pääpuolueiden joukossa. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa esiin luettava muutos on osaksi selitettävissä kontekstuaalisilla tekijöillä. Perussuomalaisten kasvaessa pienpuolueesta vakiintuneeksi suurpuolueeksi, on puolueen eliittiä kritisoidun retoriikan muututtava puolueen tullessa osaksi itse arvostelemaansa maan poliittista johtoa.

Avainsanat: Perussuomalaiset, kansa, retoriikka, eduskuntavaaliohjelma, nationalismi, kritiikki

Keywords: Finns party, nation, rhetoric, platform, nationalism, criticism

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
1.1	Perussuomalaisten kontekstin muutos	2
1.2	Tutkimuskysymys	5
1.3	SMP ja sen kansaretoriikka lyhyesti	7
1.4	Työn rakenne	8
2	PERUSSUOMALAISTEN EDUSKUNTAVAALIOHJELMAT	10
2.1	Tutkimusaineisto	12
2.2	Aineiston taustat	13
2.3	Poliittisten ohjelmien merkitys ja tavoitteet	16
2.4	Tutkimuksen lukutapa	19
3	NATIONALISMI KANSA-RETORIIKAN TAUSTANA	22
3.1	Mitä nationalismi on?	22
3.2	Rajattu kansallisuus ja kansakunta	25
3.3	Kansallinen identiteetti	31
4	PERUSSUOMALAISTEN KANSA-RETORIIKAN ANALYYSI	34
4.1	Inklusion ja eksklusion retoriikka	36
4.1.1	Ryhmien vastakkainasettelu	37
4.1.2	Poliittinen ja taloudellinen eliitti arvostelun kohteena	41
4.1.3	'Me - ne' -retoriikka	48
4.2	Suomalaisuuden eli kansan konstruktio	50
4.2.1	Ulkopuoliset vaikutteet ja kansallisidentiteetti	53
4.2.2	Kansanvalta	57
4.3	Tilan politiikka sisäisesti ja ulkoisesti	60
4.3.1	EU-retoriikka	65
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	68
5.1	Kansatemiikan muutos ohjelmissa	68
5.2	Mitä jytken jälkeen?	72
	LÄHTEET	74

1 JOHDANTO

Perussuomalaiset on Suomessa 11.5.1995 perustettu puolue, joka on perustamisestaan lähtien osallistunut kaikkiin kunnallisiin ja valtiollisiin vaaleihin (Perussuomalaisten verkkosivut 2013). Oikeistopopulistisen puolueen vaalimenestys on kasvanut jokaisissa vaaleissa ja puolueen kasvatettua äänimääräänsä 15 prosenttiyksiköllä suhteessa edellisiin eduskuntavaaleihin, Perussuomalaiset julistettiin mediassa vuoden 2011 eduskuntavaalien voittajaksi (Borg 2012a, 19). Perussuomalaiset-puolue nousi siis kerralla pienimmästä eduskuntapuolueesta eduskunnan kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi 39 kansanedustajallaan ja 19,1 prosenttiyksikön ääniosuudellaan (Borg 2012a, 19). Puolueen puheenjohtaja Timo Soinin käyttöönottamaa termiä ”jytky” on käytetty kuvaamaan puolueen vaalimenestystä ja vaalitulosta vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. Perussuomalaiset vahvisti asemaansa kolmen perinteisen suuren puolueen rinnalla kevään 2015 eduskuntavaaleissa saamalla puolueista toiseksi eniten kansanedustajanpaikkoja ja kolmanneksi eniten ääniä. Perussuomalaisten vaalitulos oli 37 paikkaa ja 17,7 prosenttiyksikön ääniosuus (Yle 2015).

Tätä ennen vuonna 2003 Perussuomalaisten eduskuntavaalitulos oli 1,6 prosenttiyksikköä annetuista äänistä, jolloin puolue oli oikeutettu kolmeen kansanedustajanpaikkaan (Tilastokeskus 2015). Vuoden 2007 eduskuntavaaleissa Perussuomalaiset sai annetuista äänistä 4,1 prosenttiyksikköä ja viisi kansanedustajapaikkaa (Borg & Paloheimo 2009, 20).

Oikeistopopulistiseksi tituleeratun Perussuomalaiset-puolueen vahvana populistisena piirteenä nähdään sen retoriikassa usein esiintyvä kansaan vetoaminen – puolue kokee toimivansa osana kansaa, kansan tahdon esittäjänä ja sen puolustajana. On mielenkiintoista pohtia, miten Perussuomalaiset määrittelee kansan ja miten tämä ilmenee puolueen eduskuntavaaliohjelmassa. Tässä tutkimuksessa tutkimusteemaksi on valittu Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmiaan esittämät kansan määrittelyt ja niiden vertaileminen puolueen eri eduskuntavaalien kesken. Palosen (1995, 48) mukaan poliittisen puheen suhteen on erotettavissa muutama avainkäsite, joita käytetään yleisesti tunnettuina vaikka niiden tulkinnat ovatkin hyvin ristiriitaisia. Tällaisiin avainkäsitteisiin kuuluu muun muassa kansa. Tutkimuksessa palaan tämän käsitteen ja sen merkitysten

äärelle ja tutkin, ketkä Perussuomalaiset rajaa kansaan kuuluvuksi ja ketkä sen ulkopuolelle?

1.1 Perussuomalaisten kontekstin muutos

”Vaikka Perussuomalaisten kannattajiin tosiasiasa lukeutuu varsin monenlaisia ihmisiä, on se leimallisesti vähäosaisten puolue” (Mykkänen 2007, 87)

Kansallismieliseksi ja kristillissosialistiseksi itseään kuvaileva Perussuomalaiset-puolue on tullut suomalaisille tutuksi erityisesti puolueen puheenjohtajan Timo Soinin ja hänen harjoittamansa hyvin kansanomaisen retoriikan kautta. Tämä ilmenee Pernaan (2007, 25) mukaan esimerkiksi siinä, että vuoden 2007 eduskuntavaalien yhteydessä puolueen todettiin elävän puheenjohtajansa retoriikasta ja kyseinen näkemys on vallalla vielä pitkälti nykyäänkin. Puolueen perustavat aatteet ja näiden aatteiden heijastuminen sen retoriikassa pohjautuvat pitkälti vahvan arvomaailman lisäksi muutosvastaisuuteen ja kritiikkiin muita eduskuntapuolueita ja Euroopan unionia kohtaan.

Perussuomalaisten eri vaalien eduskuntavaaliohjelmat edustavat aina sen hetkistä tilannetta ja ne on laadittu kirjoitushetken näkökulmista ja toimintaympäristöstä käsin. Jotta kontekstin muutos on käsitettävissä, on avattava kontekstin määrittettä. Tutkimuksen kontekstin määrittelen Jokista, Juhilaa ja Suonista (1993b, 30) lainaten:

”Yleisesti ottaen kontekstin huomioon ottamisella analyysissä tarkoitetaan sitä, että analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta puolestaan pyritään suhteuttamaan”.

Perussuomalaisten toimintaympäristön muutos eduskuntavaalien välillä on tapahtunut ensisijaisesti yhteiskunnan muutoksen myötä, niin Suomessa kuin maan rajojen ulkopuolella. Suomessa puoluepolitiikka on säilynyt samansisältöisenä jo melko kauan, mutta Perussuomalaiset on noussut hyvin varteenotettavaksi haastajaksi niin sanottujen vanhojen puolueiden - sosiaalidemokraattien, kokoomuksen ja keskustan - rinnalle. Populistiset radikaalioikeistopuolueet ovat vahvistaneet kannatustaan useissa Euroopan maissa ja onkin pohdittava, kuinka tämä vaikuttaa Suomeen. Muun muassa maahanmuuton lisääntyminen, taloustaantuma sekä muutokset esimerkiksi väestön ikärakenteessa,

elinkeinoelämän rakenteissa, mediakentässä ja työmarkkinakentän toiminnassa ovat synnyttäneet uudenlaisen ympäristön, jossa puolueiden tulee toimia.

Perussuomalaiset on kansallismielinen ja EU-kriittinen poliittinen vaihtoehto, joka on perustettu Suomen Maaseudun puolueen (SMP) perustamalle ja aikaansaamalle arvopohjalle. 20-vuotias Perussuomalaiset-puolue ylittää usein uutiskynnyksen omintakeisella retoriikallaan ja puolueen sisäisillä – ja myös ulospäin ilmenevillä – toiminnoillaan ja tapahtumillaan. Se on ollut viime vuodet yksi median eniten uutisoimista puolueista (esim. Pernaa 2012a, 35–37). Pernaa (2012a, 29) toteaa puolueen toteuttavan tietoisesti tai epätietoisesti ajatusta siitä, että politiikan on oltava esillä mediajulkisuudessa, jotta sitä kohtaan tunnettu kiinnostus ei laskisi. Puolueen toimintaa ja retoriikkaa voi ohjata myös Heikkisen (2007, 144) näkemys siitä, että oma viesti on myytävä ja tämä johtaa usein asioiden kärjistämiseen ja pelkistämiseen.

Perussuomalaiset kertoo verkkosivuillaan puolueensa juurten juontavan Suomen Maaseudun puolueen (SMP), entisen Suomen Pientalonpoikien Puolueen (SPP) perustamisajankohtaan vuoteen 1959. Muun muassa Veikko Vennamon ja Eino Poutiaisen johtaman puolueen toiminta loppui vuonna 1995 ja myöhemmin samana vuonna perustettu Perussuomalaiset-puolue toimii SMP:n ”henkisen perinnön vaalijana” ja ”kaikki kansalaiset tasavertaisina huomioon ottavan työn jatkajana”. Timo Soini on toiminut Perussuomalaiset-puolueen puheenjohtajana vuodesta 1997 lähtien. (Perussuomalaisten verkkosivut 2013.)

Niemi (2012, 327) toteaa, että populistipuolueiden mobilisaatioille ominaista on kyky hyödyntää yhteiskunnallisia olosuhteita ja näin kyetä tuottamaan tyytymättömyydestä voimansa saavaa retoriikkaa, joka palvelee poliittista aktivoitumista: ”*Olennaista on synnyttää kansalaisille mielikuva siitä, että heidän elämäntapansa on uhattuna*”. Korhonen (2013, 9) tarkoittaa populismilla ”*sellaista politiikan teon tapaa, jossa asiat pelkistetään yksinkertaisiksi vastakkainasetteluiksi ja jossa puhuja vetoaa kuulijan itsekkyyteen mieluummin kuin tämän yhteisvastuuseen*”. Tällaiseen politiikan teon tapaan sisältyvät Korhosen (2013, 9) mukaan erilaisten uhkakuvien maalaaminen, syyllisten etsiminen ja yksinkertaisten ratkaisujen esittäminen.

EU esiintyy kontekstuaalisena haasteena Perussuomalaisille, sillä unioni edustaa puolueelle muutosta, ylikansallisuutta ja valtion itsenäisten päätöksentekomahdollisuuksien vähentymistä. Eurooppalaisella supranationalismilla tarkoitetaan Euroopan unionin sisällä syntyneitä pyrkimyksiä korvata tai täydentää kansallisvaltioiden identiteettejä eurooppalaisella identiteetillä (Mikkeli 2005, 418).

Euroopan yhdentymisen on tapahtunut ”ylhäältä alaspäin” eli massojen tulisi siis seurata eliitin jälkiä (Mikkeli 2005, 422). Tällainen ylhäältä käsin johdettu integraatio ei synnytä kansojen yhteisiä kokemuksia. Kulttuuri-identiteettejä tarkastellaan monien sukupolvien jakamien kokemusten ja muistojen muovaamina. Tästä syystä Mikkeli (2005, 422) toteaa, että etukäteen muotoilemalla synnyttävän eurooppalaisen identiteetin tulisi olla kaikkien eurooppalaisten jaettavissa, jotta sitä voitaisiin pitää aidosti eurooppalaisena.

Perussuomalaiset on selkeästi ja julkisesti populistinen puolue, mutta pelkkä populistisuus ei Niemen (2012, 328) näkemyksen mukaan paikanna mitään puoluetta äärioikealle, vaan populismia esiintyy läpi puoluekartan. Wiberg (2011, 20) kertoo populismin tuovan eloa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja haastavan establishmentin, sillä se pakottaa sen toteuttamaan välttämättömiä uudistuksia. Perussuomalaiset eroaa useista muista Euroopan populistisiksi tulkituista puolueista siinä, että Perussuomalaiset-puolue on avoimesti populistinen ja populismi on osa puolueen itseymmärrystä (Niemi 2012, 329).

Korhonen (2013, 9–10) arvelee, että suomalainen populismin ja eteläisen Euroopan populististen liikkeiden eroavaisuudet ovat siinä, että Perussuomalaiset painottuu enemmän vasemmistososiaaliseen suuntaan ja puolustavat yhteiskunnan heikko-osaisia. Eteläisen Euroopan populististen liikkeiden kannattajat ovat nuoria ja Perussuomalaisten kannattajat ovat yleensä ikääntyneempiä kansalaisia ja useimmiten miehiä. Huomionarvoisin ero verrattuna eteläisen Euroopan populismeihin on, että populismille tyypillisen muutoksen vaatimisen sijaan Perussuomalaiset toivoo ”ennen kaikkea muutoksen hidastamista tai pysäyttämistä ja ”paluuta” vanhaan” (Korhonen 2013, 10).

Perussuomalaisten vaalimenestystä kevään 2011 eduskuntavaaleissa ovat edesauttaneet monet tekijät. Pernaa (2012b, 9) huomauttaa, että hahmottaakseen Perussuomalaisille menestyksekkään kevään 2011 vaalikamppailun kontekstin, on välttämätöntä tarkastella niitä murroskausia, jotka ovat kehittäneet suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyvaltion

vaiheeseen. Perna (2012b, 9) kertoo, että pidemmän aikaa taaksepäin palatessa esimerkiksi vuoden 1918 sodan seurauksena syntynyt kahtiajakautunut yhteiskunta, kylmän sodan päättyminen ja 1990-luvun alun lama ovat olleet sellaisia murrosvaiheita, joiden seurauksena Suomesta on tullut Länsi-Euroopan integraatioon orientoitunut kilpailukykyvaltio. Vuoden 2011 eduskuntavaalit rikkoivat tuon konsensuksen. 'Jytyn' ”juuret puolestaan lähtivät kasvamaan siemenistä, jotka kylvi yhteiskuntaan poliittisen kansalaisuuden aikakauden päättymisen viimeistään 1980-luvulla” (Perna 2012b, 10).

Perussuomalaisten suuri kannatus niin kutsutuissa 'jyttyvaaleissa' ei tullut kannatusmittausten valossa täytenä yllätyksenä. Borg (2012b, 194–195) kertoo, että kevään 2011 eduskuntavaalien alla syksyllä 2010 Perussuomalaisten kannatus nousi jo lähelle 15 prosenttia, ja julkisuudessa alettiin spekuloida sekä puolueen kannatusluvuista sekä niiden toteutumismahdollisuuksista.

Haavisto ja Kiljunen (2013, 23) toteavat Perussuomalaisten kannattajien on tutkittu olevan mielipiteitään jossain päin poliittista keskustaa. Perussuomalaisten ja erityisesti keskustan kannattajaryhmät ovat lähestyneet toisiaan vuoden 2011 eduskuntavaalien jälkeen. ”Verrattuna neljän vuoden takaiseen tilanteeseen eniten toisiaan ovat kuitenkin lähestyneet kokoomuksen ja perussuomalaisten kannattajat” (Haavisto & Kiljunen 2013, 23.)

1.2 Tutkimuskysymys

Tämän pro gradu –tutkielman tarkoituksena on tutkia nationalismiteorioiden tukemana Perussuomalaiset-puolueen eduskuntavaaliohjelmiaan käyttämiä kansa-teemoja. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää kielellisiä tekoja, joita kansaa konstruoivien teemojen avulla pyritään tekemään. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. **Millaisia merkityksiä puolue antaa valituille kansa-teemoille eduskuntavaaliohjelmiaan?**
2. **Millaista poliittista toimijuutta tämän kautta luodaan?**
3. **Millaisia muutoksia kolmen eri eduskuntavaaliohjelman kansatemiikassa esiintyy?**

Tutkimuksen johtopäätöksien yhteydessä pohdin, **onko puolue vaarassa fragmentoitua** sen kasvettua pienpuolueesta yleispuolueeksi? Yleispuolueeksi muututtaessa vaarana voivat olla niin puolueen sisäiset pienemmät liittoumat kuin mahdollisesti hajoaminenkin. Tutkimuksen lopuksi esitän myös, **pystyykö puolueiden kannattajaryhmien lähentymisen lukemaan Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmista**. Tutkimuksessa luodaan lopuksi katsaus tulevaisuuteen kansatemiikan analyysin pohjalta; **miltä Perussuomalaisten tulevaisuus vaikuttaa?**

Tutkimuksen aineiston ja nationalismiteoriallisen näkökulman avulla tutkimuksessa rakennetaan vertailua sille, millaisia rooleja ja malleja kansatemiikalle annetaan Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa ja vertaillaan niitä eri eduskuntavaaliohjelmien välillä. Tutkimusaineistoksi valitsin Perussuomalaisten kolme eduskuntavaaliohjelmaa, vuosilta 2003, 2007 ja 2011.

Vuoden 2003 ja 2007 eduskuntavaaliohjelmat valikoituivat aineistoksi osaksi kronologisista syistä – on kiintoisaa tutkia valittujen teemojen käytön jatkumoa saman puolueen perättäisissä eduskuntavaaliohjelmissa. Toisaalta tutkimuksessa ei voida suoraan olettaa, että samojen teemojen käyttö olisi vaaliohjelmissa samanlaista tai jatkuvaa eri vaalikausilla, tutkimuksessa voidaan siis myös rakentaa vertailua ja seurata temiikan mahdollisia muutoksia ja merkityseroja. Eduskuntavaaliohjelma vuodelta 2011 on tärkeä osa aineistoa. Perusteluna kyseisen aineiston valikoinnille on Perussuomalaisten menestys vuoden 2011 eduskuntavaaleissa ja se, että valitsemani kolme peräkkäistä eduskuntavaaliohjelmaa luovat mahdollisuuden tutkia ohjelmien välistä intertekstuaalisuutta tietyn valitun temiikan näkökulmasta.

Puolueen kirjallinen tuotanto nousi kiinnostukseni kohteeksi jo kandidaatintutkielmaa tehdessäni ja pro gradu-aihetta pohtiessani kiinnostus syveni. Mielestäni etenkin retorisesti näin vahvan ja muista puolueista erottuvan toimijan kohdalla puolueen kirjallisten tuotosten tutkiminen jää helposti puhutun retoriikan huomioon alle. Tästä syystä halusin keskittää tutkimukseni Perussuomalaiset-puolueen kirjoitettuihin aineistoihin.

Käsitteitä tutkittaessa niitä ei tule ymmärtää itsestäänselvyyksinä vaan on tärkeää huomata käsitteiden liikkuvuus. Käsitteet eivät ole pysyviä vaan jatkuvassa muutoksessa, mutta

muutoksesta huolimatta tiettyjen käsitteiden voidaan mieltää saaneen vakiintuneita ja jokseenkin pysyviä merkityksiä. Heikkinen (2007, 127) kertoo, että kansa-sanalle ja siitä syntyneille johdoksille, kuten kansalainen ja kansalaisuus, annetaan hyvin moninaisia merkityksiä esimerkiksi politiikkaa ja mediaa käsittelevissä teksteissä.

Tässä tutkimuksessa tehtävälle analyysille on hyödyllistä ja luontevaa, että sitaatteja käytetään runsaasti. Suorat lainaukset mahdollistavat aineiston äänen kuulumisen ja kertovat aineistossa esiintyvistä argumentointikeinoista. Kaikki tutkimuksessa käytetyt sitaatit ovat tekstissä kursivoituina.

1.3 SMP ja sen kansaretoriikka lyhyesti

Perussuomalaisten kannatuksen kasvu seuraa osittain Suomen maaseudun puolueen (SMP) kannatusta 1970-luvulla. Vuonna 1959 perustettiin Suomen pientalonpoikain puolue. Puolue sai vuonna 1966 valituksi yhden edustajan, puolueen perustaja Veikko Vennamon. Vuonna 1967 Maalaisliiton muutettua nimensä keskustapuolueeksi SPP:stä tuli Suomen maaseudun puolue, SMP. ”*Maaseudun puolue vetosi vennamolaisuuden nimissä kaikkien puolueiden tyytymättömiin kannattajiin.*” (Kivioja & Cantell 1970, 28.) Seuraavissa vaaleissa vuonna 1970 puolueen kannatus nousi 10 prosenttiin ja edustajamäärä 18 edustajaan. (Korhonen 2013, 68 & Nousiainen 2006, 261.) Toisen suuren vaalivoiton SMP koki vuoden 1983 eduskuntavaaleissa ja ”*rötösherroja kuriin*” vaatinut puolue nousi hallituspuolueeksi. SMP erosi hallituksesta 1990 ja ajautui lopulta konkurssiin vuonna 1995 (Pernaa 2012b, 17).

Timo Soini liittyi SMP:hen vuonna 1979 (Korhonen 2013, 68). Etenkin Perussuomalaiset-puoluetta perustettaessa sen kannattajakunta ja puolueen ydinhenkilöt muodostuivat SMP:n kannatuksen pohjalta. Puolueen toiminnassa eivät kuitenkaan enää olleet mukana Veikko ja Pekka Vennamo, joihin SMP oli vahvimmin henkilöitynyt.

SMP:n eduskuntatoiminta oli Nousiaisen (2006, 261) mukaan ”*mielenilmauksellista ja propagandistista, julkisuutta hakevaa ja valitsijoihin suuntautuvaa*”. Etenkin julkisuushakuisuus ja valitsijoihin suuntautuvuus ovat myös Perussuomalaisten eduskuntatoiminnalle tyypillisiä piirteitä. Turja (2008, 162) toteaa, että SMP:n

populistinen taktiikka oli korostaa kansan ja koulutetun ylemmän luokan välisiä eroavaisuuksia ja Perussuomalaiset jatkaa samaa jaottelua korostamalla kansan ja ”eliitin”, niin taloudellisen kuin poliittisen, välisiä eroja.

SMP puolusti retoriikallaan pienviljelijöitä ja muita maaseudun vähätulaisia, sotaveteraaneja ja vähän koulutettuja työläisiä. Yhteistä SMP:lle ja Perussuomalaisille on, että molemmat puolueet tuovat esille yhdenvertaisuutta eli sitä, etteivät esimerkiksi korkeasti koulutetut ihmiset ole kouluttamattomia parempia Suomen asioiden tuntijoita. (Korhonen 2013, 69–70.) Kivioja ja Cantell (1970, 26) kertovat Veikko Vennamosta: ”yksinkertaistamalla asioita ja pelkistämällä ulkopoliittiset kannanottonsa ’kolhoosi-Suomen’ uhkaan hän ruokki ja innosti epäluuloisia”. SMP profiloitui maalaisliiton ja presidentti Kekkonen toimien kritisoijana ja 1960-luvun alussa puoleen strategiaksi nousi hyökkäys niin sanottuja vanhoja puolueita kohtaan. (Kivioja & Cantell 1970, 23–26.)

Perussuomalaiset toimii erilaisessa ympäristössä ja kohtaa puolueena eri haasteita kuin SMP omana aikanaan. Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja sen aktiivinen toimiminen EU:ssa, euron käyttöönotto, EU:n laajeneminen ja kasvanut maahanmuutto ovat muutoksen pysäyttämistä peräänkuuluttavalle Perussuomalaiset-puolueelle haasteita, joihin puolue pyrkii vaikuttamaan kannatustaan kasvattamalla ja tätä kautta päätösvaltaansa lisäämällä.

1.4 Työn rakenne

Tutkimus koostuu viidestä pääluvusta. Tässä tutkimusta esittelevässä ja tutkimuskysymykset esiintuovassa johdanto-luvussa olen esitellyt tutkimuskysymykset ja käsitellyt Perussuomalaisten kontekstin muutosta, eli muutosta pienestä puolueesta merkittäväksi ja seuratuksi poliittiseksi toimijaksi. Samalla olen käynyt tutkimuksen pohjustuksena tiiviisti läpi Perussuomalaisille merkityksellisen Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) historiaa ja sen kansaretoriikkaa.

Toinen luku keskittyy tutkimuksen metodologian käsittelyyn ja käytetyn tutkimusaineiston avaamiseen käyden läpi tutkimusaineiston taustoja. Samalla pohdin poliittisten ohjelmien merkitystä ja tarkoitusta. Tämän luvun tarkoituksena on tutkimuksen lukutavan

ymmärtämisen lisäksi hahmottaa sitä, miksi poliittiset ohjelmat ovat niin merkityksellisiä puolue toiminnalle ja puolueiden ulosannille ja miksi niiden pienintenkään nyanssien tutkiminen on tärkeää.

Luku kolme luo tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja käsittelee nationalismia nationalismiteoreetikoiden näkökulmasta. Luvussa käsitellään nationalismia, kansallisuutta ja kansakunnallisuutta sekä nationalismia kansallisen identiteetin taustalla.

Luku neljä keskittyy ohjelmien kansaretoriikan analyysiin valittujen teemojen kautta. Perussuomalaisten kolmesta eduskuntavaaliohjelmasta koostuvaa aineistoa analysoidaan inklusion ja eksklusion retoriikan, suomalaisuuden eli kansan konstruktion ja territoriaalisen näkökulman, eli tilan sisäisen ja ulkoisen politiikan kautta.

Luvussa viisi käsitellään tutkimuksen johtopäätöksiä.

2 PERUSSUOMALAISTEN EDUSKUNTAVAALIOHJELMAT

Eduskuntavaaliohjelman kirjoittajina toimii pääasiassa oma puolueväki ja ohjelman tavoitteena on tuoda äänestäjien ja ennen kaikkea median tietoisuuteen puolueen arvot, periaatteet ja linjaukset yhteiskunnallisista ja poliittisista aiheista, kuten esimerkiksi kuntapolitiikasta ja sosiaali- ja terveydenhuollosta. Vaaliohjelman tehtävänä on näiden teemojen esiintuonnin kautta auttaa tuottamaan puolueelle menestystä vaaleissa. Vaaliohjelmat esittelevät laajasti puolueiden arvo- ja aatepohjan ja ohjelmien avulla puolueiden on mahdollista pyrkiä hankkimaan uusia äänestäjiä, sillä juuri missään muussa yhteydessä eivät puolueen näkemykset ja mielipiteet ole yhtä selkeästi esitettyinä.

Mitä tahansa aineistoa tutkittaessa kontekstin merkitys on todella suuri, sillä kysymykset, kuten ketä varten ohjelma on kirjoitettu, kenen toimesta ja millaisessa ympäristössä, luovat ennakko-oletuksia tekstin sisällölle ja tavoitteille jo tekstin suunnitteluhetkestä alkaen.

Heikkinen (2007, 37) toteaa teksteillä olevan aina jokin tavoite, pyrkimys, ja tämä tekstile luotu päämäärä ratkaiseekin hyvin pitkälti sen, millaiseksi tekstin kokonaisuus päätetään rakentaa. Eduskuntavaaliohjelmat tutkimusaineistona tarjoavat mielenkiintoisen ja rajatun tutkimuskohteen, sillä Heikkistä (2007, 36) lainaten: ”*teksteillä on äärensä ja niiden äärelle voi oikeasti pysähtyä*”. Myös eduskuntavaaliohjelmien, kuten minkä tahansa muunkin vaaliohjelman, tavoitteellisuus on tutkimuksen kannalta kiehtovaa. Ohjelmilla pyritään osoittamaan kansan parhaaksi toimimista tai kansanomaisuutta. Niemi (2012, 331) huomauttaa, että populistisen retoriikan onnistumisen kannalta keskeistä on identifioituminen osaksi kansaa.

Politiikan kielellisyys on kiinnostava käsite ja Aarnio (1998, 22) kokee sillä tarkoitettavan sitä, että merkittävä osa poliittisesta toiminnasta toteutuu kielessä tai kielen välityksellä. Myös esimerkiksi poliittiset uskomukset ja poliittinen toiminta muotoutuvat osittain poliittisten toimijoiden käyttämistä käsitteistä.

Railo (2013, 43) määrittelee puolueiden ja niiden potentiaalisten kannattajien välisen suhteen. Hän näkee poliittiset puolueet ja niiden ohjelmat instituutiona, joka pyrkii

asettamaan potentiaaliset kannattajat tiettyyn subjektipositioon määrittämällä näiden suhteen puolueeseen. Tämä toteutetaan siten, että puolueet ja ohjelmat eli 'instituutio' pyrkii osoittamaan, että yksilöt omaavat tiettyjä materiaalisia yhteneväisyyksiä, jonka vuoksi heidän tulee kuulua yhtenäiseen ryhmään. (Railo 2013, 43.) ” *Samalla instituutio määrittää yksilöiden oikeudet ja velvollisuudet osana ryhmää, mikä merkitsee myös – ainakin implisiittisen – palkintojen ja rankaisujen järjestelmän tuottamista*” ja kansalaiset voivat omasta näkökulmastaan joko hylätä tai hyväksyä puolueen tarjoaman tulkinnan. Tämä ilmenee konkreettisimmillaan puolueen kannatuksessa. (Railo 2013, 43.)

Aarnion (1998, 19) mukaan puolueiden periaatteellisia kannanottoja ilmentävien ohjelmien merkitykseen suhtaudutaan suurella varauksella. Vaikkeivät vaaliohjelmat nauttisi nykypäivänä suuren lukuyleisön suosiota, on ohjelman kirjoittajilla omat intentionensa vaaliohjelmaa kirjoittaessa ja sen sisäisiä merkityksiä rakennettaessa:

”- - ohjelmilla on merkitystä vaikka varsinaiset kirjoittajat sen kiistäisivätkin. Toiseksi, niiden merkitykset eivät pitäydy kirjoittajien tarkoittamissa, vaan lukijat voivat käyttää ohjelmia hyväkseen omiin tarkoituksiinsa.” (Aarnio 1998, 29.)

Eduskuntavaaliohjelmien suosio äänestäjien keskuudessa ei ole oletettavasti ollut kasvussa eduskuntavaalien henkilöityessä eli tilanteessa, jossa äänestetään henkilöä puolueen sijaan. Kanerva mieltää, että puolueiden ohjelmat eivät televisuaalisella kaudella voi olla oleellisessa roolissa niin puolueiden kuin niiden kannattajienkaan poliittisen identiteetin muodostumisessa. Vaaliohjelmista hän silti toteaa: *”Ne ovat pitkävaikutteisia reunaehtoja, jotka asettavat tiettyjen käsitteiden verkoston, jota edellytetään jossakin määrin käytettävän.”* (Kanerva 1995, 86.) Vaaliohjelmilla on siis merkitystä.

Ohjelmat toimivat myös poliittisina tekoina ja politiikan kielenä saaden näin uudenlaisia merkityksiä pelkän toiminnan ohjaamisen sijasta (Aarnio 1998, 23). Vaaliohjelmien merkitystä ei kuitenkaan voi nykypäivänä vähätellä, sillä vaaliohjelmien tarjoamaa informaatiota hyödynnetään esimerkiksi vaalien alla tapahtuvissa tv-väittelyissä: *”Vaaliohjelmista oli nostettu esille yksi tai kaksi teemaa, joihin liittyvät kannanotot poimittiin uutislähettykseen”* (Pitkänen 2007, 42). Näin eri medioiden vaaliohjelmien merkittävimmiksi mieltämät kohdat nousevat suuren yleisön tietoisuuteen ja tavoittavat nekin äänestäjät, jotka eivät vaaliohjelmia lue.

Ohjelmaa tehdessä painottuu yhä enemmän ohjelman kirjoitusvaihe ja teksti poliittisena tekona puolueyhteisössä (Aarnio 1995, 98). Tätä kirjoitus- ja suunnitteluvaiheen merkittävyyttä käsitellään aineiston taustoja käsittelevässä alaluvussa 2.2. Railo (2013, 44) toteaa puolueen jäsenien ottavan puolueohjelmaa laadittaessa kantaa siihen, mikä on puolueen yhteinen sanoma puolueen potentiaalisille kannattajille. Ohjelman merkitys on tätä kautta olennaisesti suurempi kuin pelkästään sen lukijoiden määrä antaa olettaa. (Railo 2013, 44.)

”On totta, että varsinaista puolueohjelmaa lukee vain pieni osa kunkin puolueen potentiaalisista kannattajista. Puolueohjelman merkitys on kuitenkin siinä, että se on puolueen keskeisten toimijoiden yhdessä hyväksymä viesti äänestäjille.” (Railo 2013, 44)

Vaaliohjelmia laadittaessa on ensisijaisesti huomioitava kenelle ohjelma kirjoitetaan ja mikä ohjelman yleisö on. *”Populismien perusominaisuus on protesti”* Korhonen kertoo ja toteaa populistien vetoavan enemmän pelkoon kuin toivoon (2013, 11 & 13). Oikeistopopulistiset puolueet pyrkivät kuitenkin välttämään leimautumista liian radikaaleiksi, jotta myös mielipiteissään maltillisemmat äänestäjät äänestäisivät heitä vaaleissa (Mudde 2007, 257-259).

2.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineisto muodostui kolmen perättäisen Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman laajuiseksi. Perussuomalaisten vuoden 2003 eduskuntavaalien vaaliohjelma on pituudeltaan lyhyt, vain kuuden sivun mittainen. Otsikoimattomalla vaaliohjelmalla ei ole sisällysluetteloa, vaan kappaleet on otsikoitu, esimerkiksi otsikoin *”Uusi suunta Suomelle – korjauksia epäkohtiin”* ja *”Ei äänikynnyksille ja demokratian rajoittamiselle”*.

Neljää vuotta myöhemmin, vuoden 2007 eduskuntavaalien vaaliohjelma on 23 sivun mittainen ja otsikoitu *”Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta!”*. Ohjelman sisällysluettelo otsikoineen ja alaotsikoineen on osaltaan neutraali, mutta sisältää otsikoita, kuten esimerkiksi: *”Kyllä kuntayhteistyölle, ei sanelupolitiikalle”*, *”Kansan saatava suoraan päättää EU:sta”* ja *”Pakolaispolitiikka kuntoon ja maahanmuuttajat*

maassa maan tavalla” alaotsikon *”Perusteettomat pakolaiset pikakäännyttävä ja maahanmuuttajien kotoutumista edistettävä”* kanssa.

Tutkimusaineistoon valittujen eduskuntavaaliohjelmien pituus on kasvanut vaalien välillä ja tämän tutkimuksen julkaisuajankohdaltaan tuorein aineiston osuus, vuoden 2011 eduskuntavaalien *”Suomalaiselle sopivin”* –vaaliohjelma on pituudeltaan 68 sivua. Vaaliohjelman mittaan sisältyy 13-sivuinen Perussuomalaisten maaseutuohjelma *”Maaseudulla kasvaa kaikki”*. Maaseutuohjelma on päädytty rajaamaan tutkimuksen ulkopuolelle aineiston koheesion säilymisen vuoksi.

Eduskuntavaaliohjelmiin muiden puolue- ja vaaliohjelmien joukosta on tässä tutkimuksessa päädytty siksi, että kevään 2011 eduskuntavaalit toivat Perussuomalaisten suuren suosion muidenkin kuin pelkästään kyseisen puolueen omien kannattajien tietoisuuteen ja tästä syystä eduskuntavaaliohjelmien voidaan merkittävyydellään kokea muodostavan hyvin mielenkiintoisen tutkimusaineiston.

2.2 Aineiston taustat

Puoluejohtajan merkityksen on mielletty olevan erityisen keskeistä populististen liikkeiden nousulle, sillä populistiset puolueet syntyvät ja rakentuvat usein julkisuudessa tunnetun ja voimakkaan johtohahmon ympärille (Niemi 2012, 324). Populistipuolueet ovat yleensä usein rakenteeltaan löyhiä, sillä johtajien ja kannattajien väliin syntyy yleensä vain muutamia organisatorisia välikäsiä (Niemi 2012, 325). Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien laatiminen ei ole painottunut puolueen johdon tehtäväksi eikä Perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini ole ollut ensisijaisena kirjoittajana puolueen eduskuntavaaliohjelmissä.

Perussuomalaisten puolueeneuvosto toimi puolueen vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaaliohjelmien laatijoina. Perussuomalaisten puolueeneuvoston määritelmä kertoo, että *”puolueeneuvostoon kuuluvat puoluevaltuuston jäsenten lisäksi puoluehallituksen puolueen jäseneksi hyväksymät kunnanvaltuutetut sekä ansioituneet, puoluekokouksen hyväksymät vaatimukset täyttävät puolueen jäsenet, jotka*

puolueneuvosto valitsee kokouksessaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan” (Perussuomalaisten verkkosivut 2015).

Perussuomalaisten kansanedustajaksi vuonna 2011 valittu Vesa-Matti Saarakkala kertoo, että vuoden 2009 lopulla Perussuomalaisten puoluehallitus päätti hänen esitykseensä pohjautuen perustaa erillisen eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän vuoden 2011 eduskuntavaalien vaaliohjelmaa varten (henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014). Hän toimi tuolloin Perussuomalaisten Nuorten puheenjohtajana ja puolueen kolmantena varapuheenjohtajana (Vesa-Matti Saarakkala 2015). Eduskuntavaaliohjelmatyöryhmä perustettiin käytännön operatiiviseksi toimijaksi, koska Saarakkalan mukaan oli aivan selvää, ettei yksi puolueneuvoston kokous riitä vaaliohjelman laatimiseen. (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014). Yksi syy vaaliohjelman laatimisryhmän muuttamiseen oli myös se aiemman työryhmän suuri koko:

”Puolueneuvosto on myös kokouksensa ulkopuolella liian iso joukko työstämään luottamuksellista ohjelmamateriaalia.” (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

Uuden eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän henkilömäärä oli 14 osallistujaa ryhmän puheenjohtaja Saarakkala mukaan lukien (Perussuomalaiset 2011, 55).

Aarnio (1998, 169) toteaa, että ohjelmaryhmän kokoonpanosta on todettavissa, että ohjelmatyön johtaja pyrkii valitsemaan ympärilleen puolueesta tunnettuja ja idearikkaita henkilöitä. *”Ohjelmatyöhön valitseminen saattaa olla salamyhkäistä ja konfliktistakin toimintaa.”* Jonkun on toimittava ohjelmatyön ja keskustelujen aloittajana ja Aarnio (1998, 188) kuvaa tätä politisointia kannattavaa hahmoa poetikoksi. Poetikolla on kyky hahmottaa keskeisiä ja puolueen kannalta eilinehtoisia kysymyksiä ja hän on *”- - noussut ohjelmatyössä keskeiseen asemaan persoonallisen, määrätietoisen ja pitkän ohjelmatoimintansa ansiosta sekä muiden tuella”* (Aarnio 1998 188). Onko Veli-Matti Saarakkala ollut Perussuomalaisten poetikko? Suurimman haasteen poetikolle Aarnion (1998, 191) näkemyksen mukaan asettavat puolueen edustuksellisessa tai muussa organisatorisessa asemassa olevat henkilöt.

Saarakkalan on avoimesti kerrottu olleen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän puheenjohtaja ja hän tuo myös itse esiin vastuunsa ja merkittävän osallisuutensa ohjelman laatimiseen:

”Minä vastasin ohjelman kokoamisesta ja pääosin myös kirjoittamisesta ottaen vastaan evästyksiä myös suoraan puolueen jäsenkunnalta vaaliohjelmatyöryhmän jäsenten evästysten lisäksi. Käytännössä pääsin vaikuttamaan ratkaisevasti myös ohjelman valmistumisen aikatauluun.” (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

Aarnio (1998, 165) toteaa, että ohjelmatyössä voi saavuttaa valtaosuuksia, joita voi hyödyttää muussa poliittisessa toiminnassa. Aarnion teoksessaan haastatteleminen henkilöiden mukaan *”ohjelmatyö näyttäytyi poliittisella urallaan eteenpäin pyrkivän henkilön ”kisällityönä”* ja ohjelmatyö ajateltiin ydinryhmän pätevyyden osoittamisen foorumina. Julkisessa aineistossa ei käsitellä ohjelman taustalla olleen ydinryhmän kokemuksia ohjelmatyöstä (Aarnio 1998, 165–166.)

Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmatyöryhmä päätti kokouksissaan mitä vaaliohjelmiaan sisällytettäisiin ja tekstiä työstettiin myös näiden kokousten aikana. Kokouksia oli noin vuoden ajalla viidestä kymmeneen ja niiden ilmapiiri oli keskustelevalta. Työryhmän jäsenet pitivät vaaliohjelmiaan liittyen yhteyttä myös kokousten välillä. (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

Saarakkala korostaa, että päätökset asiaa ja ohjelmaa koskien on tehty demokraattisesti puolueen päätöksentekokelemissä. Perussuomalaisten puoluevaltuustossa käytiin kesällä 2010 lähetekeskustelu eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän sen hetkisen, sivumäärältään jo mittavan, version pohjalta ja *”annettiin puoluehallitukselle valta ja oikeus hyväksyä ohjelma lopullisessa muodossaan aikanaan, kun se valmistuu.”* (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

Perussuomalaiset pyrkii itse määrittelemään puolueen tavoitteita ja lähtökohtia. Vaalituloksen näkökulmasta puolue onnistui määrittelyhaasteessaan erinomaisesti. (Perna ym. 2012, 407.) Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmatyöryhmä rakensi vuoden 2011 vaalien ohjelman hyvin pitkälle puhtaalta pöydältä ja siitä tehtiin periaateohjelman luonteinen *”mikä osoittautui onnistuneeksi ratkaisuksi vuoden 2011 vaalitulosta ajatellen”* (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

”Haluttiin antaa vastaus siihen, mitä on perussuomalaiset ja käytiin kattavasti läpi eri yhteiskunnan osa-alueita. - - Vaaliohjelma mielestäni sinetöi vaalivoittomme, eli tavallaan realisoi sen kannatuspotentiaalin, joka oli olemassa keväällä 2011” (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014).

Saarakkala mielestä eduskuntavaaliohjelman hyväksyminen ja julkistaminen jo kesällä 2010 olisi ollut taktinen virhe kevään 2011 vaalikamppailua ajatellen: *”Aseet olisi annettu kilpailijoille”* (henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014). Saarakkala toteaa puolueen vaaliohjelman julkistamisajankohdan osuneen oikeaan, eikä muiden puolueiden vaaliohjelmista juuri puhuttu ratkaisevilla hetkillä vuoden 2011 vaalikampanjoinnissa (henkilökohtainen tiedonanto 3.4.3014).

Saarakkalan kommentti yhtyy Heikkisen (2007, 78) näkemykseen siitä, että tekstiä tarkasteltaessa kokonaisuutena, on huomattava, että tekstin konteksti ja lähtökohdat ovat hyvin tärkeitä tekstin sisältämiä asenteita tutkittaessa. Teksti ei olisi sama jos jokin asia olisi tehty toisin.

Kontekstin merkitys on huomioitu vaaliohjelmaa työstäessä ja sen jälkeen Perussuomalaiset-puolueessa:

”Vaaliohjelmamme on periaatteiltaan yhä hyvä ja ajankohtainen, mutta vaatii tulevaisuudessa tietenkin päivittämistä ja muoto voi tulevaisuudessa olla ehkä erilainenkin. Kyse oli silloin oikeanlaisesta vaaliohjelman muodosta tyylin ja esimerkiksi pituuden osalta juuri silloiseen tilanteeseen.” (Saarakkala, henkilökohtainen tiedonanto 3.4.2014.)

Perussuomalaiset Saarakkalan näkemyksen mukaisesti ymmärtää, että menestyminen kevään 2011 eduskuntavaaleissa oli monen tekijän summa ja kyseisten vaalien eduskuntavaaliohjelma palveli puolueen tavoitteita juuri sen hetkisessä kontekstissa.

2.3 Poliittisten ohjelmien merkitys ja tavoitteet

Voßschmidtin (1995, 74) mukaan vaaliohjelmien tekstien voidaan nähdä olevan deskriptiivisiä, sillä lähettäjä antaa vastaanottajan ymmärtää, että hän haluaa lähettää tälle jonkin tiedon. Puolueohjelmien, kuten myös vaaliohjelmien tekstistrategia on lähettäjän kannalta informatiivinen, sillä tekstin ensisijaisena tarkoituksena on informoida lukijaa puolueen poliittisista päämääristä (Voßschmidt 1995, 76) Kanerva (1995, 85) kuvaa, että

käsitteellinen innovaatio, stabilisointi, yhtenäistäminen ja särkeminen, suojeleminen ja kuluttaminen ovat puolueen kannalta tavoitteellista toimintaa, jolla on tarkoituksensa myös itsensä ulkopuolella. Tämä tarkoittaa sitä, ettei poliittisia ohjelmia tehdä vain ohjelmien itsensä vuoksi ja, että poliittisten ohjelmien tavoitteet ovat laajempia kuin ohjelmat itse.

Tutkijoiden käsitys vaaliohjelmien peruserkityksestä ei ole viime vuosikymmenten aikana juuri muuttunut (Borg 1995, 5). Borg (1995, 5) sanoo, että ohjelmia voidaan pitää niin ”*itseidentifikaation maamerkkeinä ja luojina*” kuin myös poliittisina tekoina symbolisella tasolla, joilla on merkitystä niin puolueen sisäisille prosesseille kuin myös laajemmalle äänestäjä- ja kannattajakunnalle. Edellä läpikäytyt Perussuomalaisen vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän puheenjohtaja Vesa-Matti Saarakkalan kommentit osoittavat myös vaaliohjelmien suuren merkityksen puolueille. Ohjelmien sisältö pyritään pitämään vain pienen sisäpiirin tiedossa julkaisuhetken saakka ja julkaisuhetken ajoituksen onnistuminen on tärkeää.

Mitä tahansa poliittista ohjelmaa kirjoitettaessa on kirjoittajien oltava tietoisia käyttämiensä kieli- ja sanavalintojen relatiivisuudesta. Relatiivisuudella tarkoitetaan sen ymmärtämistä, että ohjelman sisältämät valinnat kielen ja sanaston suhteen ovat vain perspektiivejä. (Palonen 1995, 54.) Poliittinen kieli ja siihen vakiintuneet käsitteet ja niiden merkitykset leimaavat poliittista kulttuuria ja käsitteet ovat keskeisiä ongelmakohtia poliittisessa kielessä. Poliittisten kiistojen eri vastapuolet käyttävät samoja käsitteitä, pyrkien kuitenkin antamaan niille omat, omaa näkemystään tukevat merkityksensä. (Hyvärinen ym. 2003, 9.) Palonen (1995, 52) kokee, että ohjelman relatiivisuutta voidaan tarkastella myös politiikan retorisenä pelitilana, jolloin ohjelma kirjoitetaan ikään kuin vastustajia varten ja sillä haetaan provosointia. Sama relatiivisuus on huomioitava myös poliittista ohjelmaa luettaessa.

Poliittiset ohjelmat ovat pelkän toiminnan ohjaamisen sijaan saaneet uudentyyppisiä merkityksiä politiikan kielenä, kommunikaationa, symboleina ja poliittisina tekoina (Aarnio 1998, 23). Heikkinen (2007, 73-74) muistuttaa, että on tärkeä tiedostaa, ettei viatonta kielenkäyttöä taikka asenteetonta kieltä ole, vaan tekstillä on aina kertoja ja tekstin kertomus rakentuu kertojan tekemistä valinnoista.

Palonen (2008, 91) toteaa, että politiikassa oikeaa viestiä saatetaan pyrkiä kaunistelemaan tai pehmentämään. Tästä syystä kilpailijapuolueiden kannattaakin pääaiheen sijaan kiinnittää kuulijoiden tai lukijoiden huomio ympäröiviin aiheisiin, jotka saattavat naamioida pääasian epämieluisuuden. Myös Turja (2008, 170) pohtii kielen ja todellisuuden välistä suhdetta todetessaan, että kielen poliittisessa käytössä on aina mahdollisuus valheisiin ja manipuloimiseen. Kurunmäki ja Strang (2010, 10) kertovat, että konseptin merkitys on aina potentiaalisesti kyseenalaistettu ja todennäköisesti muuttuva, kun sitä käytetään eri konteksteissa eri poliittisten toimijoiden toimesta.

Lisäksi lukijan on poliittista ohjelmaa lukiessaan huomattava tutkijoiden tekemä huomio siitä, ettei ole mielekästä kysyä, onko joku kielellä ilmaistu totta (Heikkinen 2007, 41). On muistettava, että esimerkiksi vaaliohjelmia laadittaessa faktatiedot esitetään omasta positiosta käsin ja tämä asema voi vaikuttaa tiedon esittämiseen. Poliittisten ohjelmien esittämät tiedot ja faktat otetaan usein annettuina, mikä merkitsee sitä, ettei tiedon kyseenalaistamiselle ole tilaa, etenkin puolueen omien kannattajien joukossa.

Quentin Skinnerin soveltaa innovatiivisen ideologiansa mukaisesti vakiintuneen merkityksen ja sisällön saaneita, yhteisesti jaettavia termejä, vetoamaan pyrkivässä ja muutokseen tähtäävässä puheaktissa (Skinner 1974, 299, Aarnion 1998, 208 mukaan). Puheaktin sijaan samassa yhteydessä voidaan pohtia eduskuntavaaliohjelmaa. Toimija ei voi laajentaa käsitteiden merkityksiä tai sovellusalaan määrättömästi, vaan hän voi vakiintuneiden käsitteiden avulla legitimoida rajatut toimintavaihtoehdot (Aarnio 1998, 27–28).

Pohtiessa kielellisyyttä tapahtuu suuri osa poliittisesta toiminnasta kielessä tai kielen välityksellä. Poliittiset uskomukset, toiminta ja käytännöt muotoutuvat osaksi käsitteistä, joilla poliittiset toimijat pitävät niitä yllä. (Aarnio 1998, 23). Heikkinen (2007, 135) toteaa, että aiheellista onkin pohtia, missä on politiikan kielen ihminen, sillä poliittisissa teksteissä tapahtuu ilman ihmisen aktiivista osallistumista. Poliitiikan kieltä tutkittaessa voidaan kiinnittää huomiota siihen, että paljon tapahtuu ikään kuin itsestään.

Pekosen (1995, 25) mielestä julkilausuttujen periaatteiden lisäksi olisi pyrittävä huomioimaan myös julkilausumattomia käsityksiä ja avaamaan tulkintoihin sisältyviä merkityksiä, jotka eivät ole kenenkään puhujan kontrollissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että

ohjelmien vastakkainasettelu niin sanottujen todellisten tekojen kanssa ei ole aina tuloksellisin kysymyksenasettelu. Siinä ohjelmien merkitys saatetaan kaventaa vain siihen, miten ohjelmien pitäisi ohjata käytännön tekoja, eikä ohjelmilla havaittaisi olevan muitakin merkityksiä. (Pekonen 1995, 26.)

Palosen (1995, 54-55) mukaan ohjelmia kannattaa kirjoittaa vastustajiaan, ei niinkään ”meikäläisiä” silmällä pitäen sekä niillä tulee tavoitella provosointia yleisen hyväksynnän sijaan. Ohjelmissa on omia politikoinnin mahdollisuuksia kahlitsevia sitoumuksia ja ohjelmien tulee opettaa toimijoita tilanteiden politisoivaan luentaan.

2.4 Tutkimuksen lukutapa

Perussuomalaiset välttelee niin kutsuttua poliittista jargonia ja puolue on, kuten mainittua, profiloitunut sen puheenjohtajan Timo Soinin vertauskuvia ja kansanomaisia ilmauksia viljelevään retoriikkaan. Nämä poliittista kieltä ja puhetta käsittelevät näkemykset huomioiden eduskuntavaaliohjelmat muodostavat mielenkiintoisen ja antoisan tutkimusalustan.

Perussuomalaisten esiintyminen täysistunnoissa ja muussa julkisessa ympäristössä, on ollut perinteiselle politiikalle epätyypillistä. Poliitiikan tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että yksi merkittävä piirre Suomen poliittisessa retoriikassa on ollut suora kansaan vetoaminen (Turja 2008, 168 & Liikanen 2003, 257) ja tämä on Perussuomalaisten paljon käyttämä retorinen keino. Perussuomalaiset toimii populismin määritelmän mukaisesti, sillä Niemi (2012, 329) kuvaa, että populistiselle puolueelle puhe kansasta on elintärkeää ja kaikki populismin määrittelyt sisältävät kansaan vetoamisen.

Perussuomalaisten retoriikalla pyritään erottautumaan muista puoleista helpommin lähestyttävämpänä ja aidompana puolueena. Puolueen retoriset ratkaisut ovatkin olleet omiaan myös medianäkyvyyden hankkimisessa. Puolueen retoriikka pohjautuu laajasti metaforien ja erilaisten vertaus- ja kielikuvien käyttöön. Kaiken kaikkiaan Perussuomalaisten retoriikka voi vaikuttaa spontaanilta, mutta sen kansanomaisuus on tärkeä osa puolueen tarkasti rakennettua brändiä.

Kielen käyttöä voidaan analysoida kahdesta näkökulmasta, todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993a, 9). Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993a, 9) mukaan näkökulmista ensimmäinen käsittää kielen käytön välineenä, jolla saadaan tietoa jo olemassa olevista faktoista. Toinen, sosiaalisesti konstruktionismiksi nimetty näkökulma, tarkastelee kielen käyttöä osana todellisuutta ja todellisuuden tuottamista. Jälkimmäistä näkökulmaa käytetään diskurssianalyysin lähtökohtana. Silloin analysoidaan, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan kieltä käyttäen erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. (Jokinen ym. 1993a, 9–10.)

Tätä lähestymistapaa käytän aineistoa käsitellessäni ja tutkiessani, millaisia merkityksiä Perussuomalaiset antaa kansatieteelle eduskuntavaaliohjelmissaan. Tutkimuksen pääpointtina ei ole eri diskurssien löytäminen aineistosta vaan tutkimus perustuu sellaisille käsitteille, kuin *kansa*, *kansanvalta* ja *kansallinen identiteetti*. Tutkimusotetta voisi kuvata argumentaatioanalyysiksi, sillä jäsenenä valitussa aineistossa esiintyviä erilaisia lähestymistapoja käsiteltäviin aiheisiin.

Tutkimuksen metodina käytän kolmiportaista lukutapaa, jossa aineistoa analysoidaan suomalaisuuden eli kansan konstruktion kautta, tutkimalla aineistossa esiintyvää inklusiota ja eksklusiota eli esimerkiksi kansan ja eliitin vastakkainasettelua. Lisäksi analysoidaan aineistossa esiintyvää tilan politiikkaa niin Suomen sisäisestä kuin ulkoisesta - Suomi ja ulkomaat - asetelmasta.

Jokinen, Juhila ja Suoninen (2004, 18–20) esittävät, että kielen käyttäjä jatkuvasti konstruoi eli merkityksellistää puhumisen, tai kirjoittamisen kohteet, sillä kieli jäsenetään sosiaalisesti jaettuina merkityssysteemeinä. Kieltä tai kielen käyttöä ei oleteta todellisuuden kuvaksi. Kielen käyttäjä pystyy siis itse luomaan haluamiaan merkityksiä. Kielen vastaanottajan tehtävänä on pohtia, hyväksyykö hän nämä merkitykset vai kyseenalaistaako hän ne.

Pohdittaessa miksi kieli ja sen tutkimus ovat tärkeitä, Anderson (2007, 191) mieltää kielen tärkeimmiksi ominaisuuksiksi sen kyvyn luoda kuviteltuja yhteisöjä ja siten synnyttää yksittäisiä solidaarisuuksia. Kielellä voi ilmaista ja rakentaa eli konstruoida merkityksiä (Heikkinen 2007, 57). Myös Johann Gottfried Herder, varhainen nationalismitheoreetikko,

on painottanut kielen merkitystä, sillä hän uskoi sen olevan ihmisille tunnusomaisten traditioiden ja historiallisten muistojen ruumiillistuma (Heywood 2002, 107).

Perussuomalaisten vaaliohjelmien kohdalla mielenkiintoista on myös se, miten puolue pyrkii esittämään haluamansa asiantilat ja tiedot. Juhila (1993, 152) toteaa ”*mitä faktuaalisempaa kielen käyttö on, sitä helpompi on saada kuulijat vakuuttuneiksi kuvatun asiantilan tai tapahtuman todenperäisyydestä*”. Puolue on retoriikassaan eronnut muista puolueista siinä, että se viestii yleisölle hyvin ymmärrettävällä ja yleistajuisella tavalla, myös monimutkaisia aiheita käsitellessään. Perussuomalaisten viestinnässään käyttämää tyyliä voi kuvata jopa asioita yksinkertaistavaksi. Lisäksi, Turja (2008, 181) toteaa poliittisen puheen olevan narratiivinen kompleksiksi ja tämän takia puhujan täytyy aina harkita sanojensa sijoittamista niin retorisesti kuin esteettisesti.

3 NATIONALISMI KANSA-RETORIIKAN TAUSTANA

Perussuomalaiset on profiloitunut itsensä hyvin kansallismielisenä ja isänmaallisena puolueena ja puolueen yhtenä pyrkimyksenä on säilyttää ja ylläpitää suomalaista kulttuuria, esimerkiksi suomen kieli murteineen (mm. Perussuomalaiset 2011, 8–9). Muista puolueista Perussuomalaiset eroaa ei ainoastaan puoluetta selkeästi määrittäneellä populistisuudella vaan puolueen tiukalla ”*me Suomen kansalaiset*” vastaan ”*muut*”-jaottelulla.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien kansa-retoriikan analysoinnin ja johtopäätösten luomisen kannalta on tärkeää ymmärtää mitä nationalismilla, kansakunnalla ja kansallisella identiteetillä tarkoitetaan. Kyseiset käsitteet muodostavat pohjan kansallishenkiselle ja kansallistunnetta luovalle argumentoinnille. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen nationalismia, kansallisuutta, kansakuntaa ja kansallista identiteettiä eri teoreetikoiden ja tutkijoiden näkökulmista.

3.1 Mitä nationalismi on?

Monet kansakuntien jäsenet arvostavat paljolti omaa maataan, kansaansa ja kansallista identiteettiään. Samanaikaisesti he kokevat, että kansakunnan jäsenyys sekä ohjaa yksilön toimintaa että asettaa sille velvoitteita. (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005a, 8.) Nationalismi toimii eräänlaisena kansalaisuskontona. Tämä toistuu niin arkipäiväisissä käytännöissä kuin sanavalinnoissa, vakiintuneissa tavoissa, seremonioissa ja rituaaleissa. (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005a, 8.).

Nationalismin avaamiseen ja käsittämiseen löytyy useita määrittelyitä. Gellnerin (1998, 24) mielestä nationalismi on jatkuvasti muuttuvaa ja erityisesti työnjakoon pohjautuvaa:

”Nationalism is rooted in a certain kind of division of labour, which is complex and persistently, cumulatively changing”.

Pakkasvirta ja Saukkonen (2005b, 14–15) määrittelevät nationalismin laajan työmääritelmän seuraavasti:

”Nationalismi on ajattelu- ja puhetapa sekä ideologia ja poliittisen yhteisön ohjeistus, joka jakaa ihmiskunnan kansoihin ja maapallon alueet kansallisvaltioihin sekä tekee ihmisten kansallisuudesta heidän identiteettinsä ja käyttäytymisensä kannalta tärkeän, ellei ratkaisevan seikan”.

Nationalismin aikakauden alkuketkinä pidettävän Yhdysvaltain itsenäistymistä vuonna 1776, Ranskan vallankumousta 1789 ja kreolivaltioiden syntymistä Latinalaisessa Amerikassa 1800-luvun alkupuolella (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005b, 15). Suomalainen nationalismi poliittisena ilmiönä syntyi 1800-luvulla (Liikanen 2005, 224).

Ernest Gellner (1983, 1) määritteli nationalismin poliittiseksi periaatteeksi sen, että valtioiden on oltava kansallisvaltioita, koska poliittisten ja kansallisten yksiköiden tulee olla yhtäläisiä: *”Nationalism is primarily a political principle, which holds that the political and the national unit should be congruent.”* Jos poliittisen yksikön valtaapitävät kuuluvat eri kansaan (*nation*) kuin siihen jota hallitsevat, on tämä suuri loukkaus nationalistista periaatetta kohtaan (Gellner 1983, 1).

Habermasin (1994, 22) toteaa, että nationalismi on termi erityisen modernille ilmiölle eli kulttuurilliselle integraatiolle: *”This type of national consciousness is formed in social movements and emerges from modernization processes at a time when people are at once both mobilized and isolated as individuals”.*

Remy (2005, 51–52) pitää nationalismia väistämättömänä ilmiönä, mutta nationalismin muodostuminen ja sen menestys eivät hänen mukaansa riipu etnisistä tunnuspiirteistä, kuten esimerkiksi kielestä tai uskonnosta. Nationalismilla on voimakas subjektiivinen ja emotionaalinen puoli, jota pidetään yllä kansallisilla tunnuksilla, symboleilla ja seremonioilla, kuten lipuilla, kansallislauluilla, passeilla, rajoilla (Remy 2005, 61). Nationalismilla ei ole ollut teoreettisia ajattelijointa samassa tavoin kuin esimerkiksi sosialismilla (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005b, 15-16).

Gellner (1983, 1) jatkaa poliittisen ja kansallisen yksilön kongruenttinäkemystään:

”Nationalism as a sentiment, or as a movement, can best be defined in terms of this principle. Nationalist sentiment is the feeling of anger aroused by the violation of the principle, or the feeling of satisfaction aroused by its fulfillment. A nationalist movement is one actuated by a sentiment of this kind.”

Gellner siis määrittelee, että nationalistinen asenne syntyy vihaisuudesta, jonka aiheuttaa aiemmin mainitun Gellnerin linjaaman poliittisen ja kansallisen kongruenttiusperiaatteen rikkominen, tai tyytyväisyydestä, jonka synnyttää kyseessä olevan periaatteen täytyminen. Nationalistinen aatesuuntaus on tämän näkemyksen mukaan näiden asenteiden synnyttämä. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmia tarkastelemalla voidaan pyrkiä selvittämään, millaisista asenteista puolueen ohjelmissaan esiintuoma nationalismi muodostuu.

Gellnerin (1983, 43) mukaan: *”Nationalism has been defined, in effect, as the striving to make culture and polity congruent, to endow a culture with its own political roof, and not more than one roof at that”*. Valtiomuodon ja kulttuurin tulisi siis olla yhtenevät, mikä antaisi kulttuurille poliittiset juuret. Perussuomalaiset puolustaa tiukasti suomalaista kulttuuria ja sen itsenäisyyttä monikulttuurisuuden vaikutteilta.

Nationalistinen ideologia saa myös kritiikkiä. Gellner kritisoi nationalistista ideologiaa toteamalla, että se kärsii kaikkialle levinneestä valheellisesta tiedostamisesta. Nationalistisen ideologian myytit kääntävät todellisuuden päinvastaiseksi ja se on suojelevinaan vanhaa kansalaisyhteiskuntaa, vaikka samalla se auttaa rakentamaan anonymia massayhteiskuntaa. (Gellner 1983, 124.)

On mielenkiintoista huomioida, kuinka monikulttuurisuus sopii nationalismiin varjon alle. Lepola (2000, 24) kertoo, että monikulttuurisuudella tarkoitetaan asennetta ja politiikkaa maahanmuuttajia kohtaan eli sitä, ettei maahanmuuttajien edellytetä uuteen maahan saapuessaan luopuvan omasta kulttuuristaan tai identiteetistään. Koska nykyään minkään kulttuurin ei voida ajatella olevan monokulttuuri, on pohdittava kuinka kulttuurien kirjo sopii yhden valtion sisäiseen nationalismiin. Gellnerin (1983) mielestä nationalismia ei voi olla ilman valtioiden olemassaoloa. Monikulttuurisuuden vastakohtana on yhteiskunta, jossa maahanmuuttajien odotettaisiin omaksuvan uuden asuinmaansa kulttuurin ja assimiloituvan siihen (Lepola 2000, 204).

Hall (2003, 97) kuvaa, että nationalismi on keskeinen osa prosessissa, joka yhdistää ihmisiä ja, jossa eri diskurssit luovat ajatuksen samaistuttavasta yhteiskunnasta. Nationalismille on tyypillistä haikailla menneisyyden loiston ja hyveiden perään. Populismiin, etenkin Perussuomalaisten harjoittaman, tiedetään myös kaipaavan menneisyyteen, 'parempien aikojen' perään. Perussuomalaiset-puolueen muutosvastaiseenkin luonteeseen kuuluu olennaisena osana pyrkiä osoittamaan menneisyydessä tapahtuneet onnistumiset ja silloin kantaneet arvot, joita tulisi ylläpitää nykyaikanakin.

Gellnerin mukaan mahdollisten nationalismien lukumäärä on paljon suurempi kuin mahdollisten valtioiden lukumäärä (1983, 2). ”*It is nationalism which engenders nations and not the other way round*” (Gellner 1983, 55). Hobsbawm (1994, 18) kuvaa myös, että nationalismi tulee ennen kansakuntaa, sillä kansakunnat eivät muodosta valtioita vaan valtiot muodostavat kansakunnat. Gellner (1983, 48) huomauttaa, että vaikka nationalismi on esitelty piilossa olevana taustavoimana, se on seurausta uudentyyppisestä sosiaalisesta järjestyksestä ja hyvin sisäistetty koulutuskeskeisissä korkeakulttuureissa:

“But nationalism is not the awakening of an old, latent, dormant force, thought that is how it does indeed present itself. It is in reality the consequence of a new form of social organization, based on deeply internalized, education-dependent high cultures, each protected by its own state”.

Remy (2005, 61) laajentaa käsitystä nationalismista toteamalla, että nationalismi on myös kulttuurimuoto ja uskonto, ei pelkkä politologinen ideologia. Nationalismia voidaan kuvailla myös maallistettuna versiona aikaisemmista uskonnollisista valituksi tulemisen myyteistä.

3.2 Rajattu kansallisuus ja kansakunta

Tutkimuksen kannalta on keskeistä määritellä mikä on kansakunta ja mitä sillä tarkoitetaan. Bagehot (2001, 21) toteaa, että tiedämme mitä kansakunta on, mutta emme vielä pysty selittämään tai määrittelemään sitä. Anderson (2007, 15) kertoo, että modernististen nationalismikäsitteiden mukaan kansakunnat ovat modernin aikakauden

historiallisia uutuuksia. Hän mieltää kansakunnallisuuden olevan universaalein arvo aikamme poliittisessa elämässä (Anderson 2007, 35).

Nationalistinen ajatusmalli syntyy valtioissa ja nationalismi itsessään on mukana muodostamassa valtion alueella asuvista ihmisistä kansaa. Kansakunnat ovat Hobsbawmin (1994, 19) näkemyksen mukaan pääasiassa ylhäältä käsin rakennettuja, mutta niitä ymmärtääkseen on analysointia suoritettava myös alhaalta ylöspäin – tavallisten ihmisten tarpeista ja haluista lähtien. Kaikki kansalaisten toiveet ja oletukset eivät välttämättä ole kansallisia tai nationalistisia. (Hobsbawm 1994, 19.) Kansakunta-kansalle on kuitenkin ollut tyypillistä se, että yhteinen etu ja yhteinen hyvä korostuivat yksityisiä etuja ja etuoikeuksia vastaan. (Hobsbawm 1994, 29).

Ihmisille ominaiset kokemukset tekevät niin sanotusta kansakunnan ideasta vakuuttavan (Hobsbawm 1994, 9). Kaikkien kansakunnan jäsenien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä, vaikkei pienimpienkään kansakuntien jäsenet ikinä kykene tuntemaan tai edes tapaamaan useimpia kanssakansalaisiaan (Anderson 2007, 39). Saukkonen (2005, 101) toteaa, että kansasta puhuminen sisältää aina valintoja. Ketkä kuuluvat kansaan, mikä tai kuka määrää kansaan kuulumisesta ja missä kulkevat kansakunnan rajat?

Kansa-käsitteen poliittinen käyttö ja kytkökset ovat monisyisempiä ja myös ristiriitaisempia kuin mitä julkisessa keskustelussa tavataan esittää (Liikanen 2003, 258). Kansallisuudet eivät Remyn (2005, 51) mukaan ole pysyviä ilmiöitä, sillä maailmassa on noin 8000 kieltä, mutta nationalismeja vain noin 800 ja valtioita noin 200 kappaletta. Hyvin moni kieliryhmä on siis jättänyt oman nationalisminsa luomatta, mikä tarkoittaa ettei etnisillä eroilla ole siis merkitystä nationalismien muodostumisessa. Anthony D. Smith (1998, Remyn 2005, 68 mukaan) vastustaa tätä näkemystä oman nationalisminsa luomatta jättäneistä kieliryhmistä, sillä suurin osa niistä on pelkkiä etnisiä kategorioita, ei omia kieliryhmiään.

Ihmisiä voidaan jaotella eri ryhmiin eri ominaisuuksien ja piirteiden mukaisesti. Rajaa siihen, kuinka monilla tavoin ihmisiä voidaan jaotella, ei Gellnerin (1983, 64) mielestä ole ja joistakin jaotteluista tulee sosiaalisesti ja poliittisesti hyvin merkittäviä ja hajaantumisenkestäviä eli ”*entropy-resistant*”. Kuitenkin, kuten jo aiemmin mainittua,

populistiselle puolueelle puhe kansasta on elintärkeää ja kaikki populismin määrittelyt sisältävät kansaan vetoamisen (Niemi 2012, 329).

Gellner (2008, 6) näkee kaksi tapaa kuulua kansaan. Ensimmäisenä ideana on, että kaksi ihmistä ovat samaa kansaa jos ja vain jos he jakavat saman kulttuurin. Kulttuurilla tässä tarkoitetaan ideoiden ja merkkien järjestelmää sekä käyttäytymisen ja kommunikoimisen tapoja (Gellner 1983, 7).

”- *Men will to be politically united with all those, and only those, who share their culture. Politics then will to extend their boundaries to the limits of their cultures, and to protect and impose their culture with the boundaries of their power*” (Gellner 1983, 55).

Gellner (2008, 7) jatkaa näkemystään linjaamalla, että kaksi ihmistä kuuluvat samaan kansaan vain ja ainoastaan jos molemmat tunnistavat kummankin kuuluvan siihen.

Kansakunta-käsitteen historia ei kulje 1700-lukua kauemmas, vaikka sillä onkin ollut muutamia edeltäjiä (Hobsbawm 1994, 11). Kansakunnan määrittelemiselle ei voida löytää vai yhtä tyydyttävää kriteeriä, sillä ihmisyyhteisöjä on monia, Hobsbawm toteaa. Kansakunta ei ole *a priori* erotettavissa muista kokonaisuuksista. (Hobsbawm 1994, 13.)

Kansakunnan määrittelyssä käytetyt kriteerit kuten esimerkiksi kieli ja etnisyys ovat itsessään epäselviä ja moniselitteisiä. Kyseisten kriteereiden merkitykset ovat myös muuttuvia. (Hobsbawm 1994, 14.) Andersonin (2007, 204) mielestä ”*kansakunnallisuus sulautuu ihonväriin, sukupuoleen, syntyperään ja syntymähetkeen – kaikkeen sellaiseen, mihin itse ei voi vaikuttaa*”. Perussuomalaiset yhtyy Andersonin näkemykseen, sillä puolue ei spesifisti määrittele kansaa vaaliohjelmissaan, mutta antaa ymmärtää kansalaisuuden ja kansakunnallisuuden olevan jotain lahjana syntymässä saatua.

Yhteisestä kielestä on muotoutunut olennainen osa kansallisuuden modernia määrittelyä ja tätä kautta se kykenee vaikuttamaan myös yleiseen tapaan ymmärtää kansallisuus (Hobsbawm 1994, 70). Yhteinen kieli, jota osapuolet ymmärtävät ja osaavat itse tuottaa, tuottaa myös kansan. Nationalistisesti ymmärrettynä kansakunta voidaan mieltää tulevaisuutta koskeväksi käsitteeksi, ”*kun taas ’oikea kansakunta’ voidaan tunnistaa vain a posteriori*” (Hobsbawm 1994, 17).

Jo aiemmin yllä mainitun Andersonin (2007, 39) näkemyksen mukaan kansakunnat voi määritellä kuviteltuina poliittisina yhteisöinä, jotka on kuviteltu sekä sisäisesti rajallisiksi että suvereeniksi. Kuvitelluiksi Anderson (2007, 39 & 41) mieltää kansakunnat siksi, koska pienimpienkään kansakuntien jäsenet eivät voi ikinä tuntea saatikka tavata useimpia kanssakansalaisiaan. Silti kaikkien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä, sillä kansakunta käsitetään aina syväksi ja kaiken läpileikkaavaksi toveruudeksi.

Kansakunnat on kuviteltu rajallisiksi, koska niillä on äärelliset, joustavat, rajansa, joiden takana on toisia kansakuntia. Täysivaltaiseksi kuvittelemisen syntyy siitä, että kansakunnan käsite syntyi aikana, ”*jolloin valistus ja vallankumous olivat tuhoamassa jumalallisesti määrättyjen, hierarkkisten dynastiavaltakuntien oikeutusta*”. (Anderson 2007, 40.) Pelkkä valtiollisuus ja alueellisuus eivät itsessään ole riittäviä kansakunnan muodostajia, vaan tarvitaan myös menneisyyttä ja yhteisön suhdetta itseensä kuvaava myyttikokonaisuus (Remy 2005, 65). Populistijohtajat esittävät ”kansan” usein itsestään selvänä ja luonnollisena joukkona, joka sisällyttää valtaosan yhteisöstä. Niemi (2012, 329–330) muistuttaa, että jotta populistisen retoriikan keskeinen elementti eli kansa voidaan esittää sisäisesti yhtenäisenä ryhmänä, on osa ihmisistä suljettava sen ulkopuolelle

Yhteisön tuottaminen on retorista toimintaa ja se on aina myös relationaalista. Identiteetti suhteutetaan suhteessa toiseen. On huomattava, että se toinen, johon itseä suhteutetaan on eri puhunnoissa eri. (Keränen 1998a, 10.) Perussuomalaisten voi nähdä omaavan kollektiivisen identiteetin eli käsityksen omasta ryhmästään, sen olemassaolosta ja esimerkiksi luonteesta. Jäsenten oma käsitys ryhmästään eli autoimage ja toisaalta ulkopuolisten käsitykset siitä eli heteroimage, muodostavat kollektiivisen identiteetin kaksi puolta. (Saukkonen 1998, 35 & 260.) Koska Perussuomalaiset edustaa sanojensa mukaan niin sanotusti tavallista suomalaisuutta, voi puolueella olla taipumus samastaa itsensä valtioon ja yhteiskuntaan (Saukkonen 1998, 35) ja näin pyrkiä luomaan normeja suomalaisuudelle.

Etnisyys ja kulttuuri eroavat toisistaan, sillä etnisyyden ytimen muodostavat käsitys tai uskomus yhteisestä alkuperästä, kuten esimerkiksi kotimaasta tai kansallisuudesta. Sen sijaan kulttuurin keskiössä ovat ”*sellaiset ihmisiä yhdistävät (ja toisistaan erottavat) piirteet kuin kieli, uskonto, arvot, normit, tavat, merkitysjärjestelmät jne.*”. (Saukkonen

2007, 17.) Etnisyyden ero kansalaisuudesta voidaan selittää seuraavasti: ”*Till skillnad från etnicitet är nationalitet oftast kopplad till en stat eller strävan att bygga upp en stat*” (Ehn ym. 1993, 13). Erilaisuus ei ole valmiina ”erilaisessa” vaan se tuotetaan spesifydessään silloin, kun ”erilainen” kohdataan, kertovat Lehtonen ja Löytty (2003, 12).

Kansakuntalaisuus sisältää historiaan upotetun varjon väistämättömyydestä (Anderson 2007, 206-207), sillä ihminen on jo heti syntyessään osa jotain kansakuntaa. Liittyminen ja eroaminen ovat mahdollisia esimerkiksi järjestöjen ja liittojen kohdalla. Toisen maan kansalaisuutta on mahdollista anoa, mutta ihminen on aina jonkin maan kansalainen. Kansakunnat, jotka nähdään niin historiallisina väistämättömyyksinä että kielellisesti kuviteltuina yhteisöinä, näyttäytyvät samanaikaisesti suljettuina ja avoimina (Anderson 2007, 207). Perussuomalaiset pyrkii esittämään kansakuntalaisuuden väistämättömyyden lahjana, eli että on onni olla suomalainen.

Nationalismien välillä on eroja ja nationalismi pyrkii vaikuttamaan valtioon, kansakunnan nimissä (Remy 2005, 61). Nationalismi voidaan nähdä sekä maailmaa selittävänä käsitteenä että sosiaalisena rakenteena, sillä kansakunnan olemus on määrätynyt politiikan ja kulttuurin pohjalta (Pakkasvirta 2005, 74-75). Nykyään esitetään huolta siitä, onko kansalla tulevaisuutta. Saukkonen (2005, 102) pohtii onko kansa enää yhtenäinen, itsestään tietoinen ja muista erottuva ihmisryhmä?

”*Nations maketh man*” Gellner toteaa (1983, 7). Objektiiivin tyrkyttämä homogeenisuus, väistämätön välttämättömyys ilmenee lopulta nationalismin muodossa. Nationalismi ei siis itsessään vaadi homogeenisyyttä, vaan toisinpäin: homogeenisyys vaatii nationalismia (Gellner 1983, 39.) Populistinen radikaali oikeisto pyrkii torjumaan monikulttuurisuutta ja sen sijaan kuuluttaa ”oman” kulttuurin vahvistamisen olevan kansallinen prioriteetti (Mudde 2007, 144-145). Epäsuora itseidentifikaatio on toiminut kaikenlaisten ryhmien muodostumisessa, niin kansaa suurempien kuin pienempien (Gellner 1983, 54).

Mudde (2007, 63–64) kuvaa, että populistinen radikaali oikeisto määrittää sisäryhmät, ”*ingroup*”, pääasiassa ulkoryhmien ”*outgroups*” kuvailun kautta. Siinä missä sisäryhmän identiteetti voi olla epämääräinen tai epäspesifi, on ulkoryhmät kuvattu hyvin tarkasti ja yksityiskohtaisesti. Populistisen radikaalin oikeiston identiteettipolitiikka pohjautuu ”me -

te” – asetelulle. Jotta kansallinen identiteetti voidaan muodostaa, täytyy määrittää raja oman ja muiden identiteettien välille:

”In other words, to construct the ingroup (“us”) one needs to construct the outgroup(s) (“them”).” (Mudde 2007, 63.)

Lepola (2000, 289) arvelee, että maahanmuuttopolitiikassa nojataan periaatteeseen, jonka mukaan Suomella on oikeus vapaasti päättää ulkomaalaisen maahantulosta valtion suvereniteetin vuoksi. *”Maassa maan tavalla”* –argumentointi voi pohjautua käsitykseen siitä, että suomalaiset muodostavat niin homogeenisen arvoyhteisön, että on mahdollista yksiselitteisesti osoittaa, mikä on ’suomalaisten’ arvojen mukaista, Lepola (2000, 379) arvelee.

Lepola (2000, 211) linjaa, että omaa kulttuuria ja uskontoa saa siis harjoittaa vapaasti, kunhan *”se ei johda Suomen lainsäädännöstä, suomalaisessa yhteiskunnassa hyväksyttävistä perinteistä ja normeista poikkeamiseen”*. Poliittiset oikeudet Suomessa kuuluvat ensimmäisen näkemyksen mukaan vain Suomen kansalaisille ja toisen näkemyksen mukaan kaikille Suomessa pysyvästi asuville. Ensimmäinen näkemys toteaa, että poliittiseen päättämiseen osallistuvat vain Suomen kansalaiset, jotta yhteiskuntarauha pysyisi ja jottei synnytetäisi riskiä epälojaaliudesta Suomen valtiota kohtaan. (Lepola 2000, 317.) Toisen näkemyksen mukaan yhteiskuntarauhan säilyttäminen edellyttää, että kaikki suomalaisessa yhteiskunnassa vaikuttavat henkilöt saavat osallistua poliittiseen päättämiseen. Tämä ehkäisee esimerkiksi eriarvoisuutta. (Lepola 2000, 317.) Perussuomalaiset kannattaa ensimmäistä näkökulmaa. Kyseinen näkemys mieltää poliittisen toiminnan yhteisöllisen identiteetin ylläpitämiseksi ja liittää poliittisen toiminnan tapoihin, perinteisiin ja kulttuuriin (Lepola 2000, 317).

Ensimmäisen, Perussuomalaistenkin kannattaman näkökulman mukaan *”politiikka alistetaan korkeammille tavoitteille, jotka liittyvät poliittisen yhteisön säilyttämiseen. -- Ensimmäisessä käsityksessä valtio ja kansalaiset liitetään kiinteästi yhteen. Valtio ajaa kansalaistensa etua ja kansalaisten tulee olla lojaaleja ja velvollisuudentuntoisia valtiota kohtaan.”* (Lepola 2000, 318.)

”Suomessa monikulttuurisuus käsitetään pääasiassa maahanmuuton seurausilmiöksi” (Lepola 2000, 266). Monikulttuurisuuden käsitettä on Suomessa alettu käyttämään lisääntyneen maahanmuuton seurauksena, eikä Suomea ole aiemmin määritelty monikulttuuriseksi maaksi (Lepola 2000, 381). Mikään ryhmä, enemmistö tai vähemmistö, ei ole yhtenäinen, Lepola (2000, 381–382) muistuttaa. Ryhmät muodostuvat yksilöistä ja alaryhmistä, joilla on keskenään jopa vastakkaisia näkemyksiä ja tavoitteita ja jotka eivät välttämättä koe ryhmään kuulumista itselleen tärkeäksi tai edes koe olevansa osa sitä.

3.3 Kansallinen identiteetti

Jokinen, Juhila ja Suoninen (1993b, 39) määrittelevät identiteetin seuraavasti:

”Identiteetti voidaan määritellä tarkoittamaan niitä oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen, toisille toimijoille tai muut toimijat olettavat hänelle”.

Saukkonen (2005, 91) mieltää, että kansallinen identiteetti on myös poliittinen käsite, sen aiheuttavat kansallisen identiteetin merkitys ja sen rakentuminen valtiossa, usein myös valtion aikaansaamana. Tällaiseen identiteettipolitiikkaan sisältyvät esimerkiksi jaottelu meidän ja muiden välillä sekä *”odotukset tietynlaisesta, isänmaallisesta tai ”kunnollisesta suomalaisesta” käytöksestä”*. Kansakuntaa tai kansallista identiteettiä voidaan käyttää argumenttina pyrittäessä poliittisiin valta-asemiin tai ratkaistaessa asioita päätöksentekotilanteissa. (Saukkonen 2005, 91.) Perussuomalaiset-puolue on argumentoinut Saukkosen edellä osoittamin keinoin, sillä puolueen koko julkiretoriikka on perustunut kansaan vetoamiseen ja *”kyllä kansa tietää paremmin”*-asenteeseen.

Kansallisella identiteetillä voidaan Saukkosen (2005, 98) mukaan tarkoittaa ensisijaisesti joko valtion identiteettiä, jonkun yksilön identiteettiä tai jonkin kansan tai kansakunnan identiteettiä. Nationalismia pitkään tutkineilla tieteenaloilla on nykyään alettu kiinnittää huomiota ihmisten omaan kokemusmaailmaan sekä sosiaalisten identiteettien rakentumiseen ja ylläpitämiseen (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005b, 37).

Identiteetin rakentumisen kannalta keskeistä on Saukkosen (2005, 103) mielestä kontrasti eli erottuminen toisesta tai toisista. Myös Mudde (2007, 63) jakaa saman näkemyksen sisä-

ja ulkoryhmän (”ingroup” ja ”outgroup”) luomisesta. Identiteetti voi syntyä tyhjiössä vaan se vaatii erottautumistaan taustan, konstitutiivisen ulkopuolen. Ihmisistä ja ihmisyyhteisöistä puhuttaessa on yleensä koettu mielekkäämmäksi puhua monikossa ”toisista”. (Saukkonen 2005, 103.)

Kansallisen identiteettiä ja Perussuomalaisten kansan määrittelyä ohjaa myös ajatus yhteiskuntaluokista. Köyhyyttä ja työttömyyttä on aiempaa enemmän, varallisuus jakautuu entistä epätasaisemmin ja työmarkkinoilla on meneillään suuri murros. ”*Luokat, omistajat ja työntekijät ovat jälleen piirtyneet esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa.*” (Kolbe 2010, 7.) Raha on 2000-luvulla noussut jälleen avoimeksi puheenaiheeksi, siksi myös kysymys yhteiskuntaluokkien paluusta on jälleen ajankohtainen (Kolbe 2010, 8).

Remy (2005, 58) toteaa, että ulkoisesti havaittavissa olevat kulttuurierot kuten kieli ja uskonto, eivät sellaisenaan riitä etnisen identiteetin perustaksi. Kielen merkitys kansallisen identiteetin muodostumisessa on merkittävä. Yhdenkään kielen tarkkaa syntyhetkeä ei voida ajoittaa ja juurikin tästä syystä ne näyttävät olevan syvempään juurtuneita kuin lähes mikään muu nyky-yhteiskunnissa (Anderson 2007, 205). Andersonin (2007, 84) näkemyksen mukaan yksittäiset kielet voivat kuolla tai niitä voi hävittää, mutta keinoja ihmiskunnan yleiseen kielelliseen yhtenäistämiseen ei ole eikä ole ollut.

Kansallisen identiteetin määrittelyssä ja käsitteitä vertaillaessa, ei etninen yhteisö – ja kansakunta-käsitteitä tule sekoittaa keskenään, sillä ne tarkoittavat eri asioita, kuten myös kansallinen ja etninen identiteetti. Kansallinen on etnistä suppeampi. (Remy 2005, 58.) Etninen yhteisö voidaan määritellä nimetyksi ihmisyyhteisöksi, joka liittyy tiettyyn kotimaahan ja jolla on olemassa myytti yhteisestä alkuperästä, yhteisiä muistoja ja vähintään yksi yhteinen kulttuuripiirre. Etninen yhteisö siis pohjautuu ihmisten uskomuksiin, ei rotuun tai biologiaan. (Remy 2005, 55-56.) Etnisen yhteisön syntymisessä olennaisinta ovat ihmisten ajatteluun juurtuneet myytit. Voidaan siis todeta, että oikeastaan on samantekevää, onko ihmisillä ryhmässä todellakin yhteinen alkuperä ja historia, mikäli he itse uskovat niin olevan. (Remy 2005, 55-56.)

Anthony D. Smith esitti teorian modernien kansakuntien juurista, jotka ulottuvat aikaan ennen teollistumista (1986, Remy 2005, 54 mukaan). Nationalismi ei ole pelkästään väistämätön seuraus teollisen kapitalismin ja länsimaisen kansallisvaltion kehityksestä

vaan erilaiset historialliset tilanteet ovat luoneet ja luovat erilaisia nationalismeja (Pakkasvirta ja Saukkonen 2005a, 9). Smith nimittää omaa nationalismiteoreettista lähestymistapaansa etnosymbolismiksi, koska siinä keskitytään nationalismiin, kansakuntien ja etnisten yhteisöjen subjektiiviseen puoleen, eli siihen miten ihmiset kokevat oman jäsenyytensä, aatteet ja yhteisöt kansallisissa tai etnisissä yhteisöissä (1999, Remyn 2005, 55 mukaan). Smith (1995, Mikkelin 2005, 432 mukaan) kokee, että kansallisten identiteettien kehityksessä voidaan erottaa kolme eri vaihetta: väljät etniset identiteetit, kansalliset identiteetit ja valtioidentiteetit.

Käsitelty teoriaosuus luo toimivan pohjan ja ohjeistuksen aineiston tarkasteluun. Tärkeitä huomioita analysointia tehdessä ovat poliittisen ja kansan kongruenttiuteen pyrkiminen, nationalismiin emotionaalinen puoli ja jo olemassa olevan kansakunnallisuuden idean vahvistaminen. Aineiston käsitellessä kansallista identiteettiä, on huomattava, että käsite omaa useita merkityksiä.

4 PERUSSUOMALAISTEN KANSA-RETORIIKAN ANALYYSI

Perussuomalaisten kansa-retoriikkaa analysoidaan kielellisten valintojen muutoksen kautta puolueen kolmen eri eduskuntavaaliohjelman välillä. Vertailemalla valittujen teemojen ilmenemistä ja muutosta aiempien ja myöhempien eduskuntavaaliohjelmien välillä, luetaan samalla esiin kielen käytössä ilmeneviä konteksti-, rooli- ja merkitysmuutoksia puolueen nationalistisesta kansa-retoriikasta. Analyysi tuotetaan lukemalla esiin ja vertailemalla keskenään kolmessa eri eduskuntavaaliohjelmassa esiintyviä teemoja. Tutkittaviksi teemoiksi ovat tässä tutkimuksessa valikoituneet:

1. **inkluusio ja eksklusio**
2. **suomalaisuuden konstruktio**
3. **tilan politiikka Suomen sisäisesti ja ulkoisesti.**

Inkluusion ja eksklusion retoriikalla tarkoitan tässä tutkimuksessa tietoisia ja ilmaistuja sisään- ja ulossulkemisen keinoja, joilla Perussuomalaiset pyrkii sekä eristämään epätoivotut piirteet ja toimijat että muodostamaan 'kansaa' eli ydinyhteisöä, jonka puolustajana ja edustajana puolue voi esittää itsensä. Suomalaisuuden konstruktio -teemaa lukutapana käyttäen etsin aineistosta sellaista argumentointia, jossa Perussuomalaiset erittelee ja kuvaa 'tavallista' suomalaisuutta. Tilan politiikan teemaa käyttäen analysoin Perussuomalaisten niin Suomen rajojen sisälle kuin ulkopuolelle sijoittuvaa lokaatioretoriikkaa. Tätä lukutapaa käyttäen tarkoitukseni on analysoida ja havainnollistaa kuinka Perussuomalaiset asemoi Suomen ja kuinka esimerkiksi EU-politiikka ja unionin laajeneminen ilmenevät puolueen vaaliohjelmissä. Tutkittaviin teemoihin olen päätenyt muodostaakseni mahdollisimman kattavan tutkimuksen tavoitetta palvelevan kansa-teemojen erittelyn ja analysoinnin.

Tutkimuksessa yllämainittuja teemoja ja niiden alla ilmeneviä kansa-käsitteitä analysoidaan nationalismiteoreettiseen pohjaan tukeutuen. Teemoja tutkitaan aiemmin tutkimuksessa esiteltyä kolmiportaista metodista lukutapaa työkaluna käyttäen. Johdantoluvussa esiintuodut tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia merkityksiä puolue antaa valituille kansa-teemoille eduskuntavaaliohjelmissaan?
2. Millaista poliittista toimijuutta tämän kautta luodaan?
3. Millaisia muutoksia kolmen eri eduskuntavaaliohjelman kansatematiikassa esiintyy?

Miksi käsitteitä, niiden käyttöä ja merkityksiä tulee tutkia? Kuten todettua, käsitteiden eri konteksteissa saamat merkitykset voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia. Heikkinen (2007, 42) toteaa, että nimeämisvalinnat eivät ole maailman kuvaamista puolueettomasti, vaan jokaisessa nimeämisessä otetaan kantaa. Tästä syystä asioiden nimeämistä, valittuja käsitteitä ja niille annettuja merkityksiä on mielenkiintoista ja kannattavaa tutkia. Nimeämisessä on kyse siitä mihin tekstillä pyritään. Hyvärinen (2008, 61) selittää, että ”*poliittiset toimijat pyrkivät usein antamaan yleisesti hyväksytyille käsitteille uusia sisältöjä oman kannatuksen takaamiseksi*”. Mielenkiintoinen tutkimusnäkökulma onkin, millä tavalla Perussuomalaiset käyttää eduskuntavaaliohjelmissaan yllämainittuja tutkittavia teemoja ja kuinka puolue pyrkii niillä oikeuttamaan omia näkökulmiaan ja toimiaan.

Liikanen (2003, 257) huomaa, että suomalaisesta poliittisesta ydinkäsitteistöstä löytyy lukuisia esimerkkejä siitä, että kansa-sanana johdannaisten avulla ei ole tuettu vain kollektivistisia ajattelu- ja toimintatapoja, vaan myös ajettu ja oikeutettu jopa keskenään täysin päinvastaisiakin poliittisia tavoitteita. Seuraavissa alaluvuissa analysoin Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmiä vuosilta 2003, 2007 ja 2011 ja teen argumentaatioanalyysiä valittujen tutkimusteemojen ja kolmiportaisen metodisen lukutavan avulla.

Tässä kansa-retoriikan analyysiä käsittelevässä luvussa valitut tutkimusteemat on jaettu kolmeen alalukuun. Ensimmäisessä inklusion ja eksklusion retoriikka -alaluvussa käsitellään vastakkainasettelun retoriikkaa, poliittisen ja taloudellisen eliitin kritisointia ja ’me-ne’ -retoriikkaa Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa. Toinen, suomalaisuuden konstruktion keskittynyt alaluku käsittelee ulkopuolisia vaikutteita ja kansallisidentiteettiä sekä analysoi kansanvallan retoriikkaa aineistossa. Pääluvun viimeinen alaluku analysoi aineiston tilan politiikkaa ja sen EU-retoriikkaa.

4.1 Inklusion ja eksklusion retoriikka

Perussuomalaiset-puolueelle tyypillistä on käyttää inklusion eli sisäänsulkeamisen ja eksklusion eli ulossulkeamisen mekanismeja yleisesti retoriikassaan ja myös eduskuntavaaliohjelma-argumenteissaan. Inklusion ja eksklusion retoriikka käsittelee sitä, millaisilla kielellisillä strategioilla luodaan yhteenkuuluvuutta ”meihin” ja kuinka toisia taas suljetaan tämän joukon ulkopuolelle (Räsänen & Bleicher 1998, 110). Tarkoituksena on tutkia millaisia joukkoja Perussuomalaiset sisällyttää ’kansaansa’ ja ketkä rajautuvat puolueen valitseman ydinjoukon ulkopuolelle.

Nationalismi-termiä voidaan jo aiemmin mainitun, Gellnerin (2008, 1) määritelmän mukaisesti tarkoittaa pääasiassa periaatetta, jonka mukaan poliittisen ja kansallisen yksikön tulee olla kongruenteja. Tämän näkemyksen mukaan nationalismi edustaa tilannetta, jossa politiikka ei pääsisi etäännyttämään kansalaisista. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmista on luettavissa tämä näkemys poliittisen ja kansallisen yksikön yhteneväisyydestä, sillä puolue kannattaa ”populistista eli kansan suosioon perustuvaa demokratiakäsitystä” (2011, 6) ja puolueen mielestä ”päättökentekojärjestelmän on aina mahdollistettava henkilöiden valikoituminen päättäjiksi kansan syvistä riveistä” (2011, 7).

Perussuomalaiset (2011, 6) kertoo, että puolueen populistisen demokratiakäsityksen mukaan kansa valitsee kansalaisten edustajiksi henkilöitä, ”joiden kanssa heillä on asioista samat näkemykset tai mielipiteet ja jotka kykenevät yhdistämään kansaa - -”. Perussuomalaiset korostaa edustuksellisen demokratian syvintä ideaa ja käyttävät tätä korostusta oman ajatus- ja arvomaailmansa oikeuttamiseen. Huomionarvoista on, että yllä olevassa sitaatissa puolue tekee olettamuksen omassa eduskuntavaaliohjelmassaan, että päättäjät-toimijat eli kansa tekee päätöksensä tietyn Perussuomalaisten vaaliohjelmassaan esittämän ja yleisesti kannattaman aatteen eli populismin mukaisesti.

Perussuomalaiset (2011, 6) korostaa demokratian olevan kansanvaltaa, joka ei ole mahdollista ilman kansaa: ”Maamme johtajien on saatava valtansa aidosti kansalta - -” (2003, 2). Puolue (2011, 6) jakaa Gellnerin näkemyksen poliittisen ja kansallisen kongruenttisuudesta, sillä populistisen demokratiakäsityksen mukaan ihmiset haluavat valita edustajikseen henkilöitä, joiden kanssa heillä on yhtenevät näkemykset ja mielipiteet.

Huomion arvoista on, että Perussuomalaisten nationalistinen aatesuuntaus voidaan havaita syntyvän ensisijassa Gellnerin poliittisen toimijan ja kansan kongruenttiusperiaatteen rikkomisen aiheuttaman vihan kautta, ei sen täyttymisen aiheuttamasta tyytyväisyydestä. Perussuomalaiset kokee ja esiintuo eduskuntavaaliohjelmissaan, etteivät kansa ja poliittiset toimijat ole kongruentteja ja tähän ongelmaan on tultava muutos.

Analyysin selkeyden vuoksi inklusion ja eksklusion retoriikkaa käsittelevä luku on jaettu alalukuihin.

4.1.1 Ryhmien vastakkainasettelu

Tarkastellessa ryhmän olemusta, on ensin tutkittava, miten jäsenet itse käsittävät ryhmänsä (Vuorinen 2005, 247). Ryhmän suorittama itsemäärittely toimii sen virallisena julkisivuna ja aatteellisena oikeuttajana. Yhteisiksi katsotut piirteet, arvot ja tavoitteet kertovat siitä, minkä ja keiden hyväksi ryhmä toimii ja ne ilmaistaan sisällöllisesti myönteisinä lausekkeina. (Vuorinen 2005, 247.) Myös ryhmän identiteetti muodostuu esseessä jo aiemmin mainitun kontrastin eli toisesta tai toisista erottumisen kautta (Saukkonen 2005, 103).

Vuorinen (2005, 247) toteaa, että toiminta jonkin puolesta jäsentyy aina myös toiminnaksi jotakin vastaan ja ryhmän jäsenyys konkretisoituu sen rajapinnalla havaitessa sisä- ja ulkopuolisen välistä eroa. Projektio, eli vastakuvien sarja, joka syntyy, kun ei-toivotut piirteet ulkoistetaan ja heijastetaan pois itsestä, todentaa sen, että me-ryhmän ulkopuolella on erilaisia ”muita”.

Tie erilaisuuden passiivisesta havaitsemisesta aktiivisiin viholliskuviin on pitkä. Ensin erilaisesta tulee toinen, toisesta vastakuva ja vasta niistä vastakuvista muodostuu viholliskuvista, joiden katsotaan uhkaavan itseä. (Vuorinen 2005, 247.) Perussuomalaisten rakentaessa eduskuntavaaliohjelmissaan joukon ’me’, puolue luo samalla vastaparin ’muut’. Vuonna 2003 Perussuomalaiset ei eduskuntavaaliohjelmassaan määrittele, ketkä ja millä ominaisuuksilla kuuluvat Suomen kansaan, vaan puolustaa ’kansan’ oikeuksia. Tällainen asettelu olettaa, että lukijalla on ennako-olettamus tai tieto siitä, ketkä muodostavat tässä puhutun kansan.

Lehtonen ja Löytty (2003, 7) kertovat, että itseen nähden erilaisen erilaisuus on mahdollista onnistuneesti kohdata vain, jos samalla ymmärretään, että myös 'me' olemme keskenämme erilaisia ja, että 'muut' eivät ole keskenään yhtenäinen ryhmä. *"Ihmisten kahtiajako meikäläisiin ja muukalaisiin häivyttää siis näkyvistä molempien jaossa tuotettujen osapuolten moneuden."* (Lehtonen & Löytty 2003, 7.)

Populistisista puolueista Välimäki (2012, 283) kokee, että tyypillistä populistista retoriikkaa on oman maan kansalaisten edun korostaminen suhteessa ulkopuolisiin ja erityisesti jonkin oman maan väärinkohdellun ryhmän vastakkainasettelu jonkin vähemmistöryhmän kanssa.

Eduskuntavaaliohjelmassa 2003 Perussuomalaiset toteaa: *"Suomea ei tarvitse sulkea ulkomaalaisilta. - - Suomessa ei pidä suvaita kulttuurillemme vieraita käytäntöjä ja ihmisarvoa loukkaavia perinteitä - -"* (s. 4). Pakolaispolitiikkaan Perussuomalaiset vaatii tiukkaa linjaa vuonna 2007 ja toteavat: *"Maahanmuuttopolitiikan perusajatuksena tulisi olla "Maassa maan tavalla" (s. 19-20). Maahanmuuttajien oman kulttuurin esiintuontiin ja säilyttämiseen puolue suhtautuu edelleen kielteisesti ja perustelee maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttämisen olevan heidän oma asiansa, "koska se ei suoranaisesti edesauta maahanmuuttajien kotoutumista Suomessa"* (Perussuomalaiset 2007, 20).

Näissä ohjelmissa esiintyneet kuvaukset ulkoryhmistä eivät ole yksityiskohtaisia, vaan pikemminkin kuvauksien kautta suhtaudutaan torjuvasti koko, kaikki 'ulkopuoliset' käsittävään ulkoryhmään ja niiden kulttuurien mahdollisiin vaikutuksiin Suomessa ja suomalaisessa kulttuurissa. Kun peilaa näiden vaaliohjelmien sisäryhmälle luomaa kuvaa ulkoryhmien kuvailun kautta, on tuloksena, että sisäryhmäläisiä ovat muut kuin maahanmuuttajat.

Identiteetin ja politiikan kannalta Mudden (2007, 64) mukaan erityisen tärkeitä kategorioita ovat kansa ja valtio. Nämä kaksi kategoriaa pitkälti määrittävät sen, kuka on ja kuka ei ole syntyperäinen. Tämä määrittelymalli tuottaa neljän tyyppisiä vihollisia:

1. kansan ja valtion sisällä olevia;
2. kansaan kuulumattomia, mutta valtion sisäisiä;

3. kansan sisäisiä, mutta valtion ulkopuolisia sekä
4. kansaan ja valtioon kuulumattomia (Mudde 2007, 64).

Korhonen (2013, 9) kertoo, että populistisessa ajatusmallissa ihmiset jaetaan kolmeen ryhmään: omaa etuaan ajavaan ”*pahaan* eliittiin”, populistisen ryhmän puolustamaan ”*hyvään kansaan*” ja ”*muihin*”, eli kansaan kuulumattomiin pieniin ryhmiin. Eliitti on päävihollinen kansan ja valtion sisällä olevista vastaryhmistä. Eliitti on Mudden (2007, 65) mielestä tässä yhteydessä laaja ja tuntematon sekoitus poliittisia, taloudellisia ja kulttuurisia vaikuttajia.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien suurin ja näkyvin kritiikki kohdistuu elitistiseen eli byrokraattiseen demokratiakäsitykseen (Perussuomalaiset 2011, 6), poliittiseen eliittiin (Perussuomalaiset 2011, 7) ja valtapuolueisiin (Perussuomalaiset 2011, 14). Asettaessaan ohjelmassaan vastakkain elitistisen ja populistisen demokratiakäsityksen, eivät Perussuomalaiset huomioi lainkaan edustuksellista demokratiakäsitystä, jonka mukaan ylintä valtaa käyttävät vapaissa vaaleissa valitut kansanedustajat (Wiberg 2011, 13).

Perussuomalaisten käyttämää kansantajuista ja useiden sananlaskujen ja metaforien värittämää retoriikkaa voidaan avata Hobsbawmin (1994, 106) esimerkillä kansan ja eliitin kielistä:

”Joukkojen koulutus täytyy käytännöllisistä syistä toteuttaa kansankielellä. Eliitin koulutus voi tapahtua kielellä, jota suurin osa väestöstä ei ymmärrä tai puhu - -. Hallinnolliset ja poliittiset toiminnot voidaan toteuttaa kansanjoukoille käsittämättömällä kielellä.”

Perussuomalaiset haluaa erottua muista, ”*poliittiseksi eliitiksi*” (esim. Perussuomalaiset 2007, 2; 2007, 11 & 2011, 30) kutsumistaan puolueista ja sananmukaisesti ”*kouluttaa joukkoja*” eli lähestyä kansaa oman tyyliinsä ja keinojensa mukaisesti. Hobsbawm (1994, 106-107) toteaa, että demokraattisissa vaaleissa kampanjat täytyy käydä kansankielellä. Selityksenä tälle on toki se, että äänestäjien tulee ymmärtää mistä on kyse ja kuka ajaa mitään mielipidettä, ennen kuin itse äänestys tapahtuu. Perussuomalaiset on kansankielen asialla ja korostetun tietoisesti välttävät käyttämästä politiikalle tyypillistä termistöä.

Kansan ulkopuolisista, mutta valtion sisäisistä vihollisista Mudde (2007, 69) nostaa klassiseksi esimerkiksi etniset vähemmistöt. Perussuomalaiset ottaa esimerkiksi vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassaan kantaa Suomen turvallisuuden ja kulttuurin turvaamiseen ja linjaavat:

”Maassamme rikoksen tehneet pakolaiset tulisi mielestämme karkottaa takaisin kotimaahansa riippumatta heidän kotimaansa turvallisuustilanteesta.” (2007, 19-20).

”Koska nykyisiä maahanmuuttajiakaan ei edes yritetä integroida kunnolla yhteiskuntaamme vaan Ruotsin malliin alkaa muodostua kulttuureita kulttuurissa, niin suurella mittakaavalla maahanmuutto myös ajaisi alkuperäisen suomalaisen kulttuurin lopulta uhanalaiseen asemaan” (Perussuomalaiset 2007, 20).

Kansan kuuluvia ja valtion ulkopuolisia vihollisia ovat ulkomaille muuttaneet, esimerkiksi älyköt ja poliitikot sekä ’sukulaiskansat’, jotka asuvat usein naapurimaissa (Mudde 2007, 73). Populistisella radikaalilla oikeistolla on sisäänrakennettu epäluottamus ulkopuolisia kohtaan, kuten kansan ja valtion ulkopuolella asuviin ”epänationaaleihin”, Mudde kertoo (2007, 74).

Ulkoryhmien parempi ymmärtäminen on keskeistä ymmärtääkseen paremmin radikaalin populistisen oikeiston maailmankuvaa. Jokaisella radikaalilla populistisella oikeistopuolueella on omat vihollisensa, riippuen kansallisesta kontekstista ja ideologisista yksityiskohdista. (Mudde 2007, 64.) Populistinen radikaali oikeisto jakaa maailman ystäviin ja vihollisiin jaon pohjautuessa synnyinmaahan, populismiin ja vähemmässä määrin myös oikeutukseen. Fokus on yleensä valtion sisäisissä vihollisissa vihollisten ollessa kuitenkin ystäviä laajemmalle levittäytyneitä. (Mudde 2007, 89.) Vastustus kansainvälistä sekaantumista kohtaan ulottuu myös EU:n (Mudde 2007, 125).

Perussuomalaiset asettaa poliittisen ja taloudellisin eliitin omiksi vastakuvikseen ja ylikansalliset organisaatiot omiksi vihakuvikseen, sillä näiden organisaatioiden, kuten EU:n koetaan puolueen mielestä uhkaavan Suomen suvereniteettia ja suomalaista kansanvaltaa. Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien nimittäminen Perussuomalaisten vihakuviksi tuntuu liian rankalta ilmaisulta. *”Ulkoiset viholliset ovat yleensä syntyperältään tai kulttuuriltaan vieraita ryhmiä, jotka lisäksi sijoitetaan joko itsen ylä- tai (useimmiten) alapuolelle”* (Vuorinen 2004, 264). Vuorisen määrittely on

Perussuomalaisten suhteen toimiva, sillä puolue määrittää ei-työperäisen maahanmuuton jonakin, mikä vie suomalaisilta pois jotakin – yleensä työpaikkoja ja sitä kautta tuloja.

4.1.2 Poliittinen ja taloudellinen eliitti arvostelun kohteena

Populistiselle politiikalle tyypillistä eliitin ja kansan välistä vastakkainasettelua esiintyy Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa merkittävässä määrin. Perussuomalaiset määrittelee niin kutsutut vastustajansa, eli puolueen konstitutiivinen ulkopuoli ei jää puolueen retoriikan seuraajalle epäselväksi. Perussuomalaiset rakentaa sanavalinnoillaan tietoisesti samuutta puolueen ja 'tavallisen kansan' välille ja eroja kansan ja eliitin välille. Näin eliitti jää niin sanotun sisäpiirin ulkopuolelle. Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmissa tavallisuus ei ole esiin nostettu määrite. *'Tavallinen ihminen'*, *'tavallinen suomalainen'* toimii toiminnan toteuttamisen ja vertailun kohteena ja *'tavallista'* korostetaan ja puolustetaan vahvasti erityisesti vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmissa:

"Sellaisia päätöksiä, jotka siirtävät verorasitusta kuntatasolle, ja siten keventävät suhteellisesti hyvätuloisten verotusta, mutta lisäävät tavallisten ihmisten veronkantotaakkaa, Perussuomalaiset eivät hyväksy" (Perussuomalaiset 2007, 8).

"Samaan aikaan Brysselissä tuotetaan kuitenkin mitä järjettömimpiä direktiivejä vaikeuttamaan tavallisten kansalaisten elämää ja hyödyttämään ison rahan valtaa" (Perussuomalaiset 2007, 12).

Tavallisuus nousee esiin myös vuoden 2011 vaaliohjelmissa, kun Perussuomalaiset toteaa:

"Tavalliset maahanmuuttajat arvostavat samoja asioita kuin tavalliset suomalaisetkin - -" (2011, 40).

Läpi Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien, inklusion ja eksklusion retoriikkaa muodostetaan pääasiassa eroavaisuuksien vahvistamisella ja vastakuvien luomisella. Perussuomalaisten lyhyehkössä eduskuntavaaliohjelmissa vuonna 2003 asetetaan voimakkaasti vastakkain Perussuomalaiset ja muut, etenkin suuret ja hallituksessa olleet puolueet. Puolueen vaaliohjelmissa 2003 valtaapitävien koetaan vähättelevän kansaa: *"Valtakoneisto aliarvio kansaa ja pitää sitä itsenäisiin valintoihin kykenemättömänä"* (Perussuomalaiset 2003, 1). Huomionarvoista on, että käsitettä *'eliitti'* ei vuoden 2003

ohjelmassa vielä käytetty. Merkittävänä erona suhteessa myöhempiin eduskuntavaaliohjelmiin ja niiden eliitin muodostamiseen on, että vuoden 2003 vaaliohjelmassa Perussuomalaiset lukee vasemmiston eliittiin kuuluvaksi ja asettaa suoraa kritiikkiä myös vasemmistopuolueita kohtaan:

”Vasemmistolaisuus on johtovaltaa puhtaimmillaan. Vasemmisto puhuu kansanvallasta, mutta se vastustaa kaikkein jyrkimmin kansanäänestyksiä ja suoraa demokratiaa. Vasemmisto on keskitetyn vallan, ummehtuneen etujoukkoajattelun ja suurten yksiköiden henkinen vanki.” (Perussuomalaiset 2003, 1.)

Perussuomalaisten pääasiallinen kritiikki kohdistuu poliittiseen eliittiin ja puolue syyttää jo vuonna 2003 vanhoja puolueita, eli keskustaa, sosiaalidemokraatteja ja kokoomusta siitä, että *”vanhat puolueet myötäilijöineen ovat ryhtyneet valtion asiamiehiksi kansaan päin, vaikka kansanedustajan tehtävä on edustaa ja puolustaa kansaa ja suomalaista ihmistä”* (Perussuomalaiset 2003, 1). Jotta ymmärtäisimme paremmin, mitä eliitillä tarkoitetaan, käytän sen avaamiseen Ruostetsaarin (2014) määritelmää: *”Eliitti muodostuu henkilöistä, jotka kykenevät säännöllisesti vaikuttamaan merkittävien yhteiskunnallisten ratkaisujen muotoutumiseen. Tämä on seurausta heidän strategisesta asemoitumisestaan joko vaikutusvaltaa omaavissa organisaatioissa tai muodollisesti organisoitumattomissa ryhmissä.”* Perussuomalaiset (2003, 1 & 2) kuvaa poliittisen eliitin etäännyneen kansasta ja pyrkivänsä valtaan vallan itsensä vuoksi:

”Suomea on hallittu järjestösaaurusten ja suuren rahan konsensusliitolla. Kansalaisista etäännytynyt valtakoneisto toivottaa kaikissa merkittävissä asioissa, ettei ole olemassa kuin yksi mahdollinen tie ja vaihtoehto – heidän omansa.”

”Me emme halua, että etujamme valvoo itse itseään täydentävä valtaklikki, jonka jäsenet ovat päättäneet asioita kansalaisten tappioksi ja omaksi edukseen jo liian pitkään.”

Poliittisen eliitin arvostelu saa eduskuntavaaliohjelmissa jatkoa vuonna 2007. Perussuomalaisten (2007, 2) mielestä pääpuolueet ovat osoittaneet huonoa harkitsemiskykyä, sillä *”poliittinen eliitti on ottanut EU:n päätökset ja poliittiset linjaukset vastaan sellaisinaan kyseenalaistamatta niitä”* ja näin käytännössä puolueen mielestä toteuttaneet julkisten palveluiden heikennykset. Perussuomalaiset (2007, 2 & 6.) piikittelee päättäjäpuolueita eläkkeistä ja sosiaali- ja terveystalvasta kirjoittaessaan:

”1990-luvun laman aikana heikennettyjä sosiaali- ja terveyspalveluita ei ole kuitenkaan palautettu entiselle tasolle, vaikka taloustilanne tarjoaisi siihen mahdollisuudet.”
”Perussuomalaiset ovat johdonmukaisesti toimineet eduskunnassa eläkkeiden nostamiseksi takaisin sille tasolle, josta eläkkeet 1990-luvulla tiputettiin.”

Vuonna 2011 Perussuomalaiset argumentoi eliitistä etenkin kansanvaltaa ja moninaista kuntakenttää puolustaessaan:

”Poliittinen eliitti on ruokkinut kansalaisten materiakeskeisiä tarpeita ja saattanut näin koko Euroopan kuilun partaalle. Talouskasvun lisäämisen varjolla poliittinen eliitti on kaventanut kansanvaltaisia päätöksentekorakenteita - -. Kaventamalla kansanvaltaista päätöksentekoa poliittinen eliitti on halunnut edistää omia harvainvaltaisia pyrkimyksiään kohti entistäkin elitistisempää ja eriarvoisempaa yhteiskuntaa.” (2011, 7.)

”Perussuomalaiset eivät ole tyytyväisiä siihen, että poliittinen eliitti ajaa Suomen kuntakenttää kohti suurempia ja hallinnollisesti hajanaisempia yksiköitä. Katsomme kuitenkin velvollisuudeksemme pyrkiä pelastamaan sen, mitä pelastettavissa on --.”
(Perussuomalaiset 2011, 30.)

Perussuomalaiset asettaa eliitin ja kansanvallan vastakkain ja pyrkii näin osoittamaan eliitin vallankäytön olevan kansan demokraattisten oikeuksien vastaista toimintaa. Poliittinen eliitti mainitaan eduskuntavaaliohjelmassa aiempien mainintojen lisäksi useasti (esim. 2011, 7; 33; 34). Perussuomalaiset käyttää myös spesifimpää käsitettä EU-eliitti: *”-- seuraamme sokeasti EU-eliittiä. Heikkoa itsetuntoa ruokkivalle nöyrälle ja EU-eliittiä miellyttävälle reagointipolitiikalle on pantava piste”* (Perussuomalaiset 2011, 34).

Nato-jäsenyys on puolueella yhteydessä eliitti-retoriikkaan ja antaa kuvan, että juuri poliittinen eliitti pyrkii saamaan Suomen Nato-jäseneksi (2011, 37-38).

Niemi toteaa, että eliittien kritisoija asettaa itsensä niiden ulkopuolelle, *”yhteen rintamaan pyyteettömäksi ja hyvään pyrkiväksi esittämänsä kansalaisen kanssa”* (2012, 331). Huomionarvoista on, että vaikka Perussuomalaiset vastustaa niin poliittista kuin taloudellista eliittiä, tasa-arvoistaa puolue niin köyhät kuin varakkaat mainitessaan pohjosmaisena laajan hyvinvointimallin ja sen edut:

”Pohjoismaisen hyvinvointivaltion vahvuus on ollut nimenomaan sen universaalisuus (kattavuus ja tasapuolisuus): niin pienituloiset kuin suurituloisetkin ovat kokeneet mallin

omakseen, koska jokainen on saanut osansa julkisesta hyvinvoinnista. Siksi onkin mielestämme tärkeää, että jatkossakaan julkisia palveluita ei kohdennettaisi vain ja ainoastaan pienituloisille.” (Perussuomalaiset 2007, 2.)

Tämä myös suurituloisten oikeuksia puoltava kappale on ainutlaatuinen Perussuomalaisten tutkimusaineistooni kuuluvissa eduskuntavaaliohjelmissa, sillä muuten lähes poikkeuksetta puolue osoittaa varakkaat eliittiin kuuluviksi ja samalla Perussuomalaisten rajaamaan ’kansaan’ kuulumattomiksi. Kuitenkin jo seuraavassa eduskuntavaaliohjelmassa samaan aiheeseen tartutaan uudelleen ja hieman erilaisella näkökulmalla:

”Palvelumaksujen porrastamiseen perusterveydenhuollossa tulojen mukaan Perussuomalaiset suhtautuvat kriittisesti, koska pelkonamme on hyvätuloisten hakeutuminen Kela-korvausten turvin nykyistäkin useammin yksityisen sektorin tarjoamien palveluiden piiriin –” (Perussuomalaiset 2011, 13).

Liikasen mukaan kansaretoriikka perustuu kansansuverenisuuseriaatteen päälle (2003, 258). Vuonna 2007 Perussuomalaiset tuo esiin saman näkemyksen: *”Poliittiset päätökset on EU-jäsenyyden aikana tehty ylhäältä alaspäin, eikä ruohonjuuritason viesteistä ole välitetty”* (2007, 2). Perussuomalaiset (2003, 1) viittaa ylhäältä alaspäin tapahtuvaan ohjaukseen seuraavasti:

”Tilalle on tullut kylmä ja perinteestä vieraantunut eurososialistinen joukko, peruskannattajiinsa nähden suurituloisen vasemmistoaateli, joka ylhäältä päin tietää mikä on ihmisille parhaaksi.”

Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelma ei enää käytä ’ylhäältä alaspäin’ - kaltaisia käsitteitä, vaan mainitsee *”merkittävä osa kansallisesta päätöksenteosta on luovutettu toistaiseksi EU:lle”* (2011, 36) ja puhuu kansanvaltaisen päätöksenteon kaventamisesta poliittisen eliitin toimesta (2011, 7). Myös kuntakoon kasvattamista vastustava retoriikka on ylhäältä käsin tapahtuvaa ohjausta vastustavaa (Perussuomalaiset 2007, 9; 2011, 29-31). Kansanvaltaa käsitellään kappaleessa 5.2.1.

Perussuomalaisten ohjelmaretoriikassa on kiinnostavaa se, kuinka puolue runsaslukuisen, nimetyn suoran kritiikin lisäksi rakentaa ohjelmissaan syyllistämistä niin sanotusti rivien välistä luettavaksi, mainitsematta kuitenkaan suorasti nimeltä, ketä tai mitä se kritisoi. Tosin on huomattava, että vaaliohjelman analysoiminen kontekstistaan irrotettuna voi

muuttaa kirjoitusajankohdan suoran kritiikin epäsuoraksi. Ohessa esimerkit aineiston eduskuntavaaliohjelmista ensin piilotetusta syyllistyksestä ja toisena suorasta kritisoinnista.

”Puolueemme ei ole yhteistyössä rötösherrojen kanssa. Aloitteita, puheita, esityksiä ja kirjoituksia emme tee virkamiesten kiusaksi vaan kansalaisten parhaaksi.” (Perussuomalaiset 2003, 2.)

Yllä olevassa sitaatissa jää epäselväksi, ketkä Perussuomalaiset määrittelee ”rötösherroiksi”. Alla puolue arvostelee selkeästi ”vanhoja puolueita” eli todennäköisimmin kokoomusta, SDP:tä ja keskustaa:

”Vanhojen puolueiden teot ja linja tunnetaan nahkurin orsia myöten. Suomen politiikan pöhötynyt yhden totuuden todellisuus tarvitsee tuuletusta ja todellista vaihtoehtoa sekä uusia ajatuksia.” (Perussuomalaiset 2003, 2.)

”Sellaisia päätöksiä, jotka siirtävät verorasitusta kuntatasolle, ja siten keventävät suhteellisesti hyvätuloisten verotusta, mutta lisäävät tavallisten ihmisten veronkantotaakkaa, Perussuomalaiset eivät hyväksy. - - On kaksinaamaista kauhistella tuloerojen kasvamista ja samaan aikaan tehdä päätöksiä, joilla tuloerot käytännössä kasvavat.” (Perussuomalaiset 2007, 8.)

Yllä sitaatissa päätösten tekijä jää lukijan itsensä tulkittavaksi. Alla kritiikki kohdistuu jälleen valtapuolueisiin ja Perussuomalaisten osoittamaan puolueiden väliseen valtakamppailuun:

”Totuus ei ole todellisuudessa niin mustavalkoinen kuin nyt annetaan valtapuolueiden toimesta ymmärtää. Sen sijaan nyt väkisin käyntiin laitetun kuntauudistuksen takana on osittain valtapoliittinen kädenvääntö, jossa Sdp ja kokoomus pyrkivät heikentämään keskustapuolueen valtaa kunnissa..” (Perussuomalaiset 2007, 10.)

”Yhteiskuntamme kansanvaltaista rakennetta ei saa hajottaa, kuten on tehty” (Perussuomalaiset 2011, 14).

Sitaatissa yllä passiivimuoto piilottaa tekijän. Alla kritiikki osoitetaan jälleen valtapuolueita kohtaan:

”Emme hyväksy sitä, että valtapuolueet salamyhkäisesti omien puolueidensa kuntapäätäjien myötävaikutuksella sysäävät kansalaisille yhä enemmän vastuuta omasta hyvinvoinnistaan, ilman että tätä suoranaisesti tuodaan julki” (Perussuomalaiset 2011, 14).

Perussuomalaiset pyrkii osoittamaan, että puolue pystyy huolehtimaan sekä kansasta että politiikasta, toisin kuin muut puolueet. Puolue toteaa vaaliohjelmansa aluksi vuonna 2003, että politiikka on muuttunut pelkäksi kylmäksi hallinnoinniksi ylileveän ja kaikki rajat ylittävän hallituspohjan vuoksi ja jatkaa:

”Vanhat puolueet myötälijöineen ovat ryhtyneet valtion asiamiehiksi kansaan päin, vaikka kansanedustajien tehtävä on edustaa ja puolustaa kansaa ja suomalaista ihmistä” (2003, 1).

Vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelma ei osoita muiden vaaliohjelmien tapaan muiden puolueiden kansan unhoitusta politiikassa, mutta vuonna 2011 vuoden 2003 linja saa jatkoa:

”Perussuomalaiset eivät oleta, että virkamiehet keksisivät poliitikoille vastauksia --. Vanhojen puolueiden asenne, jossa virkamiesten oletetaan hoitavan sen roolin, joka poliittisille päättäjille on vaalien kautta annettu, kertoo uskalluksen puutteesta kansan edessä.” (Perussuomalaiset 2011, 15.)

Vuonna 2011 Perussuomalaiset toteaa ohjelmassaan, että elitistisessä demokratiakäsityksessä painotetaan vallanlähteenä byrokraattista asiantuntijuutta kansan näkemysten ja mielipiteiden sijasta (2011, 6). Vuonna 2011 puolue linjaa:

”Ylikansallisessa politiikassa valtiot eivät ole olemassa omia kansalaisiaan varten, vaan vahvimpia, viime kädessä pääomapiirejä varten. Tällaista politiikkaa, jossa isännät joutuvat talossaan rengeiksi, me Perussuomalaiset emme hyväksy.” (Perussuomalaiset 2011, 7.)

Puolue kokee tehdyn yhteiskuntapolitiikan olevan epäonnistunutta, sillä kansanedustajat eivät ole pystyneet keskittymään varsinaiseen työtehtäväänsä:

”Suomi tarvitsee sellaista yhteiskuntapolitiikkaa, jossa Suomen eduskunnassa pystytään edustamaan kansaa eli toimimaan kansanedustajina sanan varsinaisessa merkityksessä. Näin syntyy vähemmän epäkohtia, joista yksittäiset kansalaiset kärsivät.” (Perussuomalaiset 2011, 12.)

Tutkimuksessa on jo aiemmin mainittu Perussuomalaisten profiloituneen vähäosaisten puolustajana ja puolueen puolustettaviin kuuluvat vahvasti sotaveteraanit. Puolue rakentaa retorisilla valinnoillaan vastakkainasettelua isänmaallisen, sotaveteraaneja kunnioittavan ja sotaveteraaneista vähemmän välittävän hahmon välille. ”*Vain todellinen tahto on valtaapitävillä kadoksissa*” Perussuomalaiset ilmoittaa huolehtiessaan sotaveteraanien hyvistä ja ihmisarvoisista elinoloista (2007, 7 & 2011, 17). Puolue ei ymmärrä, miksei rahaa veteraanien ja kotirintamanaisten olojen parantamiseen olisi, kun samaan aikaan keskustellaan muun muassa kehitysavun nostamisesta: ”*Kyse onkin siitä, mihin haluamme rahamme kohdistaa.*” (Perussuomalaiset 2007, 7.)

Puolue pyrkii osoittamaan, kuinka poliittinen eliitti tekee poliittisia päätöksiä ensisijaisesti poliittinen hyöty mielessä, ei siis ensisijaisesti kansalaisten hyötyä silmällä pitäen. Perussuomalaiset tietää, että sen esittämät vastalauseet ja eriävät mielipiteet osoitetaan helposti tietämättömyydeksi:

”*Eri mieltä oleminen on pyritty tekemään mahdollisimman hankalaksi mm. leimaamalla eri mieltä olevia ääriliikkeiden kannattajiksi ja poliittisiksi rettelöitsijöiksi. Perusteltu arvostelu kuitataan jälkiviisaudeksi ja populismiksi.*” (Perussuomalaiset 2003, 1.)

Perussuomalaiset avautuu muiden puolueiden käsityksistä sitä kohtaan: ”*Populismilla on kansaa turha pelotella. Perussuomalaiset tulevat vaaleissa pitämään huolen siitä, että kansan kaipaamat ns. populistiset teemat nousevat vaalitaistelussa esiin.*” (2003, 1.)

Koska puolue mieltää itsensä osaksi kansaa, on huomionarvoista eliitin arvostelun analysoinnin yhteydessä pohtia, miten se suhtautuu vaalimenestykseen ja miten se tuo tämän suhtautumisen ilmi vaaliohjelmissaan. Onko asenne vaalimenestystä vähättelevä, sitä odottava vai hyvin neutraali ja esiintyykö vaalikeskustelua vaaliohjelmissa lainkaan?

Perussuomalaisten perusajatus ja –olettaus puolueen ja kansan kongruenttiudesta antaa olettaa, että puolue uskoo menestyvänsä vaaleissa kansan edustajana. Perussuomalaiset syyttää muita puolueita siitä, että niiden lupauksien takana olisi vain ajatus vaaleissa menestymisestä: ”*Päällimmäisenä tavoitteena tässä on vaalien voittaminen ja valtakirjan uusiminen äänestäjiä hämäämällä*” (Perussuomalaiset 2007, 9).

4.1.3 'Me – ne' –retoriikka

Inklusion ja eksklusion retoriikka ilmenee vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa eliittiretorian lisäksi puolueen käyttäessä termejä ”me”, ”meidän” ja todetessaan kansalaisuuden olevan palkinto onnistuneesta integraatiosta, sillä ”*pelkkä Suomessa vietetty aika ei voi olla peruste kansalaisuuden myöntämiselle*” (Perussuomalaiset 2011, 43). Niin kutsutun muukalaisen täytyy ansaita Suomen kansalaisuus eli tehdä aktuaaleja toimia integroituaakseen ja saadakseen niistä palkinnon. Tässä kappaleessa analysoidaan Perussuomalaisten vastakkain asettelun retoriikkaa erityisesti maahanmuuton ja ulkoryhmien kautta.

Aluksi on määriteltävä, kenestä on puhe, kun puhutaan ’meistä’? Saukkonen (1998, 29) esittää saman kysymyksen ja huomauttaa myös, että erilaisilla sisään- ja ulossulkemisen mekanismeilla, tiettyjen käyttäytymismallien ”*normalisoinnilla*” ja etnisten sekä kulttuuristen hierarkioiden luomisella vaikutetaan konkreettisesti etnisiin ja kulttuurisiin ryhmiin ja yhteisöihin sekä ”*niihin kuuluvien ihmisten asemaan ja toimintamahdollisuuksiin*” (Saukkonen 2007, 33).

Saukkonen (1998, 28) toteaa, ettei kukaan voi koskaan havaita taikka esittää koko kansaa. Kolme eri mahdollisuutta kansan käsitteellistämiseen ovat, että kansa voidaan nähdä:

- 1) suhteessa hallitsevaan eliittiin tai hallitsijaan,
- 2) pejoratiivisessa ”*rahvaan*” tai ”*massan*” merkityksessä tai
- 3) yhden tai useamman kansallisuuskriteerin yhdistämänä kansayksikkönä (Saukkonen 1998, 29). Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmaretorikassa kansa nähdään ennen kaikkea suhteessa hallitsevaan eliittiin sekä myös ’rahvaan’ ja ’massan’ roolissa.

Etninen tai kansallinen identiteetti on keino määritellä viattomien yhteisö ja osoittaa, kuinka ’ne’ ovat syyllisiä kärsimykseen ja epävarmuuteen. ’Ne’ ovat niitä, jotka eivät ole niin sanotusti meitä, eli vieraita, joiden muukalaisuus tekee heistä myös ”*vihollisia*”. (Hobsbawm 1994, 190). Hobsbawmin (1994, 193) mukaan nationalismiin epä määräisyys ja ohjelman sisällöttömyys avustavat sitä yleisen kannatuksen saavuttamisessa omassa yhteisössään.

Vuonna 2003 eduskuntavaaliohjelma on lyhydestään huolimatta hyvin kansallishenkinen ja käyttää termejä *'suomalainen ihminen'* (esim. 2003, 1) , *'Suomen kansalainen'* (esim. 2003, 2) ja *'isänmaa'* (2003, 2) kansalaisen ja suomalaisen rinnalla. Puolueen mielestä *"Suomea ei tarvitse sulkea ulkomaalaisilta"*, mutta Suomella tulee olla oikeus päättää siitä, mistä ja minkä verran maahan otetaan maahanmuuttajia ja pakolaisia (Perussuomalaiset 2003, 4). Puolue ei siis halua ohjelmassaan esittää ehdottomuutta maahanmuuton suhteen, mutta ilmaisee tarkasti tarpeen rajoituksille maahan saapuvia maahanmuuttajia kohtaan.

"Pakolaispolitiikassa perussuomalaiset vaativat tiukkaa linjaa" toteaa vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelma (s. 19). Suomella on puolueen mukaan vakavia ongelmia jo nykyisen pakolaiskiintiömäärän kanssa ja puolue yhdistää ihmiskaupan ja vastaanottokeskuksista kadonneet turvapaikanhakijat: *"Kukaan todellinen pakolainen ei pakene turvallisesta vastaanottokeskuksesta"* (Perussuomalaiset 2007, 19). Perussuomalaiset toteaa kehitysavun tarvitsevan täysremonttia ja haluavansa siirtyä kehitysavusta kriisiapuun: *"Korruptoituneiden ja omaa kansaansa sortavien hallitusten avustaminen tulee lopettaa kokonaan"* (2007, 20).

Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelma on näkökannoiltaan hieman aiempia ohjelmia avarakatseisempi maahanmuuttoa kohtaan ja maahanmuuttoa käsittelevä kappale on otsikoitu *"Perussuomalaiset paremman maahanmuuttopolitiikan puolesta"* (2011, 40). Perussuomalaiset (2011, 40) korostaa edelleen, että puolueen maahanmuuttopolitiikan pohjana on se, että suomalaisten on voitava itse päättää ulkomaalaisen maahanmuuton ehdoista. Huomattavasti aiempia eduskuntavaaliohjelmia myönteisempi on myös seuraava näkemys:

"Suomen on oltava avoin sellaiselle maahanmuutolle, jonka vaikutukset ovat neutraalit tai myönteiset. Tämä merkitsee sitä, että maahanmuuttaja, joka sopeutuu ja pystyy elättämään itse itsensä, on tervetullut." (Perussuomalaiset 2011, 40.)

Puolue kertoo, että vain pieni osa Suomeen saapuvista turvapaikanhakijoista saa turvapaikan ja, että *"suurin osa turvapaikanhakijoista on liikkeellä taloudellisista syistä tai lähtömaan yleisten olosuhteiden vuoksi."* (Perussuomalaiset 2011, 41.)

Maahanmuuttokriittisyyden kevyessä lievenemisessä voi olla kyse puolueen sisäisestä asenteenmuutoksesta tai siitä, että Perussuomalaiset välttää antamasta liian radikaalia kuvaa itsestään potentiaalisille äänestäjille. Eri puolueiden kannattajat ovat lähentyneet toisiaan ja tämä äänestäjäkannan muutos on ollut mahdollinen äärimielipiteitä välttäen. Puolueen vaaliohjelmatyöryhmän muutos puolueuuvostosta Vesa-Matti Saarakkalan johtamaksi eduskuntavaaliohjelmatyöryhmäksi voi olla myös yksi varteenotettava syy puolueen maahanmuuttoa koskevan yleisen ilmapiirin muutokseen.

Hobsbawm (1994, 186) kokee, että niiden tunteiden voima ei ole kiellettävissä, joiden vuoksi erilaiset 'meidän' ryhmät omaksuvat 'etnisen' tai kielellisen identiteetin vieraita ja uhkaavalta tuntuvia 'niitä' kohtaan. Perussuomalaiset pyrkii osoittamaan tämän asettelu normaaliuden, ikään kuin oikeuttamaan pelokkaat, negatiivisetkin tunteet uutta ja vierasta kohtaan. On huomattava, ettei Perussuomalaisten epäluuloisuus koske kaikkia väestöryhmistä vain maahanmuuttajia. Puolue linjaa, ettei se halua tarkoituksella synnyttää Suomeen yksinhuoltajaperheitä esittäessään ettei hedelmöityshoitoja tule antaa yksinäisille naisille tai naispareille (2007, 21). Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa samaa sukupuolta olevien parien oikeudet ovat aiheena aiempaa aktuaalimpi ja sitä käsitellään laajemmasta näkökulmasta:

”Perussuomalaiset eivät hyväksy samaa sukupuolta olevien vihkimistä avioliittoon, sillä avioliitto on tarkoitettu miehen ja naisen välillä solmittavaksi. -- Oikeutta adoptioon emme anna samaa sukupuolta oleville pareille. Perussuomalaiset eivät ole hyväksyneet myöskään hedelmöityshoitojen antamista yksinäisille naisille tai naispareille.” (2011, 24.)

Edellä mainittujen vähemmistöoikeuksien kieltäminen osoittaa Perussuomalaisten vahvan ja perinteisiä arvoja kannattavan arvopohjan.

4.2 Suomalaisuuden eli kansan konstruktio

”Yksilöys ja yhteisöys eivät ole toisilleen vieraita. - - Lisäksi yksilö on temmattu yhteisöyteen ja yhteiskuntaan jo syntymässään.” (Heikkinen 2007, 72).

Mistä kansallinen identiteetti koostuu ja mihin sitä tarvitaan? Kansallinen identiteetti on kansaa yhdistävä tekijä kansakunnan muodostuessa ja sitä ylläpidettäessä. Ehnin, Frykmanin ja Löfgrenin (1993, 13) toteamus: *”Den nationella identiteten har således en*

enastående förmåga att överskugga andra tillhörigheter” kuvaa kansallisen identiteetin suurta merkitystä. Kansaan kuulumisen ja kansallinen identiteetti ylittävät voimallaan ja merkittävytydellään kaikki muut osallistumisen ja kuulumisen muodot.

Koska yhteisö ei ole koskaan fyysisesti koolla (Kantola 1998, 49; Anderson 2007, 39), on kansan yhteisöllisyyden ja me-tunteen muodostuttava muusta kuin fyysisestä yhdessäolosta. Anderson (2007, 20) kannattaa subjektiivista kansakunnan kokemista korostavaa näkökulmaa, jonka mukaan ihmiset eivät ole kansakuntiansa jäseniä, elleivät he itse koe olevansa. Kantola (1998, 55) toteaa puheessa me-sanaa käytettävän joukon konstruointiin ja tämä joukko on itsessään tarinan selvin yhteisö, niin sanotusti eräänlainen suomalaisuuden ydintoimija.

Puhe kansasta on usein keskeinen toimijaa konstruoiva teema (Kantola 1998, 56). Perussuomalaiset keskustelee eduskuntavaaliohjelmiaan näkyvästi yhteiskunnan eri jäsenistä, esimerkiksi vammaisista, vanhuksista ja nuorista. Puolue luo mielikuvaa elinolosuhteiltaan epätasaisesta kansasta. Hobsbawm (1994, 20) huomioi, että kansallisen tietoisuuden kehittyminen tapahtuu epätasaisesti maan eri sosiaaliryhmien ja alueiden välillä (1994, 20). Kansallisella tietoisuudella tarkoitetaan identiteettiä. Yleisesti ottaen sosiaaliryhmien välinen kansallisen identiteetin kehittymisero on käsitettävissä Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien kautta puolueen korostaessa yhteiskunnan heikko-osaisempien asemaa. Alueelliset identiteetin kehittymiserot syntyvät maaseudun ja kasvukeskusten välisistä eroista ja kaupunkeihin suuntaavasta muuttoliikkeestä. Tämä synnyttää Perussuomalaisille kokemuksen siitä, ettei Suomi näyttäydä kaikille kansalaisille samankaltaisena.

Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2003 konstruoii kansaa ja suomalaisuutta hyvin yleisellä tasolla. Perussuomalaisille ”*jokainen yhteiskuntamme jäsen on yhtä ainutlaatuinen ja arvokas; kristillisen ihmiskäsityksemme perusteella emme hyväksy ihmisarvoa loukkaavaa politiikkaa*” (2003, 3) ja vaaliohjelmassa todetaan: ”*Me luotamme Suomen kansaan, sen luovuuteen ja voimaan*” (2003, 1). Pituudeltaan lyhyeen ohjelmaan on sijoitettu useita viittauksia heikompiosaisten puolustamiseen:

”*Perussuomalaiset eivät hyväksy vaikeuksissa olevien ihmisten ongelmien väheksymistä eikä huono-osaisten epäinhimillistä kohtelua*” (Perussuomalaiset 2003, 4).

Neljä vuotta myöhemmässä ohjelmassa perehdytään aiempaa tarkemmin vammaisten ja vanhustenhuoltoon, joiden yhteydessä korostetaan Perussuomalaisten moraalista arvopohjaa (2007, 4-5).

”Vammaiset ovat yhtä arvokkaita kuin muutkin ihmiset” (Perussuomalaiset 2007, 5).

Puolue myös linjaa yhteiskunnassa tarvittavia arvoja:

”Kansalaisten oikeusturva ja oikeudenmukaisuus ovat yhteiskunnan keskeisimpiä edellytyksiä” (Perussuomalaiset 2007, 13).

”Suomen kansan menestys riippuu sen luovuudesta, yhtenäisyydestä ja keskinäisestä solidaarisuudesta” (Perussuomalaiset 2007, 14).

Sama linja jatkuu yhteiskunnan eri ryhmien esiintuomisella ja heidän tarpeidensa huomioimisella seuraavien eduskuntavaalien yhteydessä vuonna 2011. Perussuomalaiset määrittelee kansaa sen eri ryhmien kautta ja osoittaa tukea niin yhteisöllisyydelle kuin myös kansalaisen omalle itsenäisyydelle:

”Kaikkien poliittisten ratkaisujen tulee lähteä ihmisyydestä, johon kuuluu olennaisena osana yhteisöllisyys. Yhteisöllisyys perustuu hyvin pitkälle yhteisiin arvoihin ja normeihin -. Kansa ja ihmisuus perustuvat molemmat pohjimmiltaan yhteisöllisyyteen.” (Perussuomalaiset 2011, 6.)

”Perussuomalaisten mielestä jokainen on oman elämänsä asiantuntija. Ajattelua ei voi ulkoistaa.” (Perussuomalaiset 2011, 7.)

Keränen (1998a, 9) kuvaa identiteettiä tuotettavan kontekstiin kytkeytyvänä tekstinä eli kirjoituksena tai puheena. Myös kansallinen identiteetti on muiden identiteettikategorioiden tavoin tilannesidonnainen ja *”kansallinen identiteetti yhdenmukaistaa”* (Keränen 1998b, 161). Perussuomalaisten (2011, 8) mielestä jokainen sukupolvi kirjoittaa uudelleen oman historiansa ja jokaisen suomalaisen sukupolven on uudelleenmääriteltävä identiteettinsä muuttuvassa maailmassa. Perussuomalaisten näkemys on Keräsen kanssa osittain yhtenevä, sillä Keräsen (1998a, 10) mukaan Suomen asetuttua uuteen ympäristöön ja kontekstiin, muuttuvat myös sen merkitys, sisältö ja asema.

Räsänen ja Bleicherin (1998, 131) näkemyksen mukaan suomalainen identiteetti tai suomalainen valtio eivät olleet itsestään selviä vielä 1900-luvun lopussa. Perussuomalaiset jakaa Räsänen ja Bleicherin näkemyksen tästä 2010-luvullakin eduskuntavaaliohjelmassaan todeten suomalaisen identiteetin rakentamisen ja vaalimisen vaatineen paljon työtä vuosisatojen ajan. ”Suomalaisuus on yhtä kuin omaleimaisuutemme. Se on minuutemme ytimessä ja suuri voimavaramme” Perussuomalaiset (2011, 9) toteaa.

4.2.1 Ulkopuoliset vaikutteet ja kansallisidentiteetti

Jotta ulkopuolisten vaikutteiden ja kansallisen identiteetin välinen suhde olisi paremmin käsitettävissä, on pohdittava, millä tavoin ne vaikuttavat toisiinsa ja tätä kautta kansallisen identiteetin säilymiseen: ”*Överlever vår identitet när vi konfronteras med människor som har annan bakgrund och andra livsprojekt?*” (Ehn, Frykman & Löfgren 1993, 8).

Perussuomalaisten pyrkimyksenä on rakentaa vaaliohjelmissaan voimakasta kansallisidentiteettiä eli tunnetta suomalaisuudesta. Puolue kokee muut kulttuurit uhkana suomalaiselle kulttuurille ja suomalaisuudelle. Saukkonen (1997, 34) kertoo, että identiteettiä voidaan käyttää erilaisuuden symbolisen organisoinnin tarkastelemiseksi. Symbolinen vallankäyttö rajauksineen ja arvostuksineen ilmenee selkeimmin, kun puhutaan esimerkiksi kansallisesta kulttuurista ja historiasta (Saukkonen 1997, 34).

Kulttuuri on yhdessä kielen, kokemusten, myyttien ja kansan jakaman historian kanssa määrittävässä osassa kansallisen identiteetin muotoutuessa. Perussuomalaiset käsittelee vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelman suomalaista kulttuuria ja korostaa identiteetin ja kulttuurin merkitystä toisilleen: ”*Monikulttuurisuudella ei voi korvata kansallista identiteettiä, eikä näitä pidä ajatellakaan toistensa kilpailijoina*” (2011, 8). Vuosien 2003 ja 2007 pituudeltaan lyhyemmissä eduskuntavaaliohjelmissa Perussuomalaiset ei käsitelleet kulttuuria näin laajasti saatikka omissa kappaleissaan.

Vuoden 2011 vaaliohjelmassa Perussuomalaiset tekee myönnytyksen monikulttuurisuuden suuntaan ja myöntää, että kansalliset identiteetit mahdollistavat monikulttuurisuuden. Samalla puolue toteaa, että ”*oma kansallinen kulttuuri on ainoa asia, jonka kukin kansa voi maailman monimuotoisuudelle lahjoittaa.*” (2011, 8.) Jo vuoden 2007 vaaliohjelmassa

esitetty ”*Maassa maan tavalla*”- näkemys toistetaan vuoden 2011 ohjelmassa. Periaate perustellaan sillä, että se on sekä maahanmuuttajien että vastaanottavan yhteiskunnan etu. (Perussuomalaiset 2011, 40.) Käsite ”*kansaväestö*” on ohjelmassa määrittämässä sisäryhmää eli suomalaista kansaa (Perussuomalaiset 2011, 40).

Lepolan (2000, 208) mukaan monikulttuurisuuden toteutuminen on yksilötasolla pääasiassa maahanmuuttajien tehtävänä, sillä heiltä odotetaan uusien asioiden omaksumista uudessa ympäristössä ja samaan aikaan äidinkieliensä ja vanhan kulttuurinsa ylläpitämistä. Perussuomalaiset esittää vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassaan, että puolueen mielestä on tärkeää sopeuttaa ensisijaisesti maahanmuuttajat suomalaiseen kulttuuriin, ei niinkään, että suomalaisten tulisi muokata kulttuuriaan vastaamaan maahanmuuttajien kulttuureita (2011, 40). Lepolan näkemys ilmenee vahvasti Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmissa:

”Suomessa ei pidä suvaita kulttuurillemme vieraita käytäntöjä ja ihmisarvoa loukkaavia perinteitä” (Perussuomalaiset 2003, 4).

”Maahanmuuttajien oman kulttuurin säilyttäminen on heidän oma asiansa, eikä siihen pidä käyttää valtion varoja, koska se ei suoranaisesti edesauta maahanmuuttajien kotoutumista Suomessa” (Perussuomalaiset 2007, 20).

”Tulemme ja haluamme tulla toimeen muiden kansojen ja kulttuurien kanssa. Suomessa elämme kuitenkin suomalaisin ehdoin ja se merkitsee sitä, että me pidämme joulujuhlamme ja laulamme suvivirtemme niin kuin tähänkin asti.” (Perussuomalaiset 2011, 28)

Monikulttuurisuutta esiintyy paikallisesti myös yhden kulttuurin sisällä. Perussuomalaiset (2011, 10–11) toteaa: *”Suomi on harvaanasuttuna, mutta pinta-alaltaan laajana maana kehittynyt monien paikalliskulttuurien maaksi. -- Perussuomalaiset näkevät tämän aluekulttuurien monimuotoisuuden rikkautena, jota on syytä vaalia.”*

Suomen kaksikielisyyttä Perussuomalaiset ei tuo vaaliohjelmissaan esiin, vaan toteaa: *”Ruotsinkielistä ohjelmatarjontaa voitaisiin mielestämme vastaavasti jonkin verran supistaa”* (2011, 10). Niin kutsuttu pakkoruotsi-kysymys on mukana vaaliohjelmissa 2007 ja 2011 ja niissä puolue suosittelee myös pakollisesta ruotsinopetuksesta luopumista:

”Resursseja [taide- ja käsityöaineille] voisi vapauttaa tekemällä pakkoruotsi vapaaehtoiseksi aineeksi myös peruskouluissa” (Perussuomalaiset 2007, 14).

”Luopumalla pakkoruotsista vapautuu aikaa myös muille kielille - -. Ylioppilastutkinnossa toisen kotimaisen pakollisuus on jo poistettu, eikä seurauksena ollut katastrofi.” (Perussuomalaiset 2011, 27.)

Pyrkiessään rakentamaan kansallista identiteettiä ja muodostamaan suomalaisuutta, Perussuomalaiset ei muiden kansanryhmien huomioinnin ohessa huomioi ruotsinkielen opiskelun merkitystä Suomen ruotsinkielistä vähemmistöä ja maan jo pitkäaikaista kaksikielisyyttä kohtaan. Perussuomalaiset ei ole ainoa niin kutsuttua pakkoruotsia vastustava puolue, mutta sen eduskuntavaaliohjelmien sisältämän muun kulttuurillisen näkemyksen valossa on aiheellista todeta, että ruotsin kielen pakollisen opetuksen vastustus voi olla samalla ulkopuolisten vaikutusten vastustamista. Puolue (2007, 14) perustelee pakon olevan huono motivaattori.

Perussuomalaisten vuoden 2011 vaaliohjelmassa puolueen kulttuuripolitiikka on kokonaisen luvun mittainen. *”Kulttuuristamme on huolehdittava poliittisin keinoin”* puolue kirjoittaa ja jatkaa: *”-jokaisen suomalaisten sukupolven on määriteltävä uudelleen identiteettinsä muuttuvassa maailmassa – kukaan muu ei sitä voi puolestamme tehdä.”* (2011, 8.) Perussuomalaisten mielestä jokaisen kansan identiteettiin vaikuttavat tietyt ainekset, kuten kieli, tapakulttuuri ja uskomukset. Puolue vetoaa maailman monipuolisuuteen ja rikkauteen puolustaessaan jokaisen kansan ainutlaatuisuutta ja kansallisen identiteetin merkitystä. (Perussuomalaiset 2011, 8.)

Puolue pyrkii tavallisuutta ja suomalaisuutta korostavilla termeillä muodostamaan yhtenäisyyttä ja samanlaisuutta yhteiskunnan jäsenten välille. Millainen suomalainen tai ihminen ei ole Perussuomalaisten mielestä normaali? Vahva normatiivisuus on osa suomalaisuuden sisältämien erojen sivuuttamista. Kun suomalaisuuden sisäiset erot eivät nouse esille, *”voidaan tuottaa myös tietty vahva käsitys siitä, mikä on normaalia.”* (Lehtonen & Löytty 2003, 9.) Saukkosen (2007, 28) mielestä:

”Politiikan yksi olennainen tehtävä on vastaavasti tulla toimeen sen seikan kanssa, että yhteiskunnassa on erilaisuutta ja eriarvoisuutta. Poliitikka voidaan ymmärtää erilaisuuden organisoinniksi eli pohjan luomiseksi yhteiskunnan olemassaololle, integriteetille,

vakaudelle ja toimintakyylle, vaikkei täydellistä yhtenäisyyttä ja yhteisöllisyyttä ole olemassa.”

Lepola (2000, 364) toteaa, että käytettäessä käsitettä ’Suomen kansa’, on se helpompi käsittää poliittisesti määritellyksi joukoksi, kuin sana ’suomalainen’, johon kovin helposti sekoittuu sen etninen merkitys. Perussuomalaiset korostaa yhteiskunnan erilaisuutta ja eriarvoisuutta, ei vain sen osoittamisen ja havainnoimisen vuoksi vaan korostaakseen nyky-yhteiskunnan tasapainottomuutta ja epäreilua.

Eduskuntavaaliohjelmassa 2003 Perussuomalaiset toteaa: ”*Suomalainen elintarviketuotanto säilytettävä*” (s. 6) ja vuoden 2007 ohjelmassa ’suomalaisuutta’ käytetään vain kahdesti määrittelevänä piirteenä: ”*Perinteinen suomalainen yhteiskuntamalli on nähtävä vahvuutena ja mahdollisuutena myös tulevaisuudessa*” (s. 4) ja ”*jos suomalainen maatalous halutaan säilyttää kilpailukykyisenä --*” (s. 19). Vuoden 2011 ohjelmassa Perussuomalaiset käyttää ’suomalaista’ aiempaa useammin määrittävänä adjektiivina, esimerkiksi: ”*—suomalainen tapa tehdä asioita on monilta osin viisasta*” ja ”*Suomen kilpailuetu verrattuna muihin maihin on suomalainen yhteiskunta ja suomalaisuus.*” (Perussuomalaiset 2011, 35.) Tutkimusaineiston viimeisimmän eduskuntavaaliohjelman sisältämä suomalaisuuden esiintuonti on oletettavasti harkittu retorinen keino, jolla mahdollisesti pyritään tasoittamaan aiempia ohjelmia lievempää maahanmuuttokriittisyyttä.

Korhonen (2013, 10) huomauttaa Perussuomalaisten niin kutsutusta menneisyyteen kaipuusta: ”*Perussuomalaisten onnena on haavekuva sellaisesta entisten aikojen Suomesta, jota ei enää ole – eikä tosiasiallisesti ole koskaan ollutkaan*”. Perussuomalaiset mieltää Suomen sodat ja niistä selviämisen suomalaiseksi myyttiperinteeksi ja tuolloisesta maanpuolustuksesta nousseet arvot, kuten isänmaallisuus ja sotasankareiden eli sotaveteraanien arvostus ovat puolueelle tärkeitä. Aiemmin tutkimuksessa todettiin Perussuomalaisten rakentavan vastakkainasettelua sotaveteraaniretoriikkaa apuna käyttäen. Samalla sen voi myös todeta rakentavan kansallista identiteettiä ja yhteisöllisyyttä tämän myyttiperinteen kautta:

”Perussuomalaiset asettavat oman kansan ja etenkin maamme kunniakansalaiset, sotiemme veteraanit ja kotirintamanaiset, etusijalle” (Perussuomalaiset 2011, 17).

Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelma ei käsittele kulttuuria lainkaan. Hieman kattavammin kulttuuria ja sen synnyttämiä kansallistunteita on sivuttu eduskuntavaaliohjelmassa 2007 mainitsemalla suomalaisten ”*vankan kansallisen perustan*” ja huomauttamalla:

”Suomen kansan menestys riippuu sen luovuudesta, yhtenäisyydestä ja keskinäisestä solidaarisuudesta. Meillä on vankka kansallinen perusta, jonka avulla pärjäämme muuttuvassa maailmassa. Tulemme ja haluamme tulla toimeen muiden kansojen ja kulttuurien kanssa. Suomessa elämme kuitenkin suomalaisin ehdoin ja se merkitsee sitä, että me pidämme joulujuhlamme ja laulamme suvivorittemme niin kuin tähänkin asti.” (Perussuomalaiset 2007, 14.)

Eri eduskuntavaaliohjelmat käyttävät osittain samaa sisältöä, kuten esimerkiksi tässä kevään 2011 eduskuntavaaliohjelman toistaessa edellisten vaalien eduskuntavaaliohjelman sisältöä:

”Suomen kansan menestys riippuu sen luovuudesta, yhtenäisyydestä ja keskinäisestä solidaarisuudesta. Meillä on vankka kansallinen perusta, jonka avulla pärjäämme muuttuvassa maailmassa” (Perussuomalaiset 2011, 25).

4.2.2 Kansanvalta

Kansanvallan vaatimus on selkeästi populistisia puolueita määrittävä piirre. Perussuomalaiset konstruoi kansaa kansaan vetoamisen lisäksi vaatimalla suoraa kansanvaltaa eli kansanäänestyksiä yhteiskunnan kannalta merkittävistä aiheista (esim. 2003, 4; 2007, 10 & 22; 2011, 32 & 37). Kansanvallan vaatimus määrittää osaltaan koko tämän tutkimuksen aineistoa, sillä viittauksia siihen esiintyy kaikissa kolmessa tutkittavassa vaaliohjelmassa.

Hyvärinen (2008, 62) jakaa kansanvallan viittaukset neljään eri tulkintaan. Kansanvallalla voidaan viitata ”*yhtenäiseksi ymmärretyn kansa-henkilön valtaan*”. Se voi myös viitata ”*rahvaan tai tavallisen kansan valtaan (vastakohtana eliitin tai ylempien luokkien valta)*”, ”*kansalaisten valtaan tasavertaisena hallitusmuotona*” tai ”*adjektiivina demokraattisuuteen ja menettelytapojen tasapuoliseen reiluuteen*”. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien kansanvallan viittaukset viittaavat selkeimmin rahvaan tai tavallisen kansan valtaan, tämän osoittavat muun muassa ohjelmiin sisältyvä poliittisen eliitin ja ”*kasvottoman vallan*” vastustus:

”Mitä monimutkaisempi järjestelmä on, sitä epädemokraattisempi se on. Kaikkein pahinta vallankäyttöä on kasvoton valta.” (Perussuomalaiset 2011, 7.)

Perussuomalaiset viittaa eduskuntavaaliohjelmissaan kansanvaltaan (esim. 2003, 1; 2007, 11 ja 2011, 6) ja Suomen perustuslakiin, jonka mukaan valta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta (2007, 11; 2011, 33; Suomen perustuslaki 11.6.1999/731, 2§). Kansanedustajan tehtävä on puolueen mukaan *”edustaa ja puolustaa kansaa ja suomalaista ihmistä”* (2003, 1).

Hyvärinen (2008, 61) toteaa puolueiden pyrkimyksen muuttaa maailmaa mieleisekseen sekä miellyttää mahdollisimman monia saavan aikaan kansanvallan kaltaisen käsitteen sisällön ja arvostuksen muutoksien esiintuomisen. Puolueet myös itse tuottavat näitä muutoksia. Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassaan Perussuomalaiset mainitsee kansanvallan todetessaan: *”Poliittisten vaihtoehtojen puute on suorainen uhka todelliselle kansanvallalle”* (2003, 1) sekä vastustaessaan kansanvaltaa kaventavia äänikynnyksiä:

”Perussuomalaiset eivät hyväksy kansanvaltaa kaventavia ja demokratiaa rajoittavia äänikynnyksiä eivätkä eri ryhmien yhteistyötä rajoittavia vaaliliittokieltoja. - - Korkea vaaliosallistuminen on toimivan kansanvallan perusta.” (Perussuomalaiset 2003, 6.)

Epäsuoria viitteitä kansanvaltaan ovat myös vetoamukset suomalaisten *”itsenäisiin valintoihin”* sekä maininta: *”Maamme johtajien on saatava valtansa aidosti kansalta - - ”* (Perussuomalaiset 2003, 2). Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelma on tuottanut kansanvaltakäsitteelle hyvin ajattomia, muttei myöskään kovin tuoreita merkityksiä. Viittaukset kansanvaltaan ja vaatimukset kansanvallalle eivät ole konkreettisia, mutta ne ovat helposti omaksuttavissa ja ymmärrettävissä olevia.

Vuoden 2007 eduskuntavaaleihin mennessä kansanvallan merkitys puolueelle on selkeästi kasvanut, sillä Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma on otsikoitu seuraavasti: *”Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta”* Perussuomalaisten voi nähdä rinnastavan demokratian ja kansanvallan: *”Kuntakoon kasvattamista on perusteltu paitsi peruspalvelujen turvaamisella, myös demokratialla.”* (Perussuomalaiset 2007, 9).

Tähän viittaa myös kappaleen otsikon päälle nostettu teksti: ”*DEMOKRATIA – VALTA KANSALLA*” (Perussuomalaiset 2007, 9).

Muualla eduskuntavaaliohjelmissa ei kyseistä rinnastusta ole mainittu. Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmissa Perussuomalaiset on yhä avoimesti sitä mieltä, että demokratia on yhtä kuin kansanvalta ja toteaa:

”Perussuomalaiset ovat kansanvallan puolestapuhujia. Haluamme kääntää valtapuolueiden ajaman kunta- ja palvelurakennemuutoksen suunnan takaisin kohti tervettä demokratiaa” (2011, 29).

Puolue ei perustele näkemystään demokratian ja kansanvallan synonyymisyydestä, vaan toteaa alaotsikossaan *”Demokratia on kansanvaltaa”* ja jatkaa:

”Koska demokratia on kuitenkin kansanvaltaa, näyttääkin siltä, että ne tahot, jotka ovat hyväksyneet Lissabonin sopimuksen ja haluavat siten antaa lisää päätöksentekovaltaa EU:lle, eivät ole kansanvallan ja moninaisen Euroopan kannattajia” (2011, 32).

Puolueen (2011, 31) mielestä kansanvalta on kuntademokratiasta riippuvaista ja se haluaa lisätä *’suoran kansanvallan’* merkitystä maakunnallisella tasolla.

Mielenkiintoinen suoraan kansanvaltaan viittaava yksityiskohta on Perussuomalaisten (2003, 2) ohjelmaansa sisällyttämä kutsu asettua eduskuntavaaliehdokkaaksi: *”Haluamme tarjota vaaleissa kansalaisille paitsi aidon poliittisen vaihtoehdon myös tilaisuuden asettua ehdokkaaksi”*. Perussuomalaiset pyrkii näin tavoittamaan vaaliohjelmansa lukijoita ei vain puolueen äänestäjiksi vaan mahdollisesti myös puolueen vaaliehdokkaiksi. Myös vuonna 2007 Perussuomalaiset mainitsee luottamustoimeen valituksi tulemisen: *”Eryityisesti suurkuntien reuna-alueilta olisi vaikea tulla valituksi luottamustoimeen, sillä äänestyspohja jäisi suhteellisesti nykyistä pienemmäksi”* (2007, 9). Vaaliohjelman lukijan osallistuttaminen politiikkaan ja mainitsemalla mahdollisuus tulla itse yhdeksi päättäjistä, vahvistaa tutkimuksessa aiemmin mainittua Gellnerin nationalismiteorian käsitystä poliittisen ja kansallisen yksilön yhdenmukaisuudesta (2008, 1).

Perussuomalaiset (2003, 1) alleviivaa politiikan ja kansan toisistaan eriytymistä:

”Valtakoneisto aliarvioi kansaa ja pitää sitä itsenäisiin valintoihin kykenemättömänä”.

”Me emme halua, että etujamme valvoo itse itseään täydentävä valtaklikki, jonka jäsenet ovat päättäneet asioita kansalaisten tappioksi ja omaksi edukseen jo liian pitkään.” (Perussuomalaiset 2003, 1-2.)

Neljää vuotta myöhemmin, vuoden 2007 eduskuntavaalien kynnyksellä Perussuomalaisten asenne ja näkemys poliittisen ja kansan samankaltaisuudesta on samansuuntainen kuin aiemmassa vaaliohjelmassa. Perussuomalaiset kokee, ettei puolueen ajama kansan ja poliittisen samankaltaisuus toteudu. *”Päällimmäisenä tavoitteena tässä on vaalien voittaminen ja valtakirjan uusiminen äänestäjiä hämäämällä”*, puolue toteaa muiden puolueiden harjoittamasta kuntapolitiikasta kirjoitettaessa. *”Päätöksenteon keskiössä on siis valta, jonka alttarille uhrataan tarvittaessa vaikka oma aate.”* (Perussuomalaiset 2007, 9-10.)

Uudella työryhmäkoonpanolla tehty eduskuntavaaliohjelma vuonna 2011 ei eroa Perussuomalaisten aiemmasta asennelinjasta. Puolue (2011, 6–7) linjaa, että kaikkien poliittisten ratkaisujen tulee lähteä ihmisyydestä, johon yhteisöllisyys olennaisesti kuuluu. *”Kaikkein pahinta vallankäyttöä on kasvoton valta”* Perussuomalaiset alleviivaa.

4.3 Tilan politiikka sisäisesti ja ulkoisesti

”While nationalism may not be universal, it has been the founding ideology of the global division of territory into (so called) nation-states since the late eighteenth century” (Mudde 2007, 17).

Perussuomalaiset käsittelee territoriaalista politiikkaa eduskuntavaaliohjelmissaan maahanmuuttopoliittisen keskustelun sekä turvallisuus- ja uhkanäkökulmien kautta. Perussuomalaisten esiin nostama maahanmuuttokeskustelu on sinänsä aktuaali, etenkin puolueen perustamistaustan ja toimintaympäristön muutoksen huomioiden. Välimäki kertoo, että 1980-luvun alusta lähtien Suomi vähitellen muuttui maahanmuuttovoittoiseksi. Kansainvälisen kehityksen myötä Länsi-Euroopan maihin suuntautunut maahanmuutto on lisääntynyt 2000-luvulla ja Suomi on ollut osana tätä kehitystä tasaisesti nousevalla maahanmuuttovoittoisuudellaan. (Välimäki 2012, 265–266.)

Perussuomalaisten esittämät turvallisuus- ja uhkanäkökulmat eivät ovat Välimäen (2012, 275) mukaan olleet tyypillisiä monissa länsimaissa käydyille julkisille maahanmuuttoa käsitteleville keskusteluille. Maahanmuutto näyttäytyy helposti ennen kaikkea turvattomuutta lisäävänä yhteiskunnassa, johon maahanmuuttajat tulevat. Välimäki (2012, 283) kuvaa, että Perussuomalaiset keskittyy konkreettisten ratkaisuehdotusten sijasta usein ongelmien, kustannusten, epäkohtien ja muutoksen välttämättömyyden korostamiseen.

Mikkeli (2005, 419) esittää, että Eurooppaan kehitettävän liittovaltion tausta-ajatuksena on ollut, että Eurooppaan kehitettävä liittovaltio lopettaisi kansallisvaltioiden väliset sodat. Perussuomalaiset ei usko tähän näkemykseen: ”*Maailman konflikteista tällä hetkellä enää n. 10 % on valtioiden välisiä*” (2011, 39). Jo aiemmassa eduskuntavaaliohjelmassaan puolue (2003, 10) on huomauttanut konfliktien luonteen muuttumisesta:

”Konfliktien luonne maailmallakin on muuttunut valtioidenvälisestä pääosin valtioidensisäisiksi. Onkin paradoksaalista, että Suomi liittyi EU:hun sittemmin vanhanaikaisiksi käynein turvallisuuspoliittisin perustein”.

Kansakunnat ovat olemassa myös taloudellisen ja teknologisen kehityksen viitekehyksessä, joten ne eivät ole vain tietynlaisen territoriaalivaltion kuvantumana (Hobsbawm 1994, 19). Lehtonen ja Löytty (2003, 13–14) huomauttavat syvällä suomalaisen kulttuuriin juurtuneesta taipumuksesta ajatella, että ihmisillä olisi jonkinlaiset juuret ja jossakin sijaitseva ”luonnollinen” alkuperä. ”*Maahanmuuttajia koskevan keskustelun taustalla on usein ajatus siitä, että ihmisten liikkuminen yli valtioiden rajojen on jotenkin poikkeuksellista.*” Kiinnostavia ovat huomiot, joiden mukaan mitä korkeammin koulutettuja maahanmuuttajat ovat, sitä varauksettomamman vastaanoton he saavat eikä kukaan myöskään kyseenalaista rikkaiden vapaata liikkuvuutta (Enzensberger 2003, 35).

Perussuomalaisten EU-kriittisyyden taustalla on pelko päätäntävällän luisumisesta EU:lle: ”*Suomalaisten päätösvaltaa ei saa siirtää ylikansallisilla elimille, kuten esimerkiksi EU:lle, ilman kansanäänestystä*” (2003, 6), mutta myös kokemus siitä, että Suomi toimii nettomaksajana EU:lle eli maksaa jäsenmaksuja enemmän kuin saa siitä hyötyä.

”EU ei siis ole kansanvaltainen järjestelmä edes teoriassa, ja Perussuomalaisten mielestä kansanvalta taas on paras tapa järjestää yhteiskunnallinen päätöksenteko.” (Perussuomalaiset 2011, 32)

Aiemmin Perussuomalaisten (2003, 5) huolena on ollut myös muut EU:sta mahdollisesti Suomeen seuraavat ongelmat, sillä se ei halua EU:n ongelmia, kuten muun muassa suurtyöttömyyttä, väestöongelmia ja saasteita Suomeen tuontitavarana.

Perussuomalaiset argumentoi vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa Euroopan unionin olevan monin paikoin täynnä ja jatkaa: ”*Suomella on hyvät mahdollisuudet taata asukkailleen puhdas ja viihtyisä asuinympäristö.*” (s. 5.) Tämä on mielenkiintoinen retorinen kuvaus, koska Suomi on osa tätä niin kutsuttua täyttä unionia ja puolueen eräänlainen omistushalu nousee esiin virkkeessä. Vuonna 2011 Perussuomalaiset myöntää rajat ylittävän yhteistyön ja kaupan tärkeyden: ”*Perussuomalaisten mielestä Suomen etu on käydä vapaata kauppaa ja tehdä yhteistyötä yli rajojen, mutta päättää kuitenkin itse siitä, millaiset yhteiskuntarakenteet meillä maassamme on: ”Oma tupa – oma lupa” on hyvä tunnuslause.*” (2011, 34.)

Masseyn (2003, 74) mukaan kaikki rajat ovat yhteiskunnallisia luomuksia. Rajat ovat yksi keino sosiaalisen tilan organisoimiseksi ja niiden asettaminen, rajojen vetäminen on vallankäyttöä. Massey (2003, 55) toteaa, että paikka hahmotetaan usein vakiintuneeksi yhteisöksi, jolla on oma erityisluonteensa – niin fyysisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisestikin. ”*Paikat ovat omanlaisiaan, ne eroavat muista paikoista. Niillä on aivan omia piirteitään ja perinteitään, oma kulttuuri ja omat juhlansa, omat murteensa ja kielenkäytön tapansa.*” (Massey 2003, 51.) Masseyn mukaan kuitenkin on pohdittava, onko enää hyödyllistä puhua paikasta, sillä ihmisten käsitykset paikasta ja sen merkityksistä voivat vaihdella ja ovat sen yhteiskunnan tuotetta, jossa ihminen elää (2003, 55). Perussuomalaiset osoittaa eduskuntavaaliohjelmissaan arvostuksensa ja kunnioituksensa Suomi-’paikkaa’ kohtaan:

”*Suomi on pinta-alaltaan suuri maa. Meillä on tilaa ja puhdasta luontoa.*” (Perussuomalaiset 2003, 5.)

”*Puhdas ympäristö kokonaisuudessaan muodostaa maamme arvokkaimman luonnonvaran.*” (Perussuomalaiset 2007, 16.)

Kuten jo aiemmin tutkimuksessa esitettiin, paikalliskulttuurit muodostavat monikulttuurisuutta:

”Suomi on harvaanasuttuna, mutta pinta-alaltaan laajana maana kehittynyt monien paikalliskulttuurien maaksi. Maamme on historiallisesti ollut aina idän ja lännen risteyskohta, mikä on myötävaikuttanut varsinkin itäisen ja läntisen Suomen paikalliskulttuurien muotoon.” (Perussuomalaiset 2011, 10.)

Perussuomalaiset käyttää vaaliohjelmissaan merkittävänä tilan politiikan luomisen työkaluna periferisointia. Periferisointia voidaan käyttää yhtenä tietynlaisen toimijuuden tai toimimattomuuden kuvaajana. Jos tietylle kohteelle tuotetaan tällainen subjektin paikka, voi siitä käsin olla haastavaa ryhtyä itsenäiseksi ja aktiiviseksi toimijaksi. (Keränen 1998a, 11.) Varpio (2005, 31) kertoo, että keskustan ja periferian suhde on vain osittain maantieteellinen, sillä siihen liittyy myös muita vastakkainasetteluita, kuten sivilisaation suhde primitiivisyyteen.

”Syrjäinen sijaintimme on antanut Suomelle suurta etua väestö- ja rotuongelmien maailmassa. Suomea ei tarvitse sulkea ulkomaalaisilta. Suomella on oikeus päättää siitä, kuinka paljon ja mistä tänne maahanmuuttajia ja pakolaisia otetaan. Perusedellytys on, että maahanmuuttajat tulevat osaksi Suomen kansaa - - .” (Perussuomalaiset 2003, 5.)

Perussuomalaiset kokee, että varattoman ja syrjäisen maan nouseminen koko maailman tunnustamaksi edistyksen ja vaurauden kansakunnaksi, on yhtä kuin suomalainen ihme (2011, 9). Vuoden 2003 ohjelmassa Perussuomalaiset kertoo EU:n kamppailevan muun muassa suurtyöttömyyden, väestöongelmien ja ”*vakavien rikos-, prostituutio- ja päihdeongelmien kanssa*”. ”*Emme tarvitse emmekä halua niitä tänne tuontitavarana.*” (Perussuomalaiset 2003, 6.) Puolue käyttää jälleen periferisointia kuvaamaan toimijuutta. Suomen asema Euroopan yhtenä rajamaana edistää puolueen tilaretoriikkaa ja myös EU-kriittisiä tavoitteita, sillä näin puolue voi lokeroida Suomen syrjäiseksi maaksi kaikkine mahdollisuuksineen, ilman merkittäviä velvollisuuksia. Räsänen ja Bleicher (1998, 111) toteavat, että 1900-luvun lopussa suomalaisten EU-vastustajien tekstit olivat esimerkkejä kansallisvaltiokeskeisestä ajattelusta. He kokevat EU-vastustajien pitäneen tuolloin tärkeänä sitä, että kukin toimija hallitsee omaa maataan ja toisten asioihin puuttumista vältetään (Räsänen & Bleicher 1998, 128).

Löfgren (1993, 87) toteaa: ”*Det är alla dessa smådetaljer som skapar en nationell hemkänsla*”. Perussuomalaiset selkeästi yhtyy Löfgrenin näkemykseen, sillä lyhyemmissäkin eduskuntavaaliohjelmissaan puolue rakentaa pienillä nyansseilla ja

käsitevalinnoilla kuvaa puhtaasta, turvallisesta ja tilavasta maasta, jota suomalaisten on suojeltava ja kunnioitettava:

”Suomella on hyvät mahdollisuudet taata asukkailleen puhdas ja viihtyisä elinympäristö.”
(Perussuomalaiset 2003, 6.)

Neljää vuotta myöhemmin vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmassa luodaan kansallisylpeyttä käyttämällä ympäristöasioiden käsittelyn yhteydessä maalailevaa retoriikkaa: *”Puhdas vesi on luonnonvaroitamme arvokkain. Puhtaan juomaveden vienti maailmalle muodostaa tulevaisuuden aarreaitan. - - Ilman puhtaus vaikuttaa kansamme terveyteen.”* (2007, 16). Vaikka Perussuomalaiset ei puolueena ole vihreitä arvoja politiikassaan esiintuova toimija, se käyttää luontoa ja Suomen ’puhtautta’ puhdas-likainen -määrittelyn kautta merkittävässä määrin omissa eduskuntavaaliohjelmissaan. Samalla puolue määrittää myös ’puhtaassa’ maassa elävää kansaa. Vuonna 2011 pääosa puolueen ympäristö- ja maatalousretoriikasta keskittyy tutkimuksesta ulosrajattuun Perussuomalaisten maaseutuohjelmaan.

Perussuomalaiset käsittelee kaikissa eduskuntavaaliohjelmissaan aluepolitiikkaa. *”Maamme reuna-alueita ei saa päästää rappeutumaan”* toteaa Perussuomalaiset vuonna 2003 (s. 6). Perussuomalaiset kannattaa vahvasti koko Suomen kattavia puitteita yritystoiminnalle ja pyrkivät kääntämään muuttovirtaa toiseen suuntaan, keskuksista takaisin maaseudulle (2007, 18–19). Vuonna 2011 kuntapolitiikka ei esiinny vielä aiemmissa eduskuntavaaliohjelmissa, mutta on merkittävässä roolissa. Perussuomalaiset (2011, 29–31) pyrkii kehittämään *”vahvaa peruskuntaa”* ja puolueen tarkoituksena on ylläpitää ja parantaa kuntademokratiaa sekä säilyttää peruspalvelut lyhyiden etäisyyksien päässä.

”Peruspalveluiden saatavuus pitää Perussuomalaisten mielestä turvata, mutta se ei voi tapahtua uhraamalla kuntademokratiaa, joka on kansanvallan henkivakuutus.”
(Perussuomalaiset 2011, 31).

Vuonna 2003 Perussuomalaiset esittää vaaliohjelmassaan painavia sanavalintoja, kun se toteaa: *”Syrjäinen sijaintimme on antanut Suomelle suurta etua väestö- ja rotuongelmien maailmassa”* (2003, 4). Tämä lause ilmaisee, että Suomi on kyseisten ongelmien ulkopuolella ja lause myös periferisoi Suomea.

4.3.1 EU-retoriikka

Euroopan unionia käsittelevä retoriikka on merkittävä osa Perussuomalaisten tilan politiikkaa, niin poliittista kuin maantieteellisestä tilaa käsitellessä. Räsänen ja Bleicher (1998, 129) toteavat EU-vastustajien retoriikan olleen muutosvastaista EU:hun liittymiskeskusteluissa ja vastustajien näkevän Suomen luonnollisena yhteisönä. Perussuomalaiset (2007, 11) tuo esiin eduskuntavaaliohjelmassaan, että he haluavat pitää EU:n ”mahdollisimman löyhänä valtioiden välisenä yhteistyöelimenä” ja siksi puolue ajaa ja kannattaa kaikkia päätösehdotuksia, joilla EU:n valtaa suhteessa jäsenmaihin vähennettäisiin.

Räsänen ja Bleicher (1998, 131) esittävät jo 1990-luvun lopussa ajatuksen siitä, kuinka EU-vastustajat eivät halua Suomen yläpuolelle tulevan esimerkiksi juuri EU:n kaltaista korkeamman tason toimijaa, joka ylittäisi kansallisvaltion. Perussuomalaiset (2011, 7) haluaa puolustaa suomalaisten omaa kansansuvereniteettia, joka sen näkemyksen mukaan merkitsee sitä, että vain kansalla, joka muodostaa oman, erillisen kansakunnan, on ”-- on ikuinen ja rajoittamaton oikeus päättää itsenäisesti ja vapaasti kaikista omista asioistaan”.

Perussuomalaiset haluaisi olla EU:sta ja Natosta riippumattomia ja niiden ulkopuolisia ja tämä vallitsevaan tilanteeseen tyytymättömyys ilmenee puolueen ohjelmissa. Vuonna 2003 puolue tyytyy toteamaan, oletettavasti vaaliohjelmansa lyhyteen perustuen, että suomalaisten päätösvaltaa ei saa siirtää EU:n kaltaisille ylikansallisille elimille ilman kansanäänestystä (Perussuomalaiset 2003, 6.) Puolue kaipaa EU-asioita koskevia kansanäänestyksiä vielä neljä vuotta myöhemminkin eikä hyväksy EU:n perustuslakia, sillä ”EU:n perustuslain hyväksymisen seurauksena EU:sta kehittyisi pitkällä aikavälillä suurliittovaltio, johon yritetään väkisin sulattaa jopa Turkin kaltainen valtio” (Perussuomalaiset 2007, 11).

Heti vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelman alussa Perussuomalaiset (2007, 2) syyttää poliittista eliittiä siitä, että se on ottanut EU:n päätökset ja poliittiset linjaukset vastaan sellaisinaan ilman kyseenalaistamista. Puolueen mukaan ”suomalaiset eliittipoliitikot ovat

nöyryinä käyneet kumartamassa EU-herroja ja kiillottamassa heidän kenkiään” (Perussuomalaiset 2007, 11).

”Vähemmän EU:ta – parempaa EU:ta” Perussuomalaiset otsikoi eduskuntavaaliohjelmassaan 2011 (s. 32). Puolueen mielestä valta ei EU:ssa koskaan ole kansoilla, vaan ainoastaan eliitillä (Perussuomalaiset 2011, 33). Vuonna 2011 Perussuomalaiset eivät edellisten eduskuntavaaliohjelmien tavoin osoita sormellaan EU:n toimimattomuudesta pääasiassa suomalaista eliittiä, vaan toteaa:

”Hyvin erilaisista taloudellisista ja kulttuurisista lähtökohdista koostuva kansojen joukko on luonnostaan hajanainen eikä yleensä pääse edustajiensa välityksellä yhteisymmärrykseen muusta kuin rahamarkkinoiden vallan lisäämisestä. Tästä seuraa, että EU:n alueella asuvia on helppo suurpääomapiirien hallita.” (Perussuomalaiset 2011, 33.)

Perussuomalaiset (2007, 22) vastustaa Suomen mahdollista Nato-jäsenyyttä ja toteaa, että *”tosiasia onkin, että maamme nykyjohto haikailee Natoon”*. Kansan mielipiteisiin vaikuttaminen on puolueen (2001, 37) mielestä alkanut: *”Suomen poliittinen, tiedotuksellinen ja sotilaallinen eliitti on aloittanut kuitenkin mielipidemuokkauksen kohti Nato-jäsenyyttä”*.

Mikkelin (1994, 188) mielestä EU:n syntymästä huolimatta Eurooppa ei ole vielä poliittisella tasolla merkittävästi yhdentynyt. Mikkeli (2005, 419) toteaa, ettei Euroopan integraation eteneminen suoraan tarkoita eri kansallisvaltioiden kansallisten identiteettien voimakkuuden vähenemistä. Perussuomalaiset puolustaa suomalaisen kansallisen identiteetin lisäksi Suomen itsemääräämisoikeutta. EU:sta on ajan myötä muodostunut valtion tapainen instituutio. Euroopan *”superkansakunnan”* pääkaupunki on Bryssel, sillä on muun muassa lippu, passi, ajokortti ja jopa yhteinen valuutta (Mikkeli 2005, 424-426).

Perussuomalaiset (2011, 32) esittää näkemyksen:

”Perussuomalaisten mielestä on sulaa hulluutta kuvitella, että monikansalliseen Eurooppaan yritettäisiin väkisin, mutta onnistuneesti muodostaa yksi kansa”.

Näkemyks yhdestä eurooppalaisesta kansasta on Perussuomalaisten (2011, 32) periaatteiden vastainen, sillä puolue ei halua tuhota kansallisia kulttuureita.

Perussuomalaisten luomat vastakuvat eli 'viholliset' ovat aiemmin tutkimuksessa eriteltyinä, mutta myös ylikansalliset instituutiot ja liittoutumat, kuten EU, edustavat puolueelle kansanvallasta riippumatonta määräysvaltaa, jota tulee vastustaa. Perussuomalaiset (2011, 32) kertoo olevansa EU-vastainen ja –kriittinen puolue.

”EU ei ole kansanvaltainen järjestelmä edes teoriassa, ja Perussuomalaisten mielestä kansanvalta taas on paras tapa järjestää yhteiskunnallinen päätöksenteko.” ”Niin kauan, kun Suomi on Euroopan unionin jäsen, Suomen kansallinen itsemääräämisoikeus on käytännössä rajoittunutta.” (Perussuomalaiset 2011, 32.)

Perussuomalaisten EU-kritiikki ei noussut erityiseksi puheenaiheeksi ennen euroalueen talouskriisiä, joka sai alkunsa keväällä 2010 paljastuneesta Kreikan valtiontalouden romahtamaisillaan olleesta tilasta (Pernaa 2012b, 21). Samaan aikaan Suomen lähestyvät eduskuntavaalit tekivät EU:n talouskriisistä akuutin sisäpoliittisen kysymyksen, johon sisältyi selkeä ja poikkeuksellisen voimakas puolueiden välinen vastakkainasettelu (Railo & Välimäki 2012, 60).

Pernaa (2012b, 21) kuvailee, että kesällä 2010 alkoi ensimmäistä kertaa olla merkkejä siitä, että Perussuomalaisten johdonmukainen Suomen EU-politiikkaa kritisoiva linja on saavuttanut huomiota ja että ensimmäistä kertaa unionijäsenyyden aikana EU-kysymyksestä saattaisi muodostua keskeinen teema seuraavan kevään eduskuntavaaleissa.

Ihmisellä on voimakas tarve samaistua ryhmään eikä tätä tarvetta tarvitse kyseenalaistaa. Kansallisuus on yksi, mutta ei ainoa tämän tarpeen ilmenemismuoto. (Hobsbawm 1994, 204.) On selvää, että ihmiset vastustavat valtio-, talous- ja kulttuurivallan keskittymistä ja byrokratisoitumista eli toisin sanoen etäisyyttä ja vaikutusmahdollisuuksien puuttumista (Hobsbawm 1994, 204).

Tilanteet, joissa kansainväliset väestöliikkeet yhdistyvät nopeisiin, perustavankaltaisiin ja ennustamattomiin yhteiskuntaan ja talouteen vaikuttaviin muutoksiin, antavat uutta voimaa puolustusreaktioille joko todellisia tai kuvitteellisia vihollisia vastaan (Hobsbawm 1994, 187).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perussuomalaisten vuosien 2003, 2007 ja 2011 eduskuntavaaliohjelmat ovat pituuksiltaan ja painotuksiltaan keskenään erilaisia ohjelmatekstejä. Kaksi ensimmäistä ovat Perussuomalaisten puolueuuevoston ja viimeisin erillisen eduskuntavaaliohjelmatyöryhmän laatimia. Tässä pro gradu- tutkimuksessa aineistoa on tutkittu argumentaatioanalyysin tavoin lukemalla esiin inklusion ja eksklusion retoriikkaa, kansan konstruktia ja tilan politiikan retoriikkaa. Seuraavaksi erittelen ja pohdin tutkimustuloksia ja tutkimuksen aikana syntyneitä huomioita.

5.1 Kansatemiikan muutos ohjelmissa

Perussuomalaiset esittää eduskuntavaaliohjelmassaan niin arvopohjaista kuin tehtyihin toimiin pohjautuvaa kritiikkiä. Puolueen toimintaa ja tätä kautta retoriikkaa määrittelee ensisijaisesti sen populistiset piirteet ja kansan tahdon esiintuonti, jotka ovat hyvin ilmeisiä teemoja kaikissa ohjelmissa. Kritiikin esittämisen puolue perustelee kansan tahdon esiintuomisella ja puolue ikään kuin samalla tekee palveluksen kansalle esiintuomalla epäkohtia. 'Tavallista' ihmistä korostetaan vuosien 2007 ja 2011 vaaliohjelmissa. Perussuomalaiset pyrkii määrittelemään suomalaisuutta ja kansaa. Kansan määrittely on mielenkiintoinen, sillä se rajaa 'eliitin' eli hyvätuloiset ja ei-perussuomalaiset poliittiset vaikuttajat puolueen määrittelemän ydinkansan ulkopuolelle. Perussuomalaisten itselleen ottama rooli vähäosaisten puolustajana tuo eduskuntavaaliohjelmissa esiin kansan sisäisiä vähemmistöryhmiä, kuten vammaiset kansalaiset ja jopa vieläkin spesifimpiä ja rajatumpia ryhmiä, kuten sotaveteraanit ja omaishoitajat.

Perussuomalaiset on avoimen populistinen eli kansansuosioon tähtäävää poliittista toimintaa harjoittava puolue. Niin populismiin kuin sitä kautta Perussuomalaisten harjoittamaan politiikkaan sisältyy asioiden yksinkertaistaminen ja vastakkainasettelu. Populismia pohdittaessa on tutkimukselle vahingollista unohtaa populismin toiminnallisuus, se on osa jonkin toimijan toimintaa, ei vain sen piirre tai ominaisuus. Populismi on tavoitteellista toimintaa ja Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien

yhtenä merkittävänä tavoitteena on pysäyttää toimintaympäristön muutos ja edustaa pysyvyyttä.

Tutkimusaineiston muodostavat kolme eri eduskuntavaaliohjelmaa ovat tyyllisesti keskenään eroavia. Vuoden 2007 vaaliohjelma eroaa muista merkittävästi. Ohjelma esittää suoraa kritiikkiä esimerkiksi muita puolueita kohtaan, mutta määrällisesti vastakkainasettelun retoriikka ja kansaa konstruoiva retoriikka ovat suhteessa muita ohjelmia huomattavasti vähäisempiä. Tämä on mielenkiintoista, sillä vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaaliohjelmien työryhmänä toimii sama toimija eli Perussuomalaisten puolueen neuvosto. Ohjelma on luonteeltaan teoreettisempi ja tämä tuo samalla tunnetta muita ohjelmia suuremmasta faktuaalisuudesta.

Perussuomalaiset pyrkii vaaliohjelmillaan rakentamaan perussuomalaista kansaa ja ylläpitämään suomalaista kansallistunnetta. Tutkimuksen analyysin perusteella koen, että Perussuomalaiset on ensisijaisesti tyytymättömien puolue ja puolue pyrkimyksenä on herättää tyytymättömyyttä. Eduskuntavaaliohjelmillaan puolue pyrkii synnyttämään äänestäjissä tunnetta tilanteesta, jonka vain Perussuomalaiset kykenee korjaamaan. Vähäosaisten puolustamisen ja muutosvastaisuuden kautta Perussuomalaiset itse asiassa pyrkii vastustamaansa muutokseen, sillä paluu 'vanhaan' ei ole mahdollista toimintaympäristössä tapahtuneen Perussuomalaisista riippumattoman muutoksen vuoksi.

Informatiivisuus on Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelmien selkeä päämäärä. Puolue haluaa sisällyttää vaaliohjelmiinsa faktatiedon lisäksi sen arvomaailmaa, joka ilmenee tunnepitoisina ja vahvoina metaforina ja vertauskuvina. Retorisesti lahjakas Perussuomalaiset pyrkii ohjelmissaan osoittamaan oman totuutensa muista toimijoista yhdessä puolueen ajatusmaailman kanssa. Epäselväksi kuitenkin jää, miten tällainen arvojen värittävä retoriikka on siirrettävissä käytäntöön eli eri puolueiden ja eri ihmisten välillä tapahtuvaan poliittiseen työhön.

On selvää, että vuosien 2003 ja 2007 eduskuntavaaliohjelmia on käytetty esimerkkeinä ja ohjenuorina vuoden 2011 ohjelmatekstiä laadittaessa, sillä etenkin vuoden 2003 ja 2011 ohjelmat ovat tyylliltään hyvin samankaltaiset. Perussuomalaiset käy eduskuntavaaliohjelmissaan, varsinkin vuosina 2003 ja 2011, eräänlaista identiteetti- ja karikatyyrikeskustelua yhteiskunnan eteenpäin viemisen ja edistämisen sijaan. Puolue

keskittyy arvopolitiikkansa esiintuomiseen eräänlaisen negaation kautta eli esittämällä muiden toimijoiden väärät ratkaisut.

Inklusion ja eksklusion retoriikka eli Perussuomalaisten ohjelmissa ensisijaisesti eliitin ja kansan vastakkainasettelu on vaaliohjelmia yhdistävä ja määrittävä piirre. Vaikkei termiä 'eliitti' vielä käytetty aineiston ensimmäisessä eduskuntavaaliohjelmassa 2003, on vastakkainasettelu eliittiä kohtaan silti selkeä. Mitä kirjoitusajankohdaltaan nuorempi vaaliohjelma, sitä tarkemmin Perussuomalaiset on niissä sanoittanut vastustajansa, ja jokaisen tutkimusaineiston eduskuntavaaliohjelman myötä puolue esittää vastustajiensa ja kilpailijoidensa erheet ja oman puolueen toimintamallit aiempaa tarkemmin.

Jotta eduskuntavaaliohjelmien sisäiset erot ovat selitettävissä ja ymmärrettävissä, on huomioitava kunkin vaaliohjelman kirjoitusajankohta ja sen aikainen yhteiskunnallinen tilanne, johon poliittisen ohjelman on tullut vastata. Vuonna 2003 Perussuomalaiset oli vielä vähäisen kannatuksen omaava pienpuolue, joka osallistui järjestyksessä toisiin eduskuntavaaleihinsa. Eduskuntavaaliohjelman lyhyys ja esimerkiksi otsikoimattomuudesta syntynyt mielikuva sen hiomattomuudesta voidaan ymmärtää näiden syiden valossa.

Vuonna 2007 puolue oli hankkinut kokemusta jo useammista eduskuntavaaleista ja Perussuomalaiset pyrki vaaliohjelman linjanmuutoksellaan selkeästi vakiinnuttamaan asemaansa yhtenä eduskuntapuolueista sekä kannattajakuntaansa aiempaa napakammalla vaaliohjelmallaan.

Puolueen kasvaessa myös sen vaaliohjelma muuttuu. Vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelma ohjasi puolueen ja etenkin sen ehdokkaiden toimintaa siten, että Perussuomalaisten läpimurto suomalaisessa poliittisessä kentässä mahdollistui ja onnistui. Puolueen esittämät, aiemmasta hieman eroavat näkemykset tarjosivat maahanmuutto- ja EU-keskustelusta kiinnostuneille vahvan ja muista puolueista eroavan vaihtoehdon.

Perussuomalaisten ja muiden Suomen suurpuolueiden kannattajien lähentyminen sekä vaaliohjelmista esiin luettava muutos on osaksi selitettävissä yllä mainituilla kontekstuaalisilla tekijöillä. Perussuomalaiset on aiemmin profiloitunut yhden asian puolueeksi maahanmuutto- ja EU-kriittisyydellään, mutta osallistuu vuoden 2011

eduskuntavaaliohjelmallaan laajasti myös esimerkiksi koulutus- ja sosiaalipolitiikkaan. Puolueen laajentaessa julkisesti toimintakenttäänsä, saavuttaa se laajemman kannatuspotentiaalin ja sitä kautta mahdollisesti myös aiempaa suurempi kannattajakunnan.

Pohdittaessa, missä on politiikan kielen ihminen, on huomioitava Perussuomalaisten vaaliohjelmissaan käyttämiä persoonamuotoja. Tutkimuksen aineistossa persoona ja toimija muuttuvat eduskuntavaaliohjelmasta ja sen kohdasta riippuen. Perussuomalaiset käyttää paljon yksikön kolmatta persoonaa tarkoittaessaan puoluetta, ”Perussuomalaiset” sekä myös monikon ensimmäistä persoonaa, me-pronominia. Esimerkiksi eduskuntavaaliohjelmassa 2003: ”*Perussuomalaiset rakentavat oikeudentunnon ja terveen järjen perustalle. Me luotamme Suomen kansaan, sen luovuuteen ja voimaan.*” (s. 1.) Kuten Lepola (2000, 256) huomauttaa, ’me’ saa puheessa useita merkityksiä ja me-käsitteellä rakennetaan moraalista ja historiallista yhteyttä eri näkökulmista ’meiksi’ nimettyjen ihmisten välille.

Lepola huomaa, että ’me’ ei ole ainoastaan vastuullinen toimija vaan myös ulkopuolelta tulevan arvioinnin kohde (2000, 356). Vuoden 2003 eduskuntavaaliohjelmassa puolue ei asemoinut itseään retorisesti vielä osaksi kansaa samalla tavoin kuin myöhemmissä eduskuntavaaliohjelmissa. Eduskuntavaalien 2007 ohjelma on kirjoitettu kansan asemasta, ikään kuin asiantuntevan kansalaisen näkökulmasta:

”*Perussuomalaiset haluavat jättää ympäristön tuleville sukupolville parempana kuin minä sen itse saimme. Puhdas ympäristö kokonaisuudessaan muodostaa maamme arvokkaimman luonnonvaran.*” (Perussuomalaiset 2007, 16.)

Itsensä kansan osaksi asemointi on selkeintä Perussuomalaisten vuoden 2011 eduskuntavaaliohjelmassa. Ohjelmateksti viljelee eri persoonia ja toimijoita ja ohjelma on retoriikaltaan aiempia eduskuntavaaliohjelmiä samaistuttavampi ja monipuolisempi. Esimerkiksi:

”*Perussuomalaiset näkevät, että itsenäinen ja vauras Suomi on globaalistikin tarkastellen koko maapallomme ihmeellisimpiä saavutuksia, josta voimme olla erittäin ylpeitä. Meillä on pienenä kansana aina ollut paljon opittavaa maailmalta, mutta voimme olla varmoja, että myös maailmalla on opittavaa meiltä.*” (Perussuomalaiset 2011, 9.)

Tutkimuksessa jo aiemmin esiintuotu Lepolan (2000, 379) huomio suomalaisten homogeenisestä arvoyhteisöstä oikeuttaa Perussuomalaisten vain yhdenlaista suomalaisuutta konstruoivaa retoriikkaa.

5.2 Mitä jytken jälkeen?

Perussuomalaisten kannatuspohja on varsin laaja, sillä puolueen nousua selittävästä tekijöistä löytyy yhtymäkohtia niin poliittiseen oikeistoon, keskustaan kuin vasemmistoon. Muiden suurten puolueiden tavoin Perussuomalaisten uhkana on hajanaisuus. Pysyvätkö kaikkien eri näkemysten kannattajat puolueen matkassa tulevaisuudessakin? (Pernaa ym. 2012, 408.) Ylä-Anttilan (2012) mukaan Perussuomalaisten sisällä on mielipidehajontaa ja perinteisten populistien sekä ”halla-aholaisten maahanmuuttokriitikoiden” välinen maantieteellinen jako on havaittavissa. Puolueen vasemmistohenkinen populismin lisäksi Perussuomalaiset-puolueessa on kaupunkilainen oikeistosipi. Perinteisten arvojen puolustaminen on kuitenkin Ylä-Anttilan (2012) mielestä koko puoluetta yhdistävä tekijä. Perussuomalaiset on julkisuudessa edelleen näyttänyt yhtenäisenä, jo kauan saman puheenjohtajan johtamana rintamana, joka ei ole hajaantunut pienempiin joukkoihin.

Pernaa ym. kirjoitti vuonna 2012: ”*Perussuomalaiset eivät voi enää toista kertaa yllättää ja sekoittaa suomalaista poliittista kenttää samalla tavalla*” (s. 407). Heidän mukaansa tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö puolue voisi saada uudelleen yhtä hyvää vaalitulosta, mutta ”*jytken on nyt nähty*” (Pernaa ym. 2012, 407–408). Perussuomalaiset sai kuitenkin huhtikuussa 2015 järjestetyissä eduskuntavaaleissa kaikista puolueista toiseksi eniten kansanedustajia eli 38 edustajaa ja koko maan äänistä kolmanneksi suurimman ääniosuuden eli 17,6 prosenttia (Tilastokeskus 2015). Perussuomalaisten puheenjohtaja Timo Soini nimitti vaalimenestystä ’jatkojytkeksi’ ja puolue on osallistunut hallitusneuvotteluihin. Tutkimuksen kirjoitusajankohtana toukokuussa 2015 on hyvin todennäköistä, että Perussuomalaiset on yksi kolmesta hallituspuolueesta yhdessä keskustan ja kokoomuksen kanssa.

Perussuomalaiset on kasvattanut kannatustaan tutkimukseni aineiston sisällyttämän ajanjakson aikana ja vuoden 2015 eduskuntavaalien tuloksen valossa vakiinnuttanut

ainakin toistaiseksi paikkansa Suomen pääpuolueiden joukossa. Mikäli määrittelemme eliitin Ruostetsaarin (2014) tavoin, nousee kysymykseksi mitä Perussuomalaisten eliittiretoriikalle tapahtuu jatkossa, kun puolue voidaan lukea itse siihen lukeutuvaksi?

LÄHTEET

Aarnio, Eeva: Päämäärät liikkeessä. Puolueohjelmien kirjoittamisen muuttuvat merkitykset Suomessa 1950-luvulta 1990-luvulle. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1998.

Aarnio, Eeva: Välttämättömyksistä suomalaisissa puolueohjelmissa ”...jokaisen ihmisen tulee...”. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 98–113.

Anderson, Benedict: Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua. Vastapaino, Tampere 2007.

Bagehot, Walter: Physics and Politics: Thoughts on the application of the principles of ”natural selection” and ”inheritance” to political society. Batoche Books, Lontoo 2001. 21.

Borg, Olavi: Ohjelmatutkimuksen ja ohjelmakirjoituksen perinteestä ja muutoksesta. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 4–23.

Borg, Sami: Kohti vuoden 2011 eduskuntavaaleja. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012a, 17–25.

Borg, Sami: Perussuomalaiset. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012b, 191–210.

Borg, Sami & Paloheimo, Heikki: Johdanto. Teoksessa Borg, Sami & Paloheimo, Heikki (toim.): Vaalit yleisödemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere University Press, Tampere 2009, 13–27.

Ehn, B., Frykman, J. & Löfgren O.: Inledning. Teoksessa Ehn, B., Frykman, J. & Löfgren O. (toim.): Försvenskningen av Sverige. Det nationellas förvandlingar. Natur och Kultur, Tukholma 1993, 8–19.

Enzensberger, Hans Magnus: Suuri muutto – 33 merkintää. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.): Erilaisuus. Vastapaino, Tampere 2003, 21–49.

Gellner, Ernest: Nations and Nationalism. Blackwell, Oxford 1983.

Gellner, Ernest: Nations and Nationalism. Cornell University Press, Ithaca 2008.

Haavisto, Ilkka & Kiljunen, Pentti: Puolueiden äänestäjiä yhdistävät ja erottavat tekijät. Teoksessa Apunen, M., Haavisto, I., Kallio, J., Kangas, O., Kiljunen, P., Niemelä, M. & Pernaa, V.: Poliitiikan sekahaku – mitkä asiat yhdistävät ja erottavat puolueita. Taloustieto, Helsinki 2013, 9–41.

Habermas, Jürgen: Citizenship and national identity. Teoksessa: van Steenberg, Bart (toim.): The Condition of Citizenship. SAGE Publications; London, Thousand Oaks, New Delhi 1994, 20–35.

Hall, Stuart: Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa: Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.): Erilaisuus. Vastapaino, Tampere 2003, 85–128.

Heikkinen, Vesa: Kielen voima. Gaudeamus kirja, Tampere 2007.

Heywood, Andrew: Politics. Palgrave, New York 2002.

Hobsbawm, Eric: Nationalismi. Vastapaino, Tampere 1994.

Hyvärinen, Matti; Kurunmäki, Jussi; Palonen, Kari; Pulkkinen, Tuija ja Stenius, Henrik: Johdanto. Teoksessa Hyvärinen, Matti et al. (toim.): Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Vastapaino, Tampere 2003, 9–17.

Hyvärinen, Matti: 'Kansanvalta' argumenttina puolueohjelmissa. Teoksessa Korvela, Paul-Erik & Lindroos, Kia (toim.): Avauksia poliittiseen ajatteluun. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä 2008, 61–87.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Johdanto. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 1993a, 9–14.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Diskursiivinen maailma. Teoksessa Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 1993b, 17–47.

Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi ja Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 2004.

Juhila, Kirsi: Miten tarinasta tulee tosi? Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino, Tampere 1993, 151–188.

Kanerva, Jukka: Yksi sana, monta käsitettä – käsitteiden kulumisesta puolueohjelmissa. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 84–97.

Kantola, Anu: Vaara sisällämme: Historiallinen dokumentti hallinnan tekstinä. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi, Jyväskylä 1998, 49–63.

Keränen, Marja: Johdanto: Miksi tutkimme Suomea. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi, Jyväskylä 1998a, 5–16.

Keränen, Marja: Suomi tutkimuksen luontona. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi, Jyväskylä 1998b, 152–168.

Kivioja, Erkki & Cantell, Jorma: Veikko Vennamon poliittinen elämäkerta. Teoksessa Alho, Raija ym. (toim.): Unohdetun kansan siivellä. Otava, Helsinki 1970, 9–32.

Kolbe, Laura: Esipuhe: Luokat, myytit ja suuri kansallinen kertomus. Teoksessa Eerola, Jani (toim.): Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Gaudeamus, Helsinki 2010, 5–9.

Korhonen, Johanna: Kymmenen polkua populismiin. Kuinka vaikenevasta Suomesta tuli äänekkään populismin pelikenttä. Into Kustannus Oy, Helsinki 2013.

Kurunmäki, Jussi & Strang, Johan: Introduction: “Nordic democracy” in a world of tensions. Teoksessa Kurunmäki, Jussi & Strang, Johan (toim.): Rhetorics of Nordic democracy. Finnish Literature Society, Helsinki 2010, 9–36.

Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli: Miksi Erilaisuus? Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.): Erilaisuus. Vastapaino, Tampere 2003, 7–17.

Lepola, Outi: Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, Helsinki 2000.

Liikanen, Ilkka: Kansa. Teoksessa Hyvärinen, Matti et al. (toim.): Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Vastapaino, Tampere 2003, 257–307.

Liikanen, Ilkka: Kansallinen yhtenäisyys ja kansanvalta – suomalainen nationalismi. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 222–245.

Löfgren, Orvar: Nationella arenor. Teoksessa Ehn, B., Frykman J. & Löfgren O. (toim.): Försvenskningen av Sverige. Det nationellas förvandlingar. Natur och Kultur, Tukholma 1993, 22–117.

Massey, Doreen: Paikan käsitteellistäminen. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.): Erilaisuus. Vastapaino, Tampere 2003, 51–83.

Mikkeli, Heikki: Euroopan idea: Eurooppa-aatteen ja eurooppalaisuuden pitkä historia. Suomen historiallinen seura, Helsinki 1994.

Mikkeli, Heikki: Euronationalismi. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 418–435.

Mudde, Cas: Populist Radical Right Parties in Europe. Cambridge University Press, New York 2007.

Mykkänen, Juri: Eduskuntavaalien televisiomainokset ja populaarikulttuuri. Teoksessa Perna, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen Ville (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Kirja-Aurora, Keuruu 2007, 75–101.

Niemi, Mari K.: Timo Soini perussuomalaisen identiteetin isäntänä. Teoksessa Perna, Ville & Railo, Erkki (toim.): Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku 2012, 324–349.

Nousiainen, Jaakko: Suomalainen parlamentarismi. Teoksessa Jyränki, Antero ja Nousiainen, Jaakko: Eduskunnan muuttuva asema. Edita Publishing Oy, Helsinki 2006, 180–353.

Pakkasvirta, Jussi: Kuvittele kansakunta. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 70–89.

Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi: Johdanto. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005a, 8–11.

Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi: Nationalismi teoreettisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005b, 14–45.

Palonen, Kari: Poliittiset kielet ja käsitteet ohjelmateksteissä. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykyuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 36–58.

Palonen, Kari: Speaking pro et contra. The rhetorical intelligibility of parliamentary politics and the political intelligibility of parliamentary rhetoric. Teoksessa Soininen, Suvi ja Turkka, Tapani (toim.): The Parliamentary style of politics. The Finnish political science association, Helsinki 2008, 82–105.

Pekonen, Kyösti: Puolueohjelman idea. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykyuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 24–35.

Pernaa, Ville: Mistä nämä vaalit muistetaan. Teoksessa Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen Ville (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Kirja-Aurora, Keuruu 2007, 15–32.

Pernaa, Ville: Vaalikamppailu mediassa. Teoksessa Borg, Sami (toim.): Muutosvaalit 2011. Oikeusministeriö, 2012a, 29–42.

Pernaa Ville: Kevään 2011 eduskuntavaaliasetelman pitkät juuret. Teoksessa Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.): Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku 2012b, 9–30.

Pernaa, Ville; Hatakka, Niko; Niemi, Mari K.; Pitkänen, Ville; Railo, Erkki & Välimäki, Matti: Median vaaliagenda ja jytky. Teoksessa Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.): Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku 2012, 396–410.

Perussuomalaisten verkkosivut 2013. Puolueen historia pähkinänkuoressa. Viitattu 25.11.2013. Saatavilla: <<https://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/sijoita-puolueen-historia-pahkinankuoressa/>>

Perussuomalaisten verkkosivut 2015. Puoluevaltuusto, -hallitus ja -neuvosto. Viitattu 9.3.2015. Saatavilla: <<http://www.peruss.fi/puolueenrpsaannot/hallinto>>

Pitkänen, Ville: Television vaaliuutisointi – tarinoita politiikasta. Teoksessa Pernaa, Ville, Niemi, Mari K. & Pitkänen Ville (toim.): Mielikuvavaalit. Kevään 2007 eduskuntavaalien mediailmiöt. Kirja-Aurora, Keuruu 2007, 35–53.

Railo, Erkki & Välimäki, Matti: Vaalikevään media-agenda. Teoksessa Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.): Jytky – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku 2012, 32–66.

Railo, Erkki: Kurissa ja globalisaation nuhteessa? Kokoomuksen, SDP:n ja Perussuomalaisten vaaliohjelmien suhtautuminen kansainvälistymiseen. Tiedepolitiikka 38(2013):4, 41–50.

Remy, Johannes: Onko modernisaatio vai etnisyys kansakuntien perusta? Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 48–69.

Ruostetsaari, Ilkka: Suomalainen valtaeliitti muutoksessa. Poliitikasta.fi –verkkosivut 2014. Viitattu 28.4.2015. Saatavilla: <<http://www.poliitikasta.fi/artikkeli/suomalainen-valtaeliitti-muutoksessa>>

Räsänen, Iisa & Bleicher, Joe: Luonnollisen yhteisön tuottaminen Suomessa ja Britanniassa: Omaan maan isännyydestä valtiolaivan johtajiin ja saarilnnoitukseen. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi, Jyväskylä 1998, 109–136.

Saarakkala, Vesa-Matti: Kysymyksiä pro gradu –tutkimukseen. Sähköpostiviesti. Vastaanottaja: Emmi Pakarinen. Lähetetty 3.4.2014., luettu 3.4.2014. Yksityinen sähköpostiviesti.

Saukkonen, Pasi: Porvari ja talonpoika: Kansanluonteen ”kansa” Zachris Topeliuksella ja Robert Fruinilla. Teoksessa Keränen, Marja (toim.): Kansallisvaltion kielioppi. SoPhi, Jyväskylä 1998, 27–48.

Saukkonen, Pasi: Kansallinen identiteetti. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 90–105.

Saukkonen, Pasi: Poliitikka monikulttuurisessa yhteiskunnassa. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki 2007.

Skinner, Quentin: Some problems in the analysis of political thought and action. Political theory 2(1974):3, 277–301.

Smith, Anthony D.: The Ethnic Origins of Nations. Blackwell, Lontoo 1986.

Smith, Anthony D.: Nations and Nationalism in a Global Era. Polity Press, Lontoo 1995.

Smith, Anthony D.: Myths and Memories of the Nation. Oxford University Press, Oxford 1999.

Suomen perustuslaki 1999. 11.6.1999/731 muutoksineen. Viitattu 10.3.2014. Saatavilla: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>

Tilastokeskus. Viitattu 10.2.2014. Saatavilla: <http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004-05-31_kat_003.html>

Tilastokeskus. Viitattu 28.4.2015. Saatavilla: <http://www.stat.fi/til/evaa/2015/evaa_2015_2015-04-21_tie_001_fi.html>

Turja, Timo: Styles of parliamentary speech in the plenary sessions of the parliament of Finland. Teoksessa Soininen, Suvi ja Turkka, Tapani (toim.): The Parliamentary style of politics. The Finnish political science association, Helsinki 2008, 155–185.

Yle: Koko maa – puolueiden kannatus. Viitattu 12.5.2015. Saatavilla: <http://vaalit.yle.fi/tulospalvelu/2015/eduskuntavaalit/?puolueet_###graafi>

Ylä-Anttila, Tuukka: Perussuomalaisten nousu voi merkitä poliittisen kulttuurin muutosta. Poliitikasta.fi –verkkosivut 2012. Viitattu 28.4.2015. Saatavilla: <<http://www.poliitikasta.fi/article/perussuomalaisten-nousu-voi-merkitä-poliittisen-kulttuurin-muutosta>>

Varpio, Yrjö: Suomi keskustana ja periferiana. Teoksessa Löytty, Olli (toim.): Rajanylityksiä. Tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen. Gaudeamus, Helsinki 2005, 27–45.

Vesa-Matti Saarakkalan henkilökohtaiset verkkosivut. Viitattu 27.3.2015. Saatavilla: <<http://www.saarakkala.fi/3>>

Voßschmidt, Liisa: Tekstilingvistiikan näkökulmia puolueohjelmien tutkimukseen. Teoksessa Aarnio, Eeva ja Kanerva, Jukka (toim.): Puolueohjelmatutkimuksen nykysuunnat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1995, 74–83.

Vuorinen, Marja: Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia. Teoksessa Pakkasvirta, Jussi & Saukkonen, Pasi (toim.): Nationalismit. WSOY, Helsinki 2005, 246–264.

Välimäki, Matti: Maahanmuutto – politiikan arka aihe. Teoksessa Pernaa, Ville & Railo, Erkki (toim.): Jytty – Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus. Kirja-Aurora, Turku 2012, 264–292.

Wiberg, Matti: Saatteeksi. Teoksessa Wiberg, Matti (toim.): Populismi: Kriittinen arvio. Edita, Helsinki 2011, 8–21.

Aineisto

Perussuomalaiset: Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2003. Tulostettu 15.2.2014. Saatavilla: <<http://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/puolueohjelma/>>

Perussuomalaiset: Oikeudenmukaisuuden, hyvinvoinnin ja kansanvallan puolesta! Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2007. Tulostettu 22.11.2013. Saatavilla: <<http://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/puolueohjelma/>>

Perussuomalaiset: Suomalaiselle sopivin. Perussuomalaiset r.p:n eduskuntavaaliohjelma 2011. Tulostettu 22.11.2013. Saatavilla: <<http://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/puolueohjelma/>>